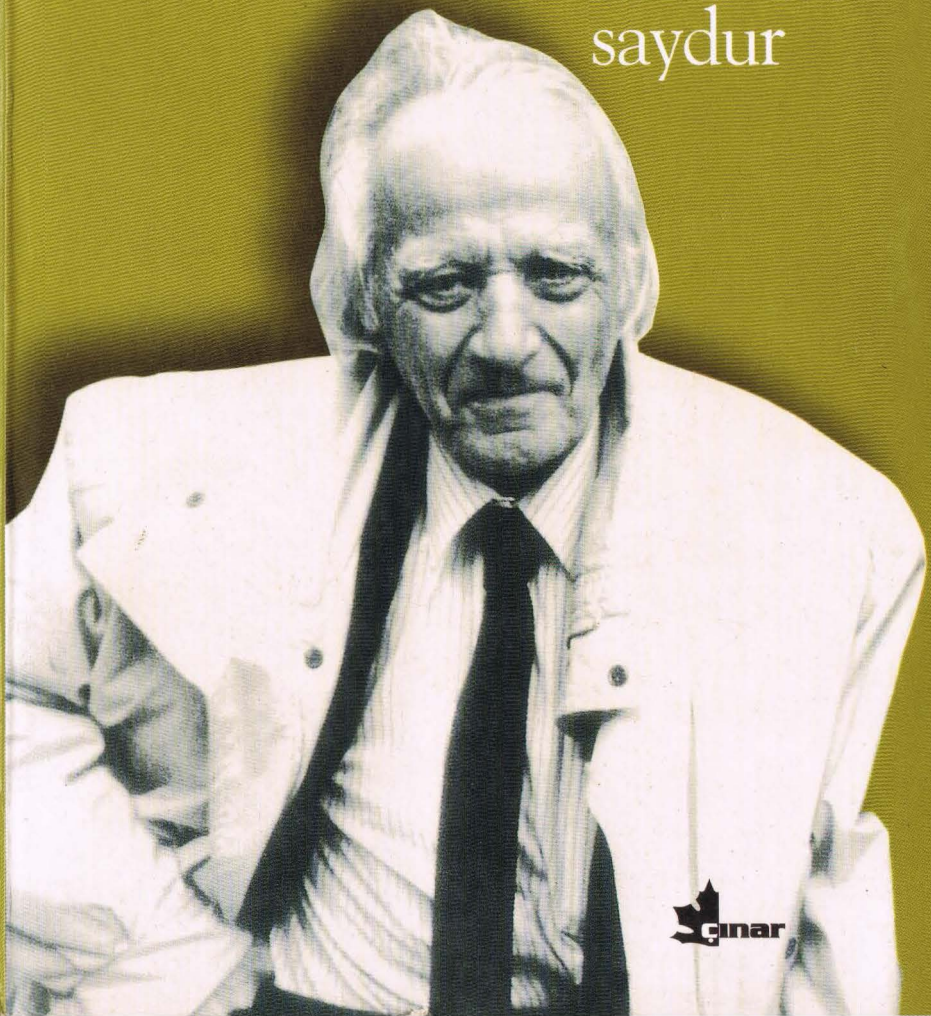
Dünden Bugüne Rıfat Ilgaz

biz de yaşadık

mehmet saydur

çınar

biz de yaşadık (Dünden Bugüne Rıfat Ilgaz) mehmet saydur

Biz de Yaşadık

Dünden Bugüne Rıdat Ilgaz

Mehmet Saydur

Çınar Yayınları
Biz de Yaşadık - Dünden Bugüne Rıfat Ilgaz
Mehmet Saydur

ISBN 975 - 348 - 106 - 3

1. Basım İstanbul, Mayıs 1998

Kapak Tasarımı: *Cem Günübek*
Baskı: *Özal Matbaası*

© Çınar Yayınları, 1998
Tüm yayın hakları saklıdır.

Çınar Yayınları;
Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi
Küçükparmakkapı Sokak No:23
80060 Beyoğlu/İstanbul
Telefon 0.212. 293 23 98 - 99
Fax 0.212. 293 28 96

Biz de Yaşadık
Dünden Bugüne Rıfat Ilgaz

Mehmet Saydur

Çınar

SUNUŞ

Rıfat Ilgaz yapıtlarıyla olduğu kadar, yaşamıyla da örnek bir insandı. İnandığı "toplumcu gerçekçi" çizgiden her şeye karşın milim şaşmadan inatla yazdı ve yazdığı doğrultuda yaşadı. Gözünü toplumdan, kulağını halktan ayırmadı. Bu uğurda başına gelmedik iş, çekmediği çile kalmadı. Yine de şaşmadı, yılmadı, yorulmadı; inandığı yolda yürüdü. Hem de severek;

(...)
Sevdim haklıdan yana olabilmek için
Çalışıp ezilenden senden yana
Sevdim aldığım soluğu haketmek için
Ama sevdim halkımca.

O dönemlerin bir bölümünü birlikte geçirdiği yakın dostu İlhan Selçuk tanıklığının sıcaklığı ile O'nun yaşam çizgisini ne güzel özetliyor: *"...Ilgaz'ın Türkiye'ye yaptığı en büyük iyilik bir insanın nasıl yaşaması gerektiğini göstermesidir.* (Cumhuriyet, 11.07.1993). "Bir insanın nasıl yaşaması gerektiğini" Ilgaz'ın nasıl gösterdiğini ortaya çıkarmayı hedefledik. Yaşam çizgisinden kesitler sunarak hazırlanan bu kitapla hedefe yaklaşacağımızı düşündük.

Bilindiği gibi Ilgaz Usta, yaşamının her dilimini halkla iç içe geçiren bir kişiydi. O'nun kimlerle, ne zaman, nerede olduğunu en iyi bilen yine halktan dostlarıdır. Araştırmamız şimdilik ulaşılan belge ve tanıklarla sınırlı oldu. Bazı olayların kesin tarihlerini çıkarmak da olası olmadı. Ömrünü tutuklu, gözetim altında, fişli, ya da izlenerek geçiren bir yazarın yaşamını gün gün çıkarabilmenin zorluğunu anlayacağınızı umuyoruz. Ancak, O'nu tanıyan, sevgili dostlarının bu kitaba katkılarını bekliyoruz. Biliyoruz ki, Ilgaz dostlarının katkılarıyla eksiklerimiz en aza inecektir. Bilgi, belge (mektup tıpkı çekimleri gibi) ve eleştirilerinizle daha özgün bir ikinci baskı sunacağımızı umuyorum. Saygılarımla.

Mehmet Saydur
Zeytinburnu, 26.02.1996

‘Biz de Yaşadık’

(Dünden Bugüne Rıfat Ilgaz)

7 Mayıs 1911: Cide'de ahşap bir evde doğdu.

Nüfus kaydına doğum tarihi 24 Nisan 1327 (7 Mayıs 1911) olarak geçti. Doğum yılı annesinin anlatımına göre 1910'dur. Annesi Fatma Hanım (*), babası Hüseyin Vehbi Bey'dir (**). Cide'de Düyûn-ı Umûmiye memuru olan babası, o sıralarda kendisini denetlemeye gelen müfettişin adını oğluna verdi: Mehmet Rıfat. Rıfat yedi kardeşin sonuncusuydu.

> *...Annemden duyduğuma göre, "derin kar"da dünyaya gelmişim. Derin kar Karadeniz kıyılarına 1910'da yağmış. Kimi yerlerde evlerin saçaklarına kadar yükselmiş. Annem, Şubat ayında Salı günü doğduğumu söylerdi. Karadeniz şivesine göre Salı'ya 'Saali' dendiği için adımın da Salih olmasını önermiş. Babam, 'Hadi ordan! Salı ile Salih'in ne ilgisi var?' demiş. (...)"*
>
> *"İnebolu'dan gellp de yerleşen Hüseyin Çavuş'un evinde doğmuşum dediklerine bakılırsa. Yalıya en yakın evlerden biriymiş..." (Sarı Yazma, s. 12).*

(*)Anne tarafı Bartın'da yerleşik bir aileydi. Orta Mahalle'de "Agalar" diye anılan bir aile. Fatma Hanım 1870'de Bartın'da doğmuştur. 1952'de Tosya'da, oğlu Faruk'un yanında ölmüştür. Annesinin annesi Rukiye Hanımdır.

(**)Babası Hüseyin Vehbi Bey 1865 yılında Bartın'da doğmuştur. İlkokul ve biraz da Medrese eğitimi gördükten sonra gemilerden birine girmiştir. Hem gemicilik yapmış, hem de okur yazar olduğu için gemi katipliği görevini yürütmüştür. Yüklenecek malların hesabını görmek üzere İstanbul'da kaldığı bir sırada, bağlı olduğu gemi Rodos açıklarında batmıştır. Bu olay üzerine Bartın'a dönmüş, Düyûn-i Umumiye kolculuğuna başlamıştır. Bir süre sonra Çatalzeytin Düyûn-i Umumiye memur stajyeri olarak gönderilmiştir. Asıl memur olunca Cide'nin Meset nahiyesine verilmiş. Sonra da Cide'ye. Son görev yeri ise Terme'dir. Burada 1928 yılında 63 yaşında sıtmadan ölmüştür.Terme camisinin avlusuna gömülmüş. Daha sonra nakil edildiği için mezarı bilinmemektedir.
Büyükbabası Hasan Sivastopol'dan gelmedir. Sivastopol bozgununda kimsesiz kalan bu çocuk "Kâr uşakları" denilen aile tarafından gemiye alınmış, büyüyünce kendi gemilerinde önce gemici, sonra kaptan olarak çalıştırılmıştır.

Mayıs / Aralık 1911: Annesinin sütü yetmedi. Babasının hekim arkadaşının önerisiyle Kargacak Köyü'nden Kezban Teyze'ye keçi sütü ısmarlandı. Mehmet Rıfat keçi sütüyle büyümeye başladı.

...Annem bana kızınca, 'N'olacak, keçi sütü ile beslenmiş, onun için keçi inadı var onda!' derdi..." (Saydur, Bartın söyleşisi, 24.06.1993).

1912: Kedileri "Süleyman Efe" ile beşiğe birlikte belenmeleri için ağladı, direndi.

1915: Büyük ağabeyi İsmail, Çanakkale Savaşları'nda yaralanarak Cide'ye geldi.

"...İsmail'i Çanakkale'de subayken yaralanıp izinli olarak Cide'ye geldiğinde tanıdım. Parlak düğmeli ceketi hâlâ gözlerimin önünde. Beni iki de bir kucağına alır, kesik ceviz ağacının üstüne oturturdu. Gittikten sonra bir daha göremedim onu. Musul taraflarında savaşta yaralanmış. Süleymaniye'de bir hastanede ölmüş..." (Bezirci, Rıfat Ilgaz, s. 16).

'Hemedan'lardan mektubu gelmiş, hemen peşinden de şehit düştüğünü öğrenmiştik. (...) Kılıcını göndermişlerdi eve, taa oralardan..." (Sarı Yazma, s.76).

(...)
Bir resim kalmıştı ondan konsolun gözünde
-Aramalarda götürülmüş olmalı-
Kimbilir nerelerdedir kılıcı?
Aynalıçarşı'da değilse, Çanakkale içinde,
İstanbul'da Kapalıçarşı'dadır.
(...)
(Talimlerimiz/Kulağımız Kirişte)

Sonbahar 1916: Rus gemilerinin Cide'yi sık sık topa tutmaları nedeniyle babası Rıfat'ı Bartın'a götürdü.

...Minareden beyaz mendil sallandı mı evlerimizden çıkar, çöküntülü sel yatağının içine girerdik. Çok geçmeden 'Moskof gemileri'nin top sesleri duyulurdu. Bilirdik yalı boyunda, yapılmakta olan büyük gemilerin 'bombarduman' edildiğini ama, atılan 'gülle'lerin çoğu da başımızın üstünden geçer, karşı sırtlardaki köylere düşerdi. Gene bilirdik ki, bu gemilerin köylerle, köy evleriyle bir zoru yoktu. Yanlışlıkla düşerdi mermiler, arada bir çatıların üzerlerine..." (Sarı Yazma, s.74-75).

"...Baktık ki iş gittikçe hızlandı. Babam sandal buldu, 'Hadi sizi gönderiyorum' dedi. Bartın deresinden geldik. Orduyeri köprüsünün oralarda bir yere çıktık. Bir sene kadar burada kaldık..." (Saydur, Rıfat Ilgaz'lı Yıllar, s.152).

1915 - 1917: Çocukluk yılları genellikle sahilde midye ve çakıltaşlarıyla oynayarak geçti. En çok sevdiği ise kedileri "Süleyman Efe"ydi.

...Evin çevresinde birlikte dolaşır, kuş avlardık. Çok becerikliydi bu işte doğrusu. Otların, yaprakların arasına akıllıca saklanır, tam zamanında atlardı avının üzerine. Tuttuğu kuşu yemez, bana getirirdi oynamamız için. (...) Adını 'Süleyman Efe' koymuştum. Demek bir efe yanı vardı kedimin..." (Sarıyazma, s.13).

1915 - 1918: Evde babası ve ağabeyi Faruk'un yüksek sesle okuduğu kitapları dinledi. Şerlok Holmes'in dedektif öyküleri, Kerem ile Aslı, Zeycan ile Asuman kitapları ve halk masalları başta geliyordu.

Eylül 1917: Cide'de ilkokula(*) başladı. Öğretmeni Hilmi Bey

(*)Daha sonra "Cumhuriyet Okulu" adını almış ve aynı adla şimdilerde İlköğretim okulu olarak öğrenime açıktır. Okulda o yılların belgeleri yoktur.

(Erdem) idi. Mütareke yıllarında İngilizler'in Kuleli'yi, Harbiye'yi kapatması üzerine İstanbul'dan ayrılmış, babasının şube reisi olduğu Cide'ye gelmiş asker kökenli bir öğretmendi(*).

İlkokulun son sınıfında olan Faruk ağabeyime güvenilerek küçük yaşta okula yazdırıldım. Okulumuz yüksekçe bir tepenin üstündeydi. Yağmurlu günlerde tepeye ağabeyimin sırtında çıkardım. (...) O dönemde okullar altı sınıflıydı. Fazladan bir de 'ihzari'(**) sınıfı vardı. Ben, doğal olarak, başlangıçta ihzariye gidiyordum. Kısa sürede birinci sınıfa geçtim. Okula girdiğim günden başlayarak sınıf birincisi olduğumu unutmuyorum." (Bezirci, R.I., s.17).

Kurtuluş Savaşı günlerinde sadece bir tek okul için üç saat gelirken, üç saat giderken altı saatini yolda geçiren okul arkadaşlarım çoktu. Çarıklarını kapının önünde sıyırıp sınıflara çıplak ayaklarla çıkarlardı..." (Nerde Kalmıştık, s.55).

4 Temmuz 1918: Vahdeddin'in taht'a çıktığı gün, Cide hükümet Konağının önünde "Padişahım çok yaşa!" diye bağırtıldı.

Sonra Harbiye'nin kapatılması ile başöğretmen olarak okulumuza gelen genç bir Harbiyeli'nin isteğine uyarak kırmızı fesimi yere çaldım, bir kalpak geçirdim başıma, oldum bir Kuvayi Milliyeci. Bilmeden Osmanlı oluşum bitti, oldukça bilinçli bir Mustafa Kemal'ci oldum..." (Cart Curt, s,18).

1919: İlkokul ikinci sınıftayken Abdülhak Hâmit'in "Târık" adlı eski harflerle yazılı kitabını okudu.

1920-1921: Harbiyeli başöğretmen tarafından Cide'de kurulan "İstihbarat Odası"nda köylere dağıtılmak üzere ajansları kopya etmekle görevlendirildi.

(*)Kaya, Turgut ve Tarhan Erdem'in babası.

(**)Hazırlayıcı, yetiştirici (hazırlık sınıfı).

Halkın istilacılara karşı açtığı savaşın bütün haberlerini ayrıntılarına kadar karbonlu kağıtların üstünde bastıra bastıra kalem yürütüp çoğalttım. Yalı'dan cephane taşıyan yürekli gemicilerin takalarını yüzdürdüm. Yunan gemileri tarafından sıkıştırılanları karaya çektim. Hemşerim Rahime Kaptan'ı da öbür kaptanlarla birlikte bu günlerde tanıdım..." (Cart Curt s. 18).

1920: Hacı Sofular'ın Sabri, Cide'ye ilk fotoğraf makinasını getirmişti. Ağabeyinin dizinin dibine oturdu, bir resmi çekildi.

...Bu resim de bütün değerli şeyler gibi elimden çıkıp gitmişti ama o yılların anıları bütün diriliği ile belleğimdeydi..."(Sarıyazma, s.85).

Ekim 1921: İlkokulda İstiklâl Marşı'nı hem söz, hem de şarkı olarak öğrenmeye başladı. Başöğretmen Hilmi Bey dize dize, sözcük sözcük yazdırıyordu.

"Kahraman ırkıma bir gül ne bu şiddet bu celâl!"

"...Bu mısraı yazarken değil de yazdıktan sonra okurken ilk tokadı yemiştim. Öğretmen yazdırırken 'bir gül'ü, virgül (,) olarak geçirmiştim defterime:
'Kahraman ırkıma, ne bu şiddet bu celâl!' " (Cart Curt, s. 18).

1921-1922: Cide'ye gelen gazete, dergi ve kitaplar Rıfatların evinden geçiyordu. Enişte ve ağabeyler gitmişlerdi. Babası yorgun geldiğinden dolayı okuma işi artık Mehmet Rıfat'a düşüyordu. O okudukça, okuma biçimini babası düzeltiyor, konuşmaların nasıl okunacağını öğretiyordu(*).

(*)Okuduğu bu gazetelerin biri de Kastamonu'da çıkan Kurtuluş Savaşı'nın ünlü gazetesi Açıksöz'dür. Mehmet Rıfat, 5-6 yıl sonra bu gazetenin yazarı olacakt

9 Eylül 1922: Yunanlıların denize döküldüğü gün, Cide'nin çarşı ortasında kurulmuş, defnelerle donatılmış bir sayvandan Tevfik Fikret'in ağzıyla seslendi:

"Ey, hak yaşa, ey sevgili millet yaşa, varol!"

"...Okulumuzu donatıp süsledikten sonra yarım saatlik yolu tepip hükümetin önüne gelmiştik. Bütün ulusal bayramlarda olduğu gibi... Kaymakamdan sonra gene çıkmıştım şiir okumaya... Yeni ezberlenmiş şiirlerim yoktu ama, bildiğim şiirleri daha da coşkulu, daha da yürekten okumalıydım. Herhalde her zamandan başka, yepyeni bir güçle okumuş olacağım ki beni daha içten, daha güçlü bir coşkuyla alkışlamışlardı. Gece de fener alayları vardı. Büyük bir sandığın içine mumlar dikilmiş, sandığın kapaklığını yapan kartona delik delik yazılar yazılmıştı. Bu işleri genç öğretmenimiz Fethi Bey yönetiyordu, yardımcısı da bendim. Mumlar yanınca karanlıkta şu yazı okunuyordu:

'Yaşasın şanlı Ordu!' " (Sarıyazma, s.61).

Haziran 1922: Babasının Terme'ye atanması üzerine kürekli ve yelkenli kayıkla İnebolu'ya, oradan da vapurla ağabeyinin bulunduğu Samsun'a gittiler.

...Sandalımızla, kilimlere sarılmış yataklarımız yüklenirken kalabalığın arasında aklı karalı tüyleriyle yaşlı kedimi de görmüştüm. Emektar kedimiz anlamıştı Cide'yle birlikte kendisini de bırakıp gideceğimizi. Bir kez bile miyavlamadan buğulu gözlerle bize bakıyordu. Belki de sandala binme sırasının kendisine gelmesini bekliyordu. Bizim bölünmez bir parçamız olduğuna inanıyordu henüz. Kendimi bildim bileli tek arkadaşımdı benim. (...) Birlikte yer, içer, birlikte koşar oynardık. Kendimi bildim bileli bu böyle sürüp gitmişti. (...) Kalabalıktan ayrılıp yanına sokulmuştum. Başından kuyruğu-

na doğru okşamıştım son kez. 'Hoşçakal'demek istemiştim, Süleyman Efe'ye. Soğuk bakışlarla beni süzüyor, her zamanki sıcak homurtusunu esirgiyordu benden. Biliyordu artık burada bırakılacağını. Eğer götürülseydi, ön ayaklarından tutulur, kucağa alınmaz mıydı? (...) Ayrılırken eğilip öpmüştüm tam iki kulağının arasındaki ak tüylerden. Gözlerim sulanmıştı, biliyordum. (...) Sandal kıyıdan uzaklaşıyordu. Komşular, arkadaşlar, amcalar, ağabeyler gittikçe ufalıyordu kıyıda. (...) Efe olduğu yerde aklı karalı ufacık bir noktaydı artık. Çok geçmeden o da silinip gitti gün ışığında...
...İlk önemli, anlamlı bırakışımdı bu benim. Gerisi gelecekti kuşkusuz. Hep bırakacak, durmadan bırakacaktım, geride bana yakın ne varsa, canlı, cansız, yararlı yararsız, kendi gelmiş, emekle kazanılmış, ne varsa isteyerek, istemeyerek, boyuna bırakacaktım. (...) ya bırakacak ya da bıraktırılacaktım..." (Sarıyazma, s. 13-14).

Eylül 1923: Yaz mevsimini Samsun'da ağabeyinin yanında geçirdi.

...İlk kez her boydan otomobil görüyordum. (...) Ağabeyim beni Ateşten Gömlek'e götürüyordu. (...) Topların ağzı bizden yana dönük patlatılıyor, kimseye bir zararı dokunmuyordu. Filmi çekerken bile yaralanan olmuyordu demek.

...Direklerarası denilen çarşıda bir Güneş basımevi vardı ki, düpedüz gazete basıyordu! (...) Burnumun ucunu cama yapıştırıp bakıyordum saatlerce. (...) Bir gün kasalardan aldığım harfleri bir kompasın içinde sıralayarak adımı yazdım. (...) Yazarların adları böyle geçerdi kitaplara, gazetelere demek... Ünlü olmanın o kadar zorluğu yoktu şu halde..." (Sarı Yazma, s.64-65).

Temmuz 1923: Artırdığı parayla Sebat Kitabevi'nden "Cesur

Gemici" kitabını aldı. Bu kitaptan esinlenerek "Rahime Kaptan" romanını yazmaya kalktı.

...Hem benim cesur gemicim erkek değil, kadın olacaktı. Cideli Rahime Kaptan... (...)Rahime Kaptan'ı bir gün ayna kıç takasında görmüştüm. Başına laz başlığı bağlamıştı. Kara kaytanlı cepkenine yakışsın diye bir de zıpka giymişti. Ayaklarında da çapulalar vardı. Başka bir gün onu kucağında mavzerle de görmüştüm. Mavzeri olan kişi, ister erkek olsun, ister kadın, birileriyle vuruşmalıydı..." (Sarı Yazma, s,67).

Yazdığı kadarıyla, matbaacı Nusret Usta beğenmişti. Ne var ki, yazı işleri müdürü olan İlin mektupçusu işi baştan savdı.

"İki sayfalık gazetenin neresine roman koyalım! Sonra... Şiir yazarsan bir yere sıkıştırırız." diye seslendi arkasından.

Eylül 1923: Bir yaylı ile babasının atandığı Terme'ye geçtiler. İlkokulun altıncı sınıfına da burada başladı.

"...Ben altıncı sınıfın en gerisinde gelişigüzel oturuyordum. (...) Sınıfın birincisi Keleşler'in Mehmet'ti..." (Sarı Yazma, s.88).

Ekim 1923: Terme'de sıtmadan hasta yatmaktaydı. Cumhuriyet'in ilanının top seslerini yatağında duydu. Bu yatış üç ay sürdü.

"...Cumhuriyetçiliğim, Kuvayi Milliyeciliğim gibi hızlı olmamıştı. Gene ateşliydim ama, bu ateş daha çok sıtmadan ileri geliyordu!..." (Cart Curt, s.19).

"...Çoğu, derste yakalıyordu titremeler beni. Öyle tatlı bir üşüme geliyordu ki... İki dirseğimin üzerine başımı koyuyor

nöbet süresince bütün sırayı titretiyordum..." (Sarı Yazma, s.99).

Mayıs 1924: O zaman altı yıllık olan ilkokulu birincilikle bitirdi.

...Tüm altı sınıfı da birincilikle bitirmiştim. O zaman 'birincilik' diye bir pâye vardı. Sene içinde iki sınav geçirirdik. Sınav sonuçlarına göre sınıfta yerlerimizi alırdık. Birinci olan en başta oturur, öğretmen sınıfa girince arkadaşlarını ayağa kaldırmak için uyarırdı: 'Dikkat, bak!' diyerek. İlkokulu her sınıfta arkadaşlarımı uyararak bitirdim..." (Bezirci, R.I., s.18-19).

"...O yıl, Ankara'dan gelen bir emirle beşinci sınıflar da, bizden üç beş gün sonra diploma almışlardı..." (Sarı Yazma, s.106).

Eylül 1924: Ortaokulu ablasının yanında okumak için Terme'den Kastamonu'ya gitti.

...Beş altı saat süren yolculuktan sonra, vapurun Ünye'ye uğradığı bir gün ilk kez yalnız başıma yolculuğa çıktım. Geceyi vapur güvertesinde geçirdim. İnebolu'ya varınca yaylı posta arabasına binerek Kastamonu'ya ulaştım. (...) Ecevit'de at değiştirerek yolculuğu sürdürdük. Onaltı saat yolculuktan sonra, Kastamonu'ya girişte, yolumu bekleyen enişteme kavuştum. (Bezirci, R.I., s.18)

1924: Kitaplar alıp okuyordu. Bir yandan da ikinci roman denemesine girişmişti.

...Hırsızı Beşiktaş'tan tramvaya bindirmiş, Üsküdar'da indirmiştim. İstanbul'u bilen Nizami, okumuştu da katıla katıla gülmüştü..." (Sarı Yazma,s.113)

Hababam Sınıfı olayları da başlamıştı:

"...(Fransızcacı Hamit Bey) ceplerine tombala numaraları doldururdu. Oturup sırasına göre bir numara verir, bizi uyanık tutmak için boyuna cebine davranır, bir numara çekerdi.(...) Hemen onun dalgınlığından yararlanıp yer değiştirirdim. Bana verdiği numarayı okuduğu zaman ayağa kalkan olmayınca, benden sonra gelen numaraların içinden çıkılmaz, ortalık altüst olurdu..." (Sarı Yazma, s.114).

1925: Okuduğu Kastamonu Lisesi'nin orta kısmındaki sınıfın yemekhaneye yakın olması nedeniyle dolaşan kedilerden birini yakaladı. Kapaklı olan sırasının içine kapattı. Kedi istediği biçimde durmuyordu. Acı bir miyavlamadan sonra, Fransızca öğretmeni Hamit Bey masmavi gözlerini açarak üzerine doğru yürüdü. Biraz sağa kayınca kedi baskıdan kurtuldu, dışarı fırladı. Sınıfın içinde kaçışmaya başladı. Hamit Bey kedlyi bırakmış, Mehmet Rıfat'ı kovalıyordu. O, hocasından daha atik davranıp sınıfın kapısını açarak kediyle birlikte dışarı fırladı. Bu olay üzerine "Hayslyet Dlvânı"nı boyladı. Olay, Müdür Nuri Bey'in hoşuna gitmiştl. Bir ihtar lle yakasını kurtardı. (Mehmet Rıfat bunun gibi pek çok olayın kahramanı ve tanığı olarak; bu anıları ileride Hababam Sınıfı'na dönüştürecekti).

...Sınıflarımı bütünlemesiz geçtiğim bir gerçekse de hal ve gidiş hanesinin pek temiz olduğunu söyleyemem. Her dönemde bir ihtar işareti kondururlardı. Bu ihtarların çoğu derste yapılan yaramazlıkların bir sonucu idi. Kötü öğretmenleri hiç bir zaman bağışlamaz, gülünecek yanını bulur, dalına basardım..." (Saydur, Kastamonu Gaz. 12.5.1990)

Haziran 1925: Yaz tatilini geçirmek üzere Terme'deki babasının yanına döndü. Üçpınar Yaylası'na çıktılar.

1925: Samsun'daki telgrafçı ağabeyi otuz kadar arkadaşıyla grev yaptı. Ceza aldı. Sultanahmet Cezaevi'nde Şefik Hüsnülerle, Dr.Hikmetlerle yattı. Bu olay aileyi ve bir üyesi olarak Rıfat'ı sarstı. Ancak, "grev" kavramını ayrıntılarıyla tartıştı, çözmüş oldu. (Sarı Yazma, s.122-137).

Eylül 1925: Şapka Devrimi yapılan kentte o da bu yenliliğe uydu:

"...Ortaokulu Kastamonu'da okurken Mustafa Kemal'in emri ile Kuvayı Milliye kalpağını çıkarıp şapkayı geçirdim başıma..." (Cart Curt, s.19).

1926: Rıfat, diğer derslerde olduğu gibi Türkçe'den de iyi not alamıyordu. Hele kompozisyonda oldukça beceriksiz görünüyordu. Zeki Ömer (Defne) Bey'in öğretmen olarak gelmesi etkili oldu. O'nun verdiği ödev için güzelce bir yazı yazdı. Bu yazıyı okuyunca Zeki Bey altına şöyle bir not düşmüştü: "Bu kadar güzel vazifeler yapıyordun da, beni neden ümitsizliğe düşürdün?(*)" (Saydur, Kastamonu Gazetesi, 12.5.1992).

1926: Şiir denemelerine başladı.

1926: Babasından aldığı bir mektubu açtı. Şöyle diyordu, Hüseyin Vehbi Bey:

"...Oğlum, ben senin mühendis, doktor olmanı düşünüyordum. Sen kalktın şair oldun, yazar oldun. Ne istersen ol, karışmam, ama neyi iyi yapacağına aklın yatıyorsa onu yap. İstersen zurnacı ol, ama zurnayı en iyi biçimde (sen) çal!.."

Ilgaz, baba sözünü tuttu (mu?)

"...Yazmaya başladığımda babam henüz sağdı, yazı yazdığı

(*)"Neden nevmidî ile müteessir ettin!"

mı görmüştü. (...)Gelgelelim, ben o zamanlar en iyisini yapmayı değil, yalnızca yazmayı düşünüyordum. Yazdıklarım dergilerde çıkacak, halk okuyacak, hoşlarına gidecek... Bu amacıma erken kavuştum, ilk gençliğimi yaşarken tattım bunu. Fakat hâlâ kendime sormadan edemiyorum: Acaba, babamın istediği gibi iyi zurna çalabiliyor muyum, çalabildim mi? Buna karar vermek zor..." (Bezirci, R.I. s.59).

1926: T.B.M.M.'nin açtığı İstiklâl Marşı yarışmasına bir şiirle katıldı.(*) Kendisi bu olay üzerine İstiklâl Marşı'nı başöğretmenin yazdırdığı sırada "bir gül" yerine "virgül" yazması yüzünden yediği tokadı anımsatarak şöyle diyecektir:

"...Yarışmaya bu tokat yüzünden katılmış olacağım." (Cart Curt, s.19).

Bir süre sonra yatılılardan 73 Hilmi cebinden bir zarf çıkararak uzattı:

...Oku!" dedi. "Milli Eğitim Bakanlığı'ndan geliyor bana!..

Bakanlık (yalnızca) teşekkür ediyordu, Hilmi'ye, yarışmaya katıldığı için. Bana da teşekkür ediliyordu ama, üstelik, 'Bu yolda devam etmem' de isteniyor, başarılar diliyorlardı..."

Rıfat da, Hilmi'ye verdi mektubunu. Hilmi şaşırdı, kıskandı.(**)

1927: Okumaya düşkünlüğünden dolayı arkadaşları ona "Romancı" adını taktılar. Bölgenin özelliğinin etkisiyle bir süre sonra bu "Ormancı"ya dönüştü (Saydur. Kastamonu Gaz. 12.5.1990).

(*)Cart Curt, s.19

(**)"...Ölüsünü beklemeden dirisini öveyim de şu çakır oğlanın ne olacaksa olsun, diye aldım kalemi elime!.. Rıfat benim sınıf arkadaşımdı Kastamonu Lisesi'nde Hem kıskanır, hem severdim bu çakır oğlanı..."(Saydur, R.I.Y., s.42)

Türkçe yardımcı öğretmeni ve okul kitaplığına bakan 'Mustabey' kitaplar veriyordu bana. Bunları enişteden saklı, daha çok geceleri okuyordum, geç vakitlere kadar. Uyumadan derse gittiğim günler bile oluyordu bu yüzden..." (Sarı Yazma, s.139).

6 Temmuz 1927: Rıza Tevfik'in "Kabr-ı Fikret'i Ziyaret" şiirinden etkilendi. Oturdukları Kastamonu'nun Aycılar mahallesinde bir mezarlık vardı. Mezarlığın üst yanındaki tümseğe oturdu, Rıza Tevfik'in şiirini okudu. Hayalinden bir sevgili yarattı. Sonra, ölmüş ve bu mezarlığa gömülmüş olduğunu varsaydı. Şiirini yazdı (Saydur, R.Hoca'nın ilk Şiiri, Kastamonu Gazetesi, 20.12.1991).

(...)
Mezarını kaplayan bu çiçekler ne solgun!..
Üstündeki benekler gözlerinden de dolgun.
(...)

"...(Nazikter Gazetesi'nin) sahibi babamın arkadaşı... Eski Cide Tahrirat Katibi Yusuf Niyazi Amca... Beni görür görmez tanıyor... Şairliğimden söz ediyorum, babamı sorduğu zaman... Şiirler yazıyorum, diyorum. (...)'Getir göreyim diyor...' (...)'Çok güzel!' diyor, 'Her hafta bir tane getir de yayınlayalım!'" ...(Bezirci, R.I. s.24).

27 Temmuz 1927: Yayınlanan ilk şiiri "Sevgilimin Mezarında" oldu. Bu şiir, Kastamonu'da yayınlanan Nazikter Gazetesi'nin 27 Temmuz 1927 günlü sayısında çıktı.(Saydur, "Rıfat Hoca'nın ilk Şiiri" Kastamonu Gazetesi, 20.12.1991). (Bkz. 23. syf).

1927: Kastamonu'da yayınlanan Açıksöz, Nazikter, Güzel İnebolu ve Güzel Tosya gazetelerinde şiirleri yayınlanmaya başladı.

۱۹۱۰ سنه‌سی

۲۷ توز ۱۹۲۷ چهارشنبه

گونش

هر شنبه گونی نشر اولنور

سنه ۱۸۵ نومرو ۱۳۶

★ شیمدیلك هفته‌ده برقدر اولونور ★

تورك تماشا تمثیل هیئتی

صحت عالمنده

دنوانچ ، قدیر رمضان ، بیرانجش اسکی پرده‌لر ، سکره بالجمله‌سنك کچیش ذکرسی آلت ویزیان نخته قاباغه‌لرله ، مشترینك درت کره فاصله ایپ صندالیلر . . . ایشته آوانا یازارنده کشادینی ایشته یکمز چنانی احمد آغانك حاووزلی تیاتروسی . . .

تورك تماشا هیئتك تمثیلاری بوجنانفضاده ویرمکه باشلادیغی ایشیدیلدیکم کون دنیا تحمل ره‌قوریق قیران اشکلك دوشمیه‌جکنه یوکلنه‌رك صولونی قسط‌ه‌نوشیده آلدم .

کرچه تورك تماشا هیئتنده امید ایدیلدیکز اثرلری تماشا ذوقنه ایرمه‌مدکجه‌ده باری بوسایه‌ده مرحوم عبدی افندینك ویرتوارلرندن برقاچینی اولسون تماشاذوقنه ایردك آ ؟ ز (طلوعات) دیر ، کچرز آما ، یونانلری محو اوسنده جانلاندیره‌رده خلق تنشیط ایتمك ایچون اویله ایچه نکته‌لره ، اویله باکر مهاوره‌لره احتیاج واركه . . . . هله (قومیدی)

ایده‌جکارینه هیچ شبهه‌یوق بزم تورك تماشا هیئتنده خارق‌العاده بولدیغمز آکرم بك دانشاوری اولدی

سیمانشاه یوغنه‌کار تورك اولادی نه‌قادار قبوراق مثل اویونلر وارسه هپسی آلا فرانقه‌یه چویریلمش حتی دیمك قدرنله ، موفقیتله اویناداغی (اوقسترون) لر تأسیس اولنه‌رق کتیریلمش شمدی سیزه بر آزده قاغلوطلردن بحث ایده‌جکم ؟ . اویله‌یا مادامکه (طلوعات محمدیه) در اوسوله بونك بر لازم غیر مفارق اولان قاغلوطلری حقه‌ده‌بر قاچ سوز سویلمك ایجاب ایدر دکلمی ؟ اویله ایسه مطالعه‌کزه دوام ایدیکز : اجلال خانم قاغلوطلرنده اثبات اهلیت ایده‌جکلرینه ، عدالت اولادمسه خانمر هنوز بوسرتیپلی یوانلدن ارزانفیر هم دوغرویی سویلمك لازم کلیرسه قاغلوطچیلق بوایکی تورك خانمنه هیچده یاراشماز . فقط آغلاشلاورك تیاترونك وضعیت حاضره‌سی بوایکی

اثمار

محمد فهمت

سوکیلمك مزارنده

ایمدی بولر ایچنده دوشونجه‌یله کزه‌کن ، ایچه‌رلدکی سیزلی یوکلرده سزه‌رکن ، دماغی طاشیرمك خاطره‌سی آزدیرکن ، اوسراب مزارکاه پنه‌ی تارشیلاشدم ! .

اوسکشاور یاطری یوزلرش ، کوپلاشمش زمانك غباری بر بر چیقاورلر اشمش ، یوزنه بی آرایان نظرلرکی دهشتلی ؟ . پتسکوت یولیان دهکیرکی طاشدم ! .

مزارکی تابلاسی یوچیقلرله سولدیلر ! . اوسنه‌دکی یه‌کانه کوزل‌مدده‌دولدیلر . باشاشدیغی صوك کونلر حیاتم قادار اولدیلر . یوجوشونباشایه‌سن توقیل آلیشدم . .

هرکیمه اوغراشدیغم خیال‌سکه‌در . ای فیر! للهده بارلاماده‌ی باشما طشلیاجاقلیر . سویله مزارجلقده ایچ قاداری ایمسز؟ توکم قادای بدبخت . . . میدقادارینه‌سزا

۶ توز ۹۲۷

"...Hececi şairlerden Orhan Seyfi'nin çıkardığı aylık bir dergiydi bu. (...) Yaşlı, genç ne kadar yaşayan sanatçı varsa düz yazıları, şiirleri Güneş'te yayınlanırdı..."(Sarı Yazma, s.150)

1927: İlk mizah yazıları, Kastamonu'da yayınlanan "Çalçene" adlı mizah dergisinde yayımlandı. Yazılarında kullandığı ad "Mehmet Rıfat" idi.

"...Bu arada da iki mizah şiiri, bir iki mizah fıkrası da yayınladım bu dergide. O yıllarda Kastamonu gibi bir ilde resimli bir mizah dergisinin çıkması başlı başına üzerinde durulacak bir olay. Kastamonu'dan sonra tam yirmi yıl mizah yazısı yazmadım..." (Cart Curt, s.149).

1927: Gayret Kitabevi'nin sahibi Saim Efendi'den geceliği yüz paraya(*) kitaplar alıyor, ucuza getirmek için geceli gündüzlü okuyordu. Bir gün Saim Efendi kızmıştı:

'Yağma yok efendi!' demişti. 'Üç yüz sayfalık kitabı sana yüz paraya okutmam ben! Herkes bunu dört günde okuyor, on kuruş vereceksin!' " (Sarı Yazma, s.150).

(*)İki buçuk kuruş.

Türkçe dışındaki derslerle ilgilenmemesine Müdür Nuri Bey de kızıyordu. O ise şiirlerinin çıktığı gazeteleri babasına yolluyordu. Babası ise bu konuya değiniyor, onu destekliyordu:

"...Enişten belki paraları kitaba veriyorsun diye kızabilir, sana her ay bu iş için iki lira göndereceğim. Geceliği yüz para olduğuna göre bol bol yeter sana... Artanı da dergiye, gazeteye verirsin!.." (Sarı Yazma, s.150).

1927: Reşat Nuri'nin Ümidin Güneşi piyesinde arkadaşlarının tümünün isteği üzerine önemli bir rol aldı.

"...Sınıfın başta gelen öğrencilerinden İbrahim'le(*) bölüşmüştük iki önemli rolü. Her ikimizin de büyük bir başarı sağladığını Açıksöz Gazetesi'nin sahibi Hüsnü Bey (Açıksöz) yazmıştı..." (Sarı Yazma, s.200).

1927: Parasını kitaplara yatırdığı için yoksul öğrenci görünümünde yaşıyordu. Müdür Yardımcısı Behçet Bey (Pepen) durumunu farketmiş, ayakkabılarının altının delik olduğunu görmüştü.

"...Eniştem pençe yaptırmasına yaptırıyordu ama, altlarına kabaralar da çaktırıyordu çabuk eskimesin diye. Bir uçtan bir uca Arnavut kaldırımı olan, Kastamonu yollarında kabaralı ayakkaplarla yeni nallanmış katırlar gibi yürümekten utanıyordum. Eve Uzun Sokak'tan gider gelirdim. Ortaokula giden kızlarla bu sokakta karşılaşırdım. Sabahın sessizliğinde bu pabuçlarla kızların arasından geçmek ölümdü benim için. İffet adında küçük sınıflarda olması gereken bir kız vardı ki açıktan açığa başını çevirip bakardı ayakkabılarıma. Bir an önce aşınıp ses çıkarmaması için elimden geleni yapıyordum bu ayakkapların..."(Sarı Yazma. S.140).

(*)Enerji Bakanlığı yapan İbrahim Deriner.

Sonra, Behçet Bey bir çift ayakkabı armağan etti. Cılız kaldığı için de okuldan öğle yemekleri yemesini sağladı.

Mayıs 1928: İnek Şaban'ın aslı olan sınıf arkadaşı Öküz Ahmet'in Fransızca kitabının 22. sayfasına ot koydu. Öğretmen Şakir Bey sınıfa girer girmez o sayfayı açtırdı. Ahmet otu gördükten bir süre sonra (!) ne demek istendiğini ancak anladı. Mehmet Rıfat'ı itti. Şakir Bey görünce seslendi:

-Ne oluyor?
-Bana hakaret ediyor!
-Bir şey söylemeden nasıl hakaret eder?
-Kitabın arasına ot koymuş!

"...Bu sonuca ancak vardı! Milim milim!.. (...) Şakir Bey de içinden gülmeye başladı. Kendisini zor tutuyordu..." (Saydur, R.I.Y. s.67).

2 Temmuz 1928: Aycılar mahallesinde arkadaşlarıyla kaydırak oynarken okulun hademesi bileğinden yakaladı. "Yürü! Müdür Nuri Bey (Tamaç) istiyor seni!" dedi. Uzunsokak'tan kabaralı ayakkabılarının gürültüsüyle geçtiler. Müdür, üstü başını toz toprak içinde görünce, "Hele şu şaire bak! Maarif Vekili'nin karşısına çıkacak adam kılığı var mı şunda!" deyince niçin çağrıldığını anladı.

Bakan Mustafa Necati ile şair Faruk Nafiz (Çamlıbel) Karadeniz gezisinden dönerlerken Kastamonu'ya uğramışlardı. Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Başkanı iken kendisi de Açıksöz'de yazılar yazan(*) Necati Bey ilk iş olarak o günkü Açıksöz'ü istemişti. İkisi de bir şiire dikmişlerdi gözlerini: Sazını Çalana. Altındaki imza: Mehmet Rıfat... Şimdi, tanışmak istedikleri bu şair karşılarındaydı. Faruk Nafiz, "Demek Sazını Çalana adlı şiiri yazan büyük şair

(*)(Bkz)İnan,Rauf; Mustafa Necati, T.İş.B.Yay.

bu, öyle mi?" demişti, şaşkın şaşkın... Sonra bir kez daha okumuştu.

(...)
Ey yaralı kalplere bin bir teselli katan,
Karanlığa bakarak inle, durmadan inle!
Ey sazıyla ağlayan, ey sazıyla ağlatan,
Zulmetleri parçala coşkun nağmelerinle.
(...)
(Saydur, Cide Postası Gazetesi, Kasım 1984, s.422)

Sıra Mustafa Necati'deydi:

"Yaşa delikanlı! Bu güne kadar hiç bir şairin başka bir şairin eserini hem de onun karşısında böyle severek okuduğunu ne gördüm, ne dinledim. Faruk'un bu jesti de, en az bu şiir kadar duygulandırdı beni! Şairi candan kutlarken ona da teşekkür ederim ayrıca... (Öğretmenlere dönerek) Bu gibi şairler çok lazım bize. Sazını çalanlara seslenirken, memleket halkına da seslenmesini bilen böyle şairler istiyoruz biz!"(*) (Sarı Yazma, s.153-154).

Daha sonra Faruk Nafiz bütün şiirlerini görmek istedi. Rıfat koşarak evinden defterini getirdi. F.Nafiz uzun incelemelerinden sonra sonuna şunları yazdı:

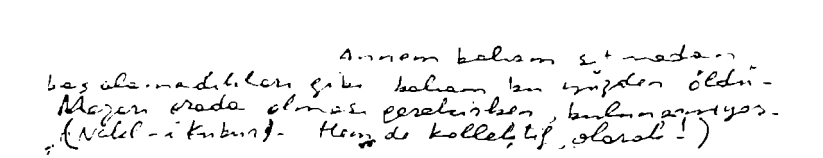
"Kastamonu'dan geçerken tanıdığım genç ve kıymetli şair Mehmet Rıfat'a sevgilerimle ve takdirlerimle..." (Sarı Yazma, s.154).

29 Ekim 1928: Cumhuriyet Bayramı törenlerine giderken Gazipa-

(*)Devir değişecek, felsefe değişecek, ileriki yıllarda böyle şairler istenmeyecektir. Ilgaz'ın kitapları Bakanlar Kurulu kararlarıyla toplatılacaktır. Ama keçi inatlı Ilgaz hepsinin üstesinden gelecektir. Önlenemez inatçılığı O'na -ömrünün son yıllarında da olsa- yine bir bakan (Fikri Sağlar) elinden plaket aldıracaktır

şa İlkokulu'nun son sınıfında çocuk yüzlü bir kızla karşılaştı. Okulun adını taşıyan çiçekli panoyla törene gidiyorlardı. Arkalarına takıldı. Artık, Mehmet Rıfat'ın da bir sevgilisi olabilirdi. Okula giden küçüklerden bu ablanın adını öğrendi: İffet(*). Bir eczacının kızıydı. Şiir yazacak bir sevgilisi vardı işte... Gazipaşa İlkokulu dağılırken gözlüyor, sonra şiir yazıyor ve il gazetelerine veriyordu.

1928: Babasının Terme'de öldüğü haberini aldı. Mali durumu sarsıldı. Muallim Mektebi'ne gitmek zorunda kaldı.

...Hattâ lise müdürü (Nuri Tamaç) engellemek istedi. 'Sen yetenekli bir çocuksun, bunlar sönecek orada. Bir ilkokul öğretmeni olup kalacaksın, gelişemeyeceksin. Biz sana lisede okuman için kolaylık gösteririz' dedi. Ben o zaman yazar olmayı kafama koymuştum. 'Muallim de olsam bu işi sürdüreceğim' demiştim." (Saydur, Kastamonu Gaz., 12.5.1990).

Temmuz 1928: Muallim Mektebi'ne geçti. Bu zorunlu bir geçişti. Çünkü yatılı olacaktı. Gittiği okulun müdürü Rafet Sadettin (Tok) Bey lise müdürü Nuri Bey gibi onu tanıyor, uyarılarda bulunuyordu. Uyarıları başına geleceklerin bir öngörüsü özelliği de taşıyordu:

...Sen bu anlayışla yola girince bir gün ikisini birbirinden ayırmak zorunda kalırsın er geç bu toplumda... Sen yapmazsan bile yaptırırlar sana. Bir gün kolundan tutup öğretmenlikten atarlarsa, beni ve benim gibileri suçlu görmezsin. Git

(*)İffet Hanım ile 1954'de evlenecek, bu evlilik 14 gün sürecektir.

Nihat (Dicle) Bey'e(*) kaydını yaptır..." (Sarı Yazma, s. 157).

1928: Kendisinden önce Kastamonu Lisesi'ni bitirerek Edebiyat Fakültesi'ne giren Orhan Şaik'e (Gökyay) bir mektup yazdı. Şiirde eksik kalan yanlarını bütünlemek istiyordu. Sembolizmin ne olup olmadığını sordu. Gelen yanıta şaşırıp kalmıştı. Orhan Şaik şöyle diyordu: "Biz burada öyle şeyler okumuyoruz!"

1929: Saim Efendi'nin Gayret Kitabevi'nden Nâzım Hikmet'in "835 Satır"ını aldı, sınıfta şiire meraklı arkadaşlarıyla okudu.

1929: Muallim Mektebi'ndeki hizmetlilere yeni harflerle okuma yazma öğretti.

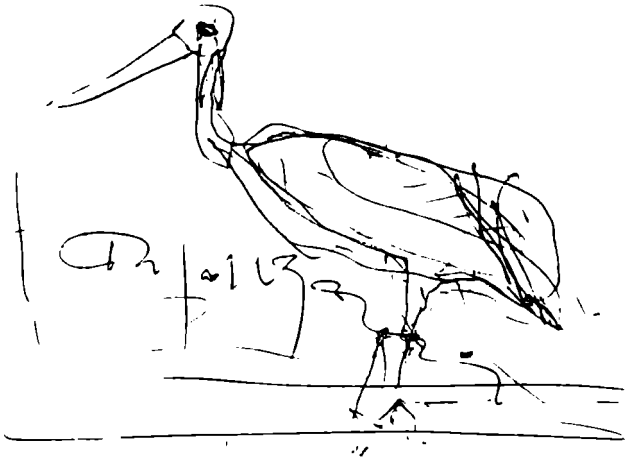
1929: Yazdığı şiirleri beğenmemeye, toplumcu çizgi aramaya başladı.

> *...Dışardan mı bulmalı, yaşayışımdan mı çıkarmalıydım? (...) Toplumcu bir bilinç gerekirdi bana. Buna sanat kültürü, dil ustalığı, yeni bir biçim becerisi de eklenmeliydi. Bu gereği duyuyordum, hele Nâzım Hikmet'in 835 Satır'ını okuduktan sonra... Gel gelelim, son sınıfa geçtiğim yıl, aradığım şiirin başka, yazdığım şiirin başka olduğunu, duygularımın doğrultusunda çok bireysel, bireysel olduğu kadar da kişisel bir şiire yöneldiğimi anlıyordum..." (Sarı Yazma, s. 164).*

1929: Gazipaşa İlkokulu'na tatbikata (uygulamaya) gittiler. Usulü Tedris (öğretim yöntemleri) öğretmeni Nihat Bey (Kel Mahmut)di. Mehmet Rıfat "göçmen kuşları" anlatacaktı. Bir öyküyle derse giriş yaptı. Aniattıkça tahtaya çiziyordu. Nihat Bey ise Türkçe'de resim dersi mi yapılır, diye kızıyordu. Sonunda tahtada leylek ortaya çıkınca çocuklar sevindiler: "Leylek örtmenim!.." İlgiyi

(*)Kel Mahmut'un aslı.

toplamış, iyi bir ders girişi yapmıştı. Bu kez Nihat Bey komisyon üyelerine döndü: "Ben böyle öğretmen yetiştirirım işte!" dedi.

1929: Sevdiği kız İffet ortaokula başlamıştı. Bir gün onunla sokakta konuşma olanağını buldu. Ne var ki, haber müdür yardımcısı Nihat Bey'e ulaştırıldı. Rıfat, müdür yardımcısı odasına çağrıldı:

'Söyle' dedi. 'İffet'in velisi olduğumu biliyor muydun?' Bunu son günlerde öğrendiğim halde: 'Hayır' dedim. 'Bilmiyordum' " (Sarı Yazma, s.181)

1929: Bartın'daki dededen kalma evleri satıldı. Bu satıştan Ilgaz'a bir takım elbise düştü.

"...Son sınıfta güzel, şık bir elbise geldi. Böylece evsiz barksız kaldık. Zaten eve de gereksinimim olmadı..." (24.6.1993, Bartın söyleşisinden).

1930: Müzik dersinin "üç" (beş üzerinden) olması nedeniyle Fransızca öğretmeni olmak üzere açılan Fransa'ya gitme sınavlarına giremedi. Müzik öğretmeni notunu "dört" yapmak üzere müdüre gitti. Müdür Rafet Bey geri çevirdi.

"...O adamcağızın bana engel olduğu için ağladığını bile gördüm. Sanki suçlu kendisiymiş gibi... İstikbalime mani olmuş gibi hissediyor..." (Saydur, R.I.Y. s.65).

1930: Yedek subaylık süresini dört ay kısaltabilmelerl için on beş günlük kampa çıktı.

...Bizi kampa çıkaracak olan yüzbaşı üstümüzü başımızı gözden geçirmiş, bize birer de tüfek vermişti. (...) Tüfeklerimizi okul bahçesine çattırıp başına da bir nöbetçi diktikten sonra bir saatliğine salıvermişti bizi..." (Sarı Yazma, s.203)

Bu arada ilk iş olarak ve yaşamında ilk kez çarşıdan şarap aldı.
Mayıs/Haziran 1930: Kastamonu Muallim Mektebi'ni bitirdi.

Ağustos 1930: İki arkadaşıyla Bolu'ya atandı. Önce İstanbul'a gittiler. Bir-iki gün gezdikten sonra Bolu'ya döndüler. Maarif Müdürlüğü'ne başvurdular. Elli iki lira aylıkla Gerede Misak-ı Milli İlkokulu'na atandı.

...Seksen lira yolluğu Vali korkusuyla aldık. On iki kuruş pul parası verdik, elli iki lira da aylık aldık. Atamamız Bakan'ın mektubuyla perçinleniyor, 'şunları şunları alacaksınız... Bir terslik olursa Vali'ye gidin...' deniyor. Arkamızda böyle devrimci güçler var. Sadece maaşım olan elli iki liraya o zaman sekiz tane Reşat altını alınıyordu..." (Saydur, R.I.Y. s.103).

1930: 1930'da Gerede Misak-ı Milli İlkokulu'nda birinci sınıfları okutmaya başladı.

1931: Çalıştığı Misak-ı Milli İlkokulu'nun müdürü, Kastamonu'dan beri arkadaşı olan Şakir'i dövmüştü. Bunu duyunca Rıfat da bir gün müdürü dövdü. Makamından attı, müdür odasını kilitledi. Sonra Kaymakam'a telefon etti:

"Efendim! (...) Bu Makamda ikinci bir arkadaşın dövülmemesi için bu odayı kilitledim. İşte anahtarı, buyurun!..."

Dediği olmuş, soruşturma sonunda müdür görevinden alınmıştı.

31 Aralık 1931: Yaşamında ilk kez bir yılbaşı gecesi kutladı. Gerede 'Misak-ı Milli' İlkokulu'nun geniş salonlarından birinde yılbaşı gecesi düzenlendi. O gece ilk kez poker ve dans ile karşılaştı. İzleyen günlerde, çalıştığı okuldan öğretmen arkadaşı Nuriye Hanım ile evlendi.

> *...Kaymakam Bey'in çevresi, oranın sosyetik memurları o gece okulumuzu şereflendirdiler. (...) Çok ilginçtir, orada tanıdığım en iyi dans eden, en iyi poker oynayan hanımla evlendim..." (Yener Süsoy, 28 Aralık 1986 günlü Milliyet).*

1932: Bir kızı dünyaya geldi. Adını "Gönül" koydular. (Bu kızından mühendis bir torunu vardır).

1933: Gerede'den Akçakoca'ya atandı.

1933: "Geçit" dergisinde şiirleri yayınlandı.

1933: Askere alındı. Adapazarı 68.Alay'da ağır makinalı tüfek çavuşuydu.

1933: Yedek Subay Okulu'nda değişik kişilerle tanıştı, arkadaşlık kurdu. Bunlardan biri de genç şair Kemal Tahir'di.

...Geçit dergisinde birleşmiştik, yıl 1933... Cumhuriyetimizin bilinçli bir yıl dönümünü kutlamıştık, 'Açık alınla' " (Sarı Yazma, s.242).

1934: Askere alınışı nedeniyle eşinden ayrılmak zorunda kaldı.

16 Haziran 1934: Bağlı olduğu alay, İran Şahı'nın Ankara'ya gelişi nedeniyle görevlendirildi. Adapazarı'ndan resmi geçit için Ankara'ya gittiler. Gazi Terbiye'de okuyan Kastamonu Muallim Mektebi'nden arkadaşı Hakem Adil'in elbiselerini giydi, Çiftlik'e gezmeye gittiler. Orada Sabahattin Ali ile karşılaştı.

Karşıda bir grup var, bira içiyorlar. 'Bak, şu sarışın orta boyluca, yakışıklı zat Sabahattin Ali' (dedi). 'Evet, ben yazılarını falan okudum.' 'Viyolensel' adlı hikayesini işte o zaman hatırladım okuduğumu. (...) 'Bir biçimine getirelim, o gruba doğru yaklaşalım.' (dedim). Tanıştırılmadan konuştuk o grubun içinde..." (Bezirci, s.42).

1934: Askerlik görevi on dört ay sürdü, terhisinde Akçakoca'daki eski görev yaptığı okuluna döndü.

1934: "Ilgaz" soyadını aldı. Soyadı almayana maaş verilmeyeceğinin söylenmesi üzerine Tosya'daki ağabeyi ile iletişim sağlayamadı. O zamana kadar nüfus teskeresinde "Paçacıoğlu diğer mahdumu Mehmet Rıfat" yazılıydı.

...Öğretmenliğimi, sanatımı, edebiyatımı Kastamonu'da kazandım; orada seçtim... Öyleyse Kastamonu'yu simgeleyen bir soyadı bulmak zorundaydım. Böyle olunca da 'Ilgaz'ı seçecektim..." (Saydur, R.I.Y. s.114).

1934: Akçakoca'da Halkevi Spor Kolu Başkanlığı'na seçildi.

...Spor kolu demek, hemen hemen Halkevi'nin tümü demekti. Buraya başkan olmak, Halkevi Başkanlığı anlamına gelirdi..." (Sarı Yazma, s.244).

1934: Halkevi'nde okuma yazma dersleri verdi.

"...Her yıl meyhane dönüşü, sarhoşlara alfabe öğretirdim, camide. Devrimin sıkı günleriydi. Atatürk sağdı, okuma yazma bilmeyen tek kişi kalmayacaktı..." (Sarı Yazma, s.249).

Daha sonra Akçakocalı kadınlara da okuma yazma dersi vermeye başladı. Bu görevi Rıfat'a verirken başöğretmenin bir gerekçesi vardı:

...Nasıl olsa kadınlar derse gelmezler. Sen de bir süre bekler yemeğe inersin Ortaçarşı'ya!" (Sarı Yazma, s.248).

Hiç de başöğretmenin dediği gibi olmamış, sınıf kadınlarla dolmuştu.

1935: Ders yılı başında Akçakoca'dan soruşturma ile alındı, Gümüşova(*) bucağına "Başöğretmen" olarak verildi.

...Başarılı bir öğretmen olduğum, daha doğrusu Halkevi'nde halkla yakından ilişki kurduğum için Gümüşova çocuklarının başına Başöğretmen olarak atadılar..." (Sarı Yazma, s.252).

16 Eylül 1936: Kastamonu'daki abisinin yanına gitti. Ağabeyi O'nun adına Gazi Terbiye'nin sınavlarına başvurmuştu.

...Belli bir saatte eve geldim. Bizim yengehanım tam Kastamonulu. 'Ebey!.. Ebeyin dedi ki, erken yemek yemesiğ!' Ağa-

(*)Şimdiki Pamukova ilçesi.

beyim geldi, sofraya oturduk:
...Abim 'Kardeşim bak, artık yaşın yirmibeşe geliyor. (...) İmtihana gir de kazanamazsan zaten ömrübillah ilkokul öğretmeni kalacaksın!' dedi..." (Saydur, R.I.Y. s.63-64).

17 Eylül 1936: Kastamonu'da Gazi Terbiye Enstitüsü Türkçe Bölümü'nün sınavlarına girdi.

"...Hocam (Nihat Dicle) memnun, kazanacağımdan da herhalde umutlu. 'Bir sıkıntın varsa söyle Rıfatçığım' dedi..." (Saydur, R.I.Y. s.72).

Ilgaz bu sınavı kazandı.

1936: Gazi Terbiye Enstitüsü Türkçe Bölümünde öğrenciliğe başladı. Rüştü Şardağ sıra, Baha Dürder ile Haydar Ediskun sınıf arkadaşları oldu.

1936: Gazi Terbiye'ye girişi ile dergilerle yakın ilişki kurdu. Varlık ve Çığır'da şiirleri yayınlanmaya başladı.

1936: İkinci eşi olacak Rikkat Hanımla Gazi Terbiye'de tanıştılar.

1937: Gazi Eğitim Enstitüsü'nden sınıf ve sıra arkadaşı Rüştü Şardağ aracılığı ile şiirleri Yaşar Nabi'ye ulaşıyordu. Bir dörtlük Nasuhi Baydar'ın eline geçti, Ulus'un Sanat Dergisi kapağında yayınlandı.

...Çatlayan mahfaza, açılan kapı,
Sonra güne doğru kanatlanan kuş."

Son iki dizesi yukarıdaki gibi biten bu dörtlük o dönemin sembolik akımının bir örneği gibiydi. (Ocak Katırı Alagöz, s.75), (Yokuş Yukarı, s.15).

8 Şubat 1938: Rikkat Hanım'la nişanlandılar.

1938: Gazi Terbiye'de yazı dersinde blok yapma ödev olarak verilmişti. Nazım Hikmet'in "Gece Gelen Telgraf"ını anımsadı. Önce kağıdın üstüne serpme olarak telgraf tellerini fincanlarıyla birlikte çizdi. Sonra da tellerin arasına şu dizeleri ustaca yerleştirdi:

"Gece Gelen Telgraf, dört heceden ibaretti./ Vefat etti." (Bezirci, R.I. s.35).

Resim-iş öğretmeni İsmail Hakkı Uludağ, yazıyla resmin olumlu bir uyumu olarak çalışmasını arkadaşlarına gösterdi.

1938: Varlık dergisinde çıkan "Garip" şiirini arkadaşlarına açıkladı; Bu şairlerin Türk şiirine getirdikleri yenilikleri anlattı. Hocası Ahmet Kutsi Tecer ilgiyle izledi. Garip'çilerin kalıplaştırılmış hecelere karşı olduklarını vurgulaması Tecer'in hoşuna gitmemişti. Yine de bu başarılı açıklama kutlanmalıydı:

...Daha önemlisi Rikkat'in yanında: 'Sana bu mektep dolusu teşekkürler...' demişti. Sonra koluma girip sınıftan çıkarmıştı. Koridor boyunca övmüştü beni..." (Sarı Yazma, s.50).

1938: Gazi Terbiye Enstitüsü'nün son sınıfında tüberküloza yakalandı.

1938: Gazi Terbiye Enstitüsü Türkçe Bölümü'nü bitirdi ve Adapazarı Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atandı.

"...Otel odasında, Adapazarı Ortaokulu Türkçe öğretmenliği görevine başladığımı onaylayan müdür Niyazi Bey, ertesi gün aylığımı da yatağıma getirdi. Derse girememiş, okula kadar bile gidememiştim ama, Adapazarı'nın Belediye Ote-

li'nde görevime 'resmen' başlamıştım..." (Sarı Yazma, s.32).

Ekim 1938: Tüberkülozunun ilerlemesi üzerine İstanbul'a gitti ve Yakacık Sanatoryumu'na yattı.

"...On beş gün sonra Bakanlığa başvurdum. Üç aylık ödenek gönderildi, Üç yüz lira. (Aylığım ise altmış iki liraydı)..." (Bezirci, R.I. s.30).

1938: Yakacık Sanatoryumu'nda Başhekim İhsan Rıfat, onu ünlü "beş numara"ya attı. Önce berberi çağırttı.

...(Hastabakıcı Muzaffer Hanım'ın) getirdiği berber acı acı gülüyordu:
'...(Bir daha) Hiç çıkmaz belki de...'
'Allah korusun, daha çok genç!'
'Çıkar' dedim. 'Hiç merak etme sen. Burdan saçlarımı uzatıp çıkacağım, görürsünüz!'
Açıktan açığa gülüyordu:
'Bu beş numaradan öyle mi?..." (Sarı Yazma, s.37).

"Beş numara"lı oda yatanın sağ çıkmadığı odaydı. Bakanlıktan gelen ödeneğin rahatlığıyla bol bol yedi. Bir gün tuvalete doğru yürümeye başladı. Görenler şaşakalmışlardı:

-Vay anasını! Beş numaradan kendi ayağıyla çıkan ilk adam bu!
"Beni, yolculuk safhasına geçti (!) diye beş numaralı odaya kapatmışlar! Oradan yolcu edeceklermiş!" (Saydur, R.I.Yıllar, s.154)

1938: Yavaş yavaş iyileşmeye başladı.

...Şurda ölüp gitsem kalıtımlarım için hiç kimse pay kopar-

mak amacıyla hır çıkaracak biriyle karşılaşamayacaktı. Ne sahibi bulunduğum bir karış toprak, ne adımı taşıyan bir kitabım vardı. Oysa yazı yazmaya da meraklıydım. En sevdiğim yazı türü şiirdi. Memleketin başta gelen sanat dergilerinde üç beş şiirim yayınlanmıştı, o kadar. Henüz bunları bir kitapta bile toplayamamıştım..." (Sarı Yazma,s.34)

Ocak 1939: Yakacık Sanatoryumu'ndan üç ay rapor alarak taburcu oldu. Adapazarı'na döndü.

1939: Hocası Ahmet Kutsi Tecer Yüksek Öğretim Genel Müdürü'ydü. Nişanlısını sınıfta bırakmıştı. Birlikte ziyarete gittiler. İstekleri, nişanlısının Çapa Öğretmen Okulu çıkışlı olduğu için likokul öğretmeni olarak Adapazarı'na verilmesiydi. Ahmet Kutsi ilgilendi, genel müdür H. Raşit Öymen'e götürdü.

...Biz çaylarımızı içerken (Adapazarı) Milli Eğitim Müdürü aranmış, bulunmuştu. Gazi İlkokulu'nda boş yer olduğunu öğrenmişti bile. Buraya bir öğretmenin atandığını Milli Eğitim Müdürü'ne bildirdi. Bize düşen iş kararnamemizi alır almaz hemen yola çıkmaktı..."(Sarı Yazma,s.28)

Şubat 1939: İkinci evliliğini Rikkat Hanım ile yaptı.
"...İki arkadaşın tanıklığıyla evlendik. İlk iş olarak bir yatak aldık veresiye... Bir de koltukçudan kullanılmış bir yazı masası..."(Sarı Yazma,s.41).

1939: "Oluş" dergisinde şiirleri çıkmaya başladı.

(...)
Bir müjde getirmez oldu uzaktan artık
Alnımda harelenen büyülü ışıklar.
Uçurdu leyleklerini asırlık çınar,
Üç mevsimin yıkandığı göller bulanık.
(Mevsim Sonu/Oluş,1939)

1 Nisan 1939: Yeniden derslere girmeye başladı. Ciğerlerine on günde bir pnemoktraks, yani hava verme işlemi uygulanıyordu. Bu nedenle de sık sık İstanbul'a gitmesi gerekiyordu. Bunu gerekçe göstererek İstanbul'a atamasını istedi.
Oysa, derslere girmeye başlaması okula canlılık getirmişti.

"...Müzik öğretmeniyle işbirliği yaparak çocukların söyleyebileceği şarkılar da yazıyordum. Müzik öğretmeni bunları öylesine beğenmişti ki, Halkevi salonunda Adapazarlılara da duyurmaktan kendini alamamıştı..."(Sarı Yazma,s.43)

Nisan 1939: Hava verme amacıyla Yakacık Sanatoryumu'na gittiği bir gün Nâzım Hikmet ile karşılaştı.

...Bir gün bankların üzerinde Nâzım Hikmet'e benzeyen biri oturuyordu. Yanında koruyanlar da(!) vardı...(...)Şöyle bir kestirdim;'Bu Nâzım'dır' dedim. Yanına gittim, selam verdim, iliştim. Koruyanlar rahatsızlandılar. Ben kayıtsızca, çekinmeden konuşmaya başlayınca benden korkmadılar. Bana 'Siz ne vesileyle geldiniz?' dedi. Hava almaya geldiğimi anlattım. 'Yahu çok acaip bir şey' dedi..."(Saydur,R.I.Y. s.155)

Ekim 1939: Adapazarı'ndaki altı ay öğretmenliğinden sonra İstanbul Karagümrük Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atandı. Tramvaya yakın olduğu için Gedikpaşa'da bir pansiyona yerleşti. (Eşi bütünlemesini vermiş kura ile Eskişehir'e atanmıştı.)

2 Mart 1940: Ankara Gülhane Hastanesi'nde oğlu Aydın dünyaya geldi.

1940: Servetifinun Uyanış'ta şiirleri yayınlanmaya başladı.

(...)
Kimse bahsetmiyor kendinden
Avuçlarımın anladığından fazla.
Beklediğim mevsim ki kozasındadır.
Herkes kendi asmasının altında
Ve çok uzaktadır uzandığım dallar.
(Açlık/Servetifinun Uyanış,1940)

1940: İstanbul'da çıkan dergilerde yazmaya başlamadan tanışmalar başladı.

"...Sait Faik'in çevresinde toplanan gençler, eskileri tasfiyeye geçmişlerdi. Bunlara karşı olup da sonraları onlara hak veren Nurullah Ataç, beni de aralarına almayı öneriyordu. (...)Sait Faik, Ataç'a verdiği bir yanıtta: 'Peki üstad!' demeye getirmişti, 'Rıfat Ilgaz'ı da aramıza alırsak tasfiyecilere başka bir diyeceğin kalmıyor değil mi? Öyleyse aldık gitti!'..."(Sarı Yazma,s.48)

1940: "Çığır", "Oluş", "Ulus'un Sanat Eki", "Güneş", "Yücel", "Varlık", "Hamle" ve "Yeni İnsanlık" dergilerinde şiirleri çıktı.

(...)
O bahçeler ki, mermer havuzlarında,
Artık ne ses, ne gölge taşımaktadır.
Bütün güzel şeyler ve sevdiklerin,
Kokular, çiçekler kadar uzaktadır.
(...)
(O Bahçeler ki/Çığır,1940)

"...Belki üç kitaplık şiirim vardı(...) Bunları ne zaman derlemeye kalksam onlarda bir yapmacık taraf, bir bizden olmayan ve bizi ifade etmeyen tarafın mevcut olduğunu hissediyorum. Bu şiirler daha ziyade aylak sınıfın, geçim derdinden

azade insanların hoşuna gidiyordu. Bizden olmayanların zevkine gayri şuuri olarak yaptığım hizmetin reaksiyonunu geç de olsa duyabildim. Bazı burjuva münekkitlerinin ve antoloji derleyicilerinin hoşuna giden bu şiirler, benim gözü bağlı yaşadığım yılların en canlı bir ifadesidir.(Başdan Dergisi, 14.09.1948).

Bu şiirler, yine de, Ilgaz'ın toplumcu gerçekçi çizgiye gelmesinde bir aşama olmuştur.

1940: Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okumaya başladı. Burada Hasan Tanrıkut, Salah Birsel, Sabahattin Kudret Aksal ile tanıştı.

1940: Bir şikayet üzerine M.E.B. Başmüfettişi Avni Başman(*) soruşturma için geldi. Rıfat Ilgaz'ın çalışmalarını çok beğendi ve müdür olarak atanması için defterine notlar aldı. Ilgaz'ın istemediğini belirtmesi üzerine şöyle diyordu:

"Bir lise müdürlüğü var... Yeni açılan bir lise... İstediğiniz gibi yetiştirebilirsiniz çocukları..."(Sarı Yazma, s.266).

9 Eylül 1942: "Yürüyüş" dergisini 7. sayıdan başlayarak etkilerini altına aldılar. Dergi 18 sayı çıktı. Aylık dergide toplumcu gerçekçi şair ve yazarların ürünlerine yer verildi. Önsözde şöyle deniliyordu:

"Sanatkar herşeyden önce muhitini, cemiyetini kavrayabilecek ileri bir düşünce sistemine sahip olmalıdır. Ancak bu seviyeye ulaşan sanatkar kendisinden bekleneni verebilir...İmza, Rıfat Ilgaz..."(Şiire Dair, 9 Eylül 1942, s.7-8).

(*)Demokrat Parti iktidara gelince Milli Eğitim Bakanı olmuş, Menderes'in Köy Enstitüleri'ni kapatmasını istemesi üzerine bunu yapmayıp istifa etmiştir.

Derginin 16.sayısında resmen yazı işleri müdürlüğünü Ilgaz üstlendi. Nâzım Hikmet'in şiirlerini "İbrahim Sabri" imzasıyla yayınlıyordu. Nazım Hikmet Bursa Cezaevi'nden yazdığı bir mektubunda şöyle diyordu:

> *...Gençlerin içinde çok beğendiğim şairler var, hepsinin ismini aklımda tutamıyorum, isimleri henüz yer etmedi, ama şiirlerini pek beğeniyorum. Şöyle aklımda kalanları sıra tefriki yapmadan sayayım: Dinamo, Suat Taşer, Rıfat Ilgaz, A.Kadir, Orhan Kemal, Saffet Irgat vesaire..."(Bursa Cezaevinden Vâ-Nû'lara Mektuplar,1970,s.55)*

Yürüyüş'ün 9.sayısında "Cenaze", 10.sayısında "Komşuluk", 11. sayısında "Sanatoryum", 14.sayısında "Çocuklarım-İ.Sabri'ye", 16.sayısında "Alişim" ve "Sınıf", 18. ve son sayısında ise "Sayfiye" şiirleri yayınlandı.

Derginin 12. sayısında (9 Son Kânun -Kasım- 1943) Nâzım Hik-

met'in "Dünya, Dostlarım, Düşmanlarım, Sen ve Toprak" adlı şiiri "İbrahim Sabri" imzasıyla yayınlandı. Aynı sayıda Raşit Kemali'nin cezaevinden gönderdiği yazılarını adını değiştirerek "Orhan Kemal" adı ile yayınladı. Orhan Kemal'in "Bayram Sabahı" ve "Mahpushane" şiirleri bu sayıda çıktı. 25 Mart 1943 günlü 14. sayıda da İbrahim Sabri imzasıyla "Yirminci Asra Dair" şiiri yayınlandı.

"Nâzım'ın şiirlerini 'İbrahim Sabri' imzasıyla yayınlamaya A.Kadir'le karar veriyorlar. 'İbrahim Sabri' adı, A.Kadir'in iki akrabasının adı imiş. Olayı çözerler de bizi suçlarlarsa 'aslında ben yazdım, akrabalarımın adıyla yayınladık' diyecekler..."(Aydın Ilgaz, 23.2.1996 günlü görüşmeden).

9 Ekim 1942: Orhan Kemal'in ilk öyküsü "Babam" Yürüyüş Dergisinin 9.sayısının 26-30.sayfalarında yayınlandı.

"...İlk hikayem 'Bir Ölüye Dair' adını taşır(*). Rıfat Ilgaz'ın sorumlu müdürü olduğu 'Yürüyüş' Dergisinde çıkmıştı. Yıl 1942, belki 1943."

"...Nâzım'ın yanında bulunuyordum. Dehşetli etkisi altındaydım. Nâzım 'kendi sesini bul' diye bağırırdı. Rıfat Ilgaz'dan, Celal Sılay'dan örnekler gösterirdi..." (Cumhuriyet 1992, Kendi Ağzından Orhan Kemal, Nurer Uğurlu'nun özel arşivinden)

1942: Öğretmen Rıfat Ilgaz bir polisle Eminönü Yabancı Askerlik Şubesi'ne çağrıldı. Kapıda arkadaşı Hasan Artam bekliyordu. Şubeden verilecek er elbiselerini giyince, çıkarttığı sivilleri Kapalıçarşı'da satıp parasını Ilgaz'a verecekti. Paltoyu bir gün önceden satmışlardı bile... Ancak, Şube Başkanı, "devletin, ihtiyatlara vere-

(*)Bu öykü Yürüyüş'ün 17 ve 18 birleşik sayılarında (Haziran-Temmuz 1943), 28-31. sayfalarında yayınlanmış olup, ilk öyküsü değildir.

ceği aylıkla çavuşluk yapacağına hocalık yap" diyerek geri çevirdi.

"...Ben de bir askerlik düşlemiştim, boğazı tokluğuna. Aylığımı olduğu gibi karım Rikkat'e gönderecektim, iki yaşındaki oğlum Aydın'ı büyütsün diye". (Fedailer Mangası, s.78).

Karagümrük Ortaokulunda 83 lira 81 kuruş, müdür yardımcılığından da 5 lira makam maaşı almaktaydı. Bir ekmek ise 1 liraydı.

Bir ağabeyimin Çanakkale Savaşları'na katıldığını biliyordum. Yaralandığı zaman, hastaneden çıkınca gelmişti Cide'ye. (...)Birinci Dünya Savaşında çöllerde kalmıştı. Şu tersliğe bakın ki ağabeyim, Almanların safında çarpışmıştı o yıllarda, ben Almanlara karşı gitmek istiyordum."

"...Kalktım ayağa. Hazırola geçip selamladım babacan komutanımı. Bu selam, İkinci Dünya Savaşı'nın ilk askerce anısıydı. Savaşın son anıları da karartma geceleri, toplatılmış kitaplar, dergiler, kelepçeler, Tophane, Davutpaşa Kışlası, Sultanahmet Cezaevleri..."(Fedailer Mangası, s.80)

1942: Eşi Rikkat Ilgaz(*) ile iki yaşındaki oğlu Eskişehir'den İstanbul'a taşındılar. Rikkat Hanım Yenikapı Ortaokulu'na atanmıştı. Rıfat Ilgaz Aksaray'da ev (Selimpaşa Cad. No: 52, Emlak Kredi Bankası Evleri arkası; sonradan yıkılarak N. Uygur Tiyatrosu olan bina) kiraladı. Yokluk yıllarıydı.

"...(Aydın'ın) sütünü ısıtacak kömürün parasını bulmak bir yana, kömürün kendisini bile kömürcülerde görmek olanaksızdı. Sıkıştığımız bir gün arkadaşlarla toplandığımız kahvenin ocakçısı Ali Ekber'den alabilmiştim bir avuç mangal kömürünü, bir kesekâğıdının dibinde..."(Yokuş Yukarı,s.17)

(*) Rikkat Ilgaz; Muzaffer Buyrukçu, Çetin Özek, ve Arif Damar'ın öğretmenidir.

1942: Karagümrük Ortaokulu'nda en genç asil öğretmen sıfatıyla müdür yardımcısı oldu. Bir yandan da Edebiyat Fakültesi felsefe bölümüne gidiyordu. Kaydını İstanbul'a gelir gelmez yaptırmıştı. Böylece o yılların düşün adamı H.Ziya Ülken'i yakından tanımış oldu. Mustafa Şekip, Von Aster, Mengüşoğlu'nu da. Beyoğlu'ndaki Nsuaz Pastanesi'nde de sanatçıları tanıdı, sanat olaylarını izledi. Bir başka kültür merkezi de Beyazıt idi. Özellikle Marmara Kahvesi hemen bütün toplumcu, gerçekçi şairlerin biraraya geldikleri, yazdıklarını birbirlerine okudukları bir kulüp oluvermişti. Hüseyin Bekar, Niyazi Akıncıoğlu, Suphi Taşan, Emin Ülgener, Celal Vardar bu şairlerdendi. Ö.Faruk Toprak, A.Kadir ve H.İzzettin Dinamo ile burada tanıştı.

Arkadaşları onu okulunda ziyarete geliyorlardı. Ilgaz da onları köftecilere götürüyordu. Rusçuk Köftecisl dışarıdan alınan şarapla ucuza gelen buluşma yeri olmuştu.

"Eğer 1940 kuşağı için bir merkez aranırsa Ruscuk Köftecisi, Marmara Kahvesi ya da Nsuaz'ın adları sayılabilir. Küllük Kahvasi, Lambo'nun meyhanesi de bu adlara eklenebilir. Toplumcu kuşağın dergileri ise Yeni Edebiyat, Ses, İnsan, Yeni İnsanlık, Yürüyüş..."(Fedailer Mangası, s.87-88).

1942: Orhan Veli ile ilk kez "Küllük"de karşılaştılar. Onları Cahit Yamaç tanıştırdı. Bir süre dalgın dalgın bakıştılar. Sonra sessizliği Orhan Veli bozdu:

"Philips Sonpanlt'yu çok seviyorsunuz değil mi?"
Yanıt, Ilgaz adına Yamaç'tan geldi:
"Rıfat'ın en iyi yanı, Fransızcası çevirl yapacak kadar gelişmiş değildir."
"...Çok geçmeden dostluğu ilerletmiştik Orhan'la. Ne kızılcık ağacı için şiir yazıyordu artık, ne sol eli, acemi eli için..."(Ocak Katırı Alagöz,s.76)

1943: H.İzzettin Dinamo "Ses" dergisi için Ilgaz'dan bir şiir istemişti. Ilgaz o günlerde Gedikpaşa Ermeni Pansiyonu'nda kalıyor, "Yarenlik" şiiri üzerinde çalışıyordu. Kendine özgü bir anlatış biçimi arıyordu. Şiiri bitirdi, Marmara Kahvesi'nde Dinamo'ya uzattı. Dinamo okudu, bıyık altından güldü ve şiiri dörde katlayıp masanın üstüne koydu:
"Şiir için ne zaman geleyim?" dedi.
Dinamo şiiri beğenmemişti. Kahvenin tavanı Ilgaz'ın başından kayıverdi. Kendini toparladı:
"Bak Dinamo! Sen bunu Abidin Dino'ya götür!"
"Peki. Bunu vereyim ona! Sen gene şöyle politik yanı olan bir şiir yaz!.."
Şiir "Ses" dergisinde yayınlandı. Abidin Dino çok beğenmişti. Bu şiiri ilk çıkacak kitabının da adı olarak elli altmış yazar övecekti. Ama Ilgaz yine Dinamo'yu haklı görecekti:

"...O dönemde bana önerdiği şiiri benim de coşkuyla izlediğim bir biçimde kendisi başarıyordu. Faşizmle, Dinamo gibi savaşılırdı o dönemde..."(Yokuş Yukarı,s.125)

1943: İlk kitabı "Yarenlik"i Sebat Matbaası'nda çalışan dizgici Avadis Aleksanyan'ın yardımıyla kendisi bastırdı.

...İkinci Dünya Savaşı başladı... Bizim de en sıkıntılı yıllarımız, tabii şiirlerim de bu yaşama paralel gidiyor, hiç bir uydurma tarafı yok... 1940 toplumcu, gerçekçi kuşağın oluşmasında savaşın büyük etkisi oldu..."(Bezirci, R.I. s.31)

(...)
Günümüzü gün etmek için
Şöyle bir demlenelim deriz,
Dert olur bize,
Meyhanecinin kazanç vergisi
Ve garson Nuri'nin

Nüfustaki işi
(...)
(Yarenlik/Yarenlik)

19 Mart 1943: Sabahattin Ali'nin "Rıfat Ilgaz ve Son Yılda Türk Şiiri" başlıklı yazısı Tercüme Dergisi'nde (No:28) yayımlandı.

Nisan 1943: Sabahattin Ali, Yurt ve Dünya Dergisi'nde 1940 kuşağını tanıtan bir yazı yazdı. Bu yazıda Rıfat Ilgaz'ın Yarenlik kitabından söz etti.

...Hemen bütün şiirlerin mevzuu (konusu) kendi küçük dertleri, arzuları... Ama hayret! Bunların hiçbiri sadece Rıfat Ilgaz'ın dertleri değil... Hepsi hepsi geniş bir kitlenin, bir insanlığın dertleri. Sosyal şiir nedir diyenlere bu kitabı göstermek lazım."(Fedailer Mangası, s.101)

Mayıs 1943: Adımlar Dergisi'nde, Yarenlik'le ilgili Behice Boran'ın bir incelemesi yayınlandı.

...Kendisi halktan olduğu için, halkla beraber yaşadığı, duyduğu için ve sanatının da ehli olduğu için şiirlerinde temiz, güzel bir dil, halkın dili beliriyor.(...) Bu günün halk şairi oluyor."(Fedailer Mangası, s.104)

5 Temmuz 1943: Yürüyüş Dergisi, İçişleri Bakanlığı'nın buyruğu ile kapatıldı. Aylık dergi 18 sayı çıkabildi.

Kasım 1943: Karagümrük Ortaokulu yıl sonu öğretmenler kurulu toplantısında 94 numaralı bir öğrenciye "0" veren matematik öğretmeni Sabri Karaormanlı ile kavga etti. İki tokat attı. Bu nedenle "görülen lüzum üzerine" Nişantaşı Ortaokulu'na sürüldü. Oysa aynı günlerde eşi Rikkat Ilgaz Eskişehir Lisesi'nden Yenikapı Ortaokulu'na verilmiş, Aksaray'da ev tutmuşlardı.

Aralık 1943: Ağabeyinin PTT müdürü olduğu ve annesinin de bulunduğu Tosya'da büyük bir deprem oldu. Telgraf çekti. Yanıtı gelmeyince, yarı yıl dinlencesinden yararlanarak Tosya'ya gitti. Üç gün kaldı. Yolculuğu karlı günlere rastladığı için üşüttü, zatülcenpe yakalandı. Doktor uzun süreli rapor verdi. Gördüklerini Vakit Gazetesi'nde yayınladı. Bu dizi yazılarla yetinmedi; depremin şiirini de yazdı:

(...)
Yaver yine pirinçlerini taşıyor
Kalfaoğulları'nın.
O çoktan unutmuştur, üç gündür
Beklediğini enkaz altında;
Ama arasıra hatırlayacaktır,
Gündeliğini verenlerle
Aynı kazandan yediğini...
(Tosya Zelzelesi/Bütün Şiirleri, s.106)

Ocak 1944: Samsunlu Tahsin'in giderlerine katılması üzerine Sınıf kitabını çıkardı. Kırmızı rengin egemen olduğu kapağı Farls Erkman çizdi. Devrim Kitabevl'nce basıldı görünüyordu. Oysa, Ilgaz Sebat Matbaası'nda bastırmıştı(*). Vitrini görmek için gittiği kitabevinde otururken Kastamonu Ortaokulu'ndan öğretmeni Zeki Ömer Defne lle karşılaştı. Öğretmeninin kendisini izlemesine çok sevindi.

Yoklama defterinden öğrenmedim sizi,
benim haylaz çocuklarım!
Sınıfın en devamsızını
bir sinema dönüşü tanıdım,

(*)Kitabın ikinci baskısı tam 45 yıl sonra "Sınıf ve Dosyası" adıyla Çınar Yayınları'nca basılabilecektir.

koltuğunda satılmamış gazeteler...
Dumanlı bir salonda
kendime göre karşılarken akşamı,
nane şekeri uzattı en tembeliniz...
Götürmek istedi küfesinde
elimdeki ıspanak demetini
en dalgını sınıfın!
(...)
(Çocuklarım / Sınıf)

Şubat 1944: Sıkıyönetim kararı ile Sınıf adlı şiir kitabı toplatıldı. Kitap, yalnızca 25 gün satışta kalabilmişti.

...Kitabı basan ben ve yazarı Rıfat, komünizm suçundan aranıyoruz. Bu suçlar mevkuflu (tutuklanmayı gerektiren) suçlardı. Dava sırasında mevkuf kalacaksınız. Tophane'de Merkez Kumandanlığı vardı. Felaket bir yer. Kedi kadar fareler var... Oraya tıkacaklar... (...) Rıfat'ın hiç bir kusuru yok. Ama mahkum etmeye karar vermişler, o kitabı bahane ederek... (...) Böyle bir devir yaşadı Türkiye... (İhsan Devrim, Cumhuriyet Dergi, 25.8.96, Sa.544, s.3)

1944: Pertev Naili Boratav, "Yurt ve Dünya Dergisi"nde Sınıf kitabıyla ilgili bir eleştiri yayınlandı.

...Yeni Türk şiirine inanmayanlara Rıfat Ilgaz'ın kitabını okuyup anlamalarını dilemekten başka yapılacak bir şey yoktur."(Fedailer Mangası, s.124).

6 Mart 1944: Doktor 25 gün daha rapor verdi.

9 Mart 1944: Aksaray'da üç öğrencisiyle karşılaştı. Birisi çantasından Sınıf kitabını çıkardı, imzalamasını istedi. Kendisinden bir şiirde söz edildiğini söyledi. Ilgaz, öğrenciyi tanımıştı: 3/A'dan

Remzi... Gazete satan çocuk... Kitabı imzaladı ama öğrencinin adını yazmadı. Çünkü, kitap toplatılmıştı, yasaktı artık...

Evine dönmekteydi. Sokağın başına geldiğinde üst katın penceresinden ev sahibinin kızı Perihan eliyle, koluyla birşeyler anlatmak istiyordu. Geriye dönmesini söylüyordu. Kapının önünde iki polis beklemekteydi. Ciğerleri su toplamıştı. Bu durumda içeri girmesi doğru değildi. Kaçmalıydı. Ilgaz geriye döndü. Bir süre Fatih Parkı'nda oturdu, nereye gideceğini düşündü. Sonra Nahit Eren'in evine gitti. Eren de sevinmişti. Yanında annesi kalmaktaydı. Ilgaz, Nahit'in üniversiteden hocası rolüne girdi.

9-30 Mart 1944: Ilgaz aynı evde gizli kalmaktaydı. Nahit Eren veli rolünde Rikkat Ilgaz'ın okuluna giderek haberleşmeyi sağlıyordu.
31 Mart 1944: Rıfat Ilgaz gizlice Ömer Faruk Toprak'ın evine gitti. Bilgiler aldı. Geceyarısına kadar aradığı uykuya kavuştu. Yeniden Eren'in evine döndü.

Bu arada raporunun süresi bitti. Okula gidemediği için devamsızlıktan işine son verildi. Sıkıyönetim şairliğinden dolayı suçlayıp ararken, bakanlık okula gidemediği için istifa etmiş saymakla yetiniyordu. Bakan, bir zamanlar Ilgaz'ın okul müdürü olan H.Ali Yücel, Özel Kalem Müdürü de resim iş öğretmeni İ.Hakkı Uludağ'dı.

24 Mayıs 1944: İkinci Dünya Savaşı'nın yön değiştirmesi ile oluşan hava üzerine teslim olmaya karar verdi. Her sokağa çıkışta yaptığı gibi cebine bir kağıt yazıp koydu. Şunlar yazılıydı, bu kağıtta: "Bugün 24 Mayıs 1944...Evden, müdüriyete teslim olmak için çıktım. Yolda yakalayanlar bilsinler ki sırf bu iş için çıktım yola!"

Kimseye yakalanmadan Birinci Şubeye girdi. Orhan Şaik, Hamza

Sadi, Özkaynak gibi sağcı kişilerle karşılaştı.

24-27 Mayıs 1944: Onüç gün Sansaryan Han'da kaldı. Hamza Sadi Özbek ile aynı odaya kapatıldı. İki ayrı türden yaratık olarak yaşadılar; ancak son gün dost olmayı başardılar.

Haziran 1944: Karagümrük'te sucu Ahmet'in ayaküstü meyhanesinden tanıdığı komiser Göçmen Hüseyin, Birinci Şube'nin üçüncü kısmında nöbetçiydi. Ilgaz hemen tanıdı. Komiser ise bir kağıda baktı, bir Ilgaz'a... Aldı, götürdü. Boş bir odaya koydu. Hal hatır sordu. Bu sırada gelen polis memuru komiserine bir olay getiriyordu:
"Efendim! Konservatuar Müdürü var ya... Hiç yerinde durmuyor..."
Komiser elindeki listeye baktı. Bu Orhan Şaik Gökyay'dı. Bir süre sohbetten sonra Hüseyin dolaşmaya çıkmıştı. Kapıdan baktığında Orhan Abisi ile göz göze geldiler. Orhan Şaik'in Ilgaz'ı tanımadığı sorusundan belliydi:
"Efendim! Helaya gidebilir miyim?"
Ilgaz helayı gösterdi. Orhan Şaik heladan çıkarken komiser geldi. İkisi karşılaşınca komiser patladı:
"Kimden izin aldın da gittin helaya!"
"İzin aldım!.. İçerdeki memur beyden izin aldım!.."
Hüseyin bir süre Ilgaz'a baktı. Yanakları morarıyor, susuyordu. "Yürü, onun geldiği hücreye!" dese daha iyiydi Ilgaz için...

1944: Dört yaşındaki oğlu Aydın "erkekler görüş günü"nde Tophane Cezaevi'ndeki babasını ziyarete geliyordu.

"...Dört yaşında cezaevinin kapısını öğrenecekti. Erkeklerin görüş günü kuyruğa girip babasına temiz çamaşır getirecek, aynı çantayla kirlilerini alıp eve götürecekti. Simiti altı yaşında görüp tanımıştı ama, tüm çocuk hastalıklarını, kızılı, kıza-

mığı, uyuzu, boğmacasıyla birlikte, daha okula gitmeden öğrenmişti..."(Yokuş Yukarı, s.20).

7 Haziran 1944: İki görevli, Ilgaz'ı sivil turancılardan ayırdı. Tophane Askeri Cezaevi'ne götürüp manevra kemerlerini kaybetmiş ırkçı subayların içine salıverdi. Burada bir odası(!), beylikli velenseli bir ot yatağı oldu. Bir yanında Alparslan Türkeş yatıyordu, diğer yanında Tevetoğlu...

...Aynı kurallara bağlı bir cezaevindeydik ama, aynı davranışları görmüyorduk. Benim çeşitli kelepçelerim vardı. Zincirli, yerli kelepçelerim; sustalı Alman kelepçelerim; yolculuklarda iki baş parmağıma iki yüzük gibi geçirilen kelepçelerim vardı. Onların hiçbir şeyleri yoktu. Manevra kayışları bile. Yalnız aylıklarını alıp 30 Ağustoslarda terfi ediyorlardı..."(Cart Curt, s.126)

"...Bunları (turancı subayları) zincire vurmayıp başımıza komutan yaptılar. Türkeş, Tevetoğlu...
Gece yarısı bizleri mahalle aralarında dolaştıra dolaştıra sığınağa götürdüler. Yani sığınak gibi bir yere. Bu zincire vurulma olayı birkaç kez daha oldu..."(Sınıf, s.25)

"En acı duyduğum olaysa, beni zincire vurmalarıdır. Düşünün ki bir şairi zincire vuruyorlar. Almanlara karşı savaş açtığımız günlerdeydi. Hükümet ne de olsa belki Almanlardan bir tepki gelir diye hazırlıklar yapmıştı. Hapishanenin etrafı da tahkim edilmişti. Bir gece yarısı alarm çaldı. Makinalı tüfek sesleri geliyordu. Askerler bizi ite kaka süngülerle avluya çıkardılar. Hiç unutmam o katiller filan nasıl korkudan titriyorlardı. İnsanın içinde bir ülkü olmazsa hayvan gibi nasıl korkuyor. Köpeğinki gibi bir korku. Hapishanede bir de Sami adında onyedi yaşında ve İstanbul Erkek Lisesi son sınıfından bir çocuk vardı. Alpullu'da tatil sırasında çalışırken Nâzım Hikmet'in bir şiirini tape ediyormuş. Bir arkadaşı

ihbar etmiş (sonunda bir yıla mahkum oldu). Biraz sonra ikişer ikişer dizdiler bizi. Cezaevi müdürü Yüzbaşı Reşat Bey tabancasını takmış geldi, 'vur emri var, kim intizamsızlık yaparsa vururum' dedi.
Biraz sonra bir şangırtı ile bir zincir getirildi. Biz, 'acaba bu ne olacak'diyoruz. Zincirin boyunca sağlı sollu kelepçeler var. Bizlerden önce 40-50 kişiyi buraya bağladılar. Daha başka gruplar da oldu. Sami yanımda idi, biri itti Sami'yi, bir sıra geriye kaldı. Bunu Yaşadıkça'da yazdım"(Sınıf,s.25)

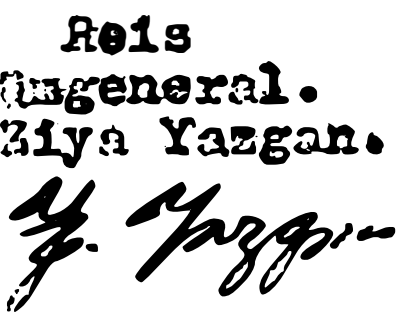
(...)
Bir liseli talebeyle vurulu bileklerin
Kırk mahkumun sürüklediği zincire
Tek suçunuz hür insanlar gibi konuşmak
Kitaplar suç ortağınız!
(Bu da Bir Özgürlük Şiiri / Yaşadıkça)

10 Ağustos 1944: Yargılaması tamamlandı, altı ay cezaya çarptırıldı. Örfi İdare Komutanlığı İstanbul 1 no.lu Örfi İdare Mehkemesinin 10 Ağustos 1944 gün ve esas:515, karar:512 sayılı "esbabı mucibeli hükmü"nün son bölümü şöyleydi:

"...Bilirkişi bu kitap hakkında komünistlik propagandası yapmadığını bildirmişse de 142.maddenin kapsamına girip girmediği hakkında bir mütalaada bulunmamıştır. Fakat daha evvel hükümet tarafından bu kitabın muhteviyatı muzır görülüp heyeti vekile kararıyla toplattırılmış olduğuna göre hükümetçe bu kitabın başka ve mütehassıs heyetlerde tetkik ettirilmiş olduğuna ve propaganda mahiyetinde görülmüş olduğuna şüphe yoktur. (...) Yukarıda izah edildiği veçhile memleketimizdeki zenginler aleyhinde ve bu zümreyi ortadan kaldırmaya matuf bir propaganda gayesi ile yazıldığı kanaatine ekseriyetle varıldığından dolayı maznun Rıfat Ilgaz'ın hareke-

tine uyan T.C.Kanunu'nun 142.maddesinin 1.fıkrası mucibince 6 ay hapsine...(Sınıf,s.22-23)

Reis	*D.Hakimi*	*Aza*
Tümgeneral	*As.Ad.Hakim*	*Tğm.*
Y.Ziya Yazgan	*Şahap Homriş*	*Osman Ebeköy*
(İmza, mühür)	*(Muhalif)*	*(İmza)*

Bu ceza, o yıllarda bu maddenin en ağır cezasıydı.

?.Ağustos 1944: Cezasının kalan bölümünü tamamlamak üzere Sultanahmet Cezaevi'ne götürüldü.

24 Kasım 1944: 6 aylık cezasını çekerek Sultanahmet Cezaevi'nden çıktı. Öğretmenliği de felsefe öğrenciliği de sona ermişti. Ilgaz'ı çok zor günler beklemekteydi.

...Ben her işi yapmasına yapardım ama, işin içinde biraz mürekkep kokusu olmalıydı. (...) Vilayet Matbaasının segatifli havasını ciğerlerime çekmiştim Kastamonu'da..."(Sarı Yazma,s.287)

?.Aralık 1944: Cezaevinden yeni çıktığı günlerdeydi. Sait Faik ile Meserret Kahvesi'nde buluştular. Sait Faik'in Varlık'dan alması

gerektiği telif ücretlerini hesapladılar. Kitap başına 100 ile 150 lira arası bir para düşüyordu. Rıfat Ilgaz, gidip hakkını istemesini söyledi. Sait Faik hemen gitti, söyleneni yaptı. Az sonra 400 lira ile döndü. 30 lirasını Ilgaz'a uzattı.

Aralık 1944: Heybeliada Sanatoryumu'na yattı.

...Cezaevinden çıkar çıkmaz girecek yer (iş,ev) bulamayınca sanatoryuma girmiştim..."(Sarı Yazma,s.287)

6 Ağustos 1945: Sabahtan Lambo'nun Meyhanesi'nde Orhan Veli ile karşılaştı. Geç zamana kadar ileriye dönük tartıştılar.

"...Dostluğumuz Hiroşima'ya bomba düşer düşmez başladı nedense (...) Barış yapan, Japonlarla Amerikalılar değil, bizdik sanki... Savaş bitince Orhan Veli'nin şiirleri de değişmiş, içtenlik kazanmıştı. Garip Bildiri'sinde karşı olduğunu belirttiği ne varsa şiirlerinde görülmeye başlanmıştı..."(Yokuş Yukarı,s.16)

1945: Sait Faik ile dostluğu ilerlettiler. Yardımlaşmaya başladılar.

"'Nasılsın, nerelerdesin, ne iştesin?'
'Babama yardım ediyorum!'
'Baban ne iş tutuyor?'
'Boşta geziyor!'
Sait Faik ile işte böyle birbirimize yardım ediyorduk..."(Yokuş Yukarı,s.43).

1945: Dergici Mahmut Zeki "Zambak" adlı çıkaracağı dergi için Ilgaz'dan yazı istedi. Sait Faik'den de Ilgaz'ın yazı alıvermesini rica etti. Yazı başına 35 lira verecekti. İlk parayı vermiş, Ilgaz'ın Burgaz Ada'ya giderek Sait Faik'le görüşmesini istemişti. Ilgaz Burgaz'a gitti, Sait Faik'i buldu, konuyu açtı. Sevinen Sait Faik'e parayı uzattı. Ama para geri çevriliyordu:

"Koy onu cebine! Şimdi yemeğe çağıracaklar. (...) Bu hikaye işini sen yemekte yeniden aç! Parayı çıkar, masanın üstüne koy!.. Yeni çıkacak bir dergi için hikaye istiyoruz diye başla!"

Ilgaz söylenenleri aynen yaptı. Yemekten sonra bahçede kahvelerini içerlerken Sait Faik, kutladı:

"Aferin! 10 numara! Doğrusu iyi kıvırdın! Anlasın oğlunun bir baltaya sap olduğunu artık! Yazılarının para getirdiğini!.."

Sait Faik böylece ikinci amacına da ulaşmış; bir küreğe sap olduğunu annesine kanıtlamış oluyordu.

4 Eylül 1945: Heybeliada Sanatoryumu'nda yeniden tedavi görmeye başladı. Hem yatarak tedavi görüyor, hem de çalışıyordu. Şiirin yanında düz yazıyla da uğraşıyordu. Hem de tutukluydu.

"...Behçet Necatigil ile birlikte Heybeliada Sanatoryumu'na babamı ziyarete gittik. Ne o! Babamı ayaklarından zincirle beyaz borudan yapılmış karyolaya bağlamışlardı. Demek benim babam odadan bile kaçmaması gereken önemli bir adamdı..."(Aydın Ilgaz'la 10.2.1995 günlü görüşmeden)

Ekim 1945: Aziz Nesin'in çıkaracağı "Cumartesi" adındaki magazin için "Sanatoryumdan Mektuplar" başlığı ile yazılar hazırlamaya başladı.

3 Kasım 1945: Gün Dergisi'nin ilk sayısı çıktı. Haftalıktı. Derginin sekreteri Rıfat Ilgaz'dı. Sahibi ise Esat Adil Müstecaplıoğlu(*). Adil'in evi sanat, edebiyat, siyaset kulübü gibi oldu. Sabahattin Ali ile dostluğu burada ilerledi. Yeni yazarlarla dostluklar kurdu.

...O sıralarda Esat Adil müfettişlikten ayrılmış, dergi çıkarmak istiyor, biliyorum. İmtiyaz yok elinde. Hasan'da imtiyaz

(*)İmralı Cezaevi'nin kurucusu, savcı.

var, dergi çıkaramıyor. Ben ikisini tanıştırdım, böylece Gün Dergisi çıktı. Gün'ün de düzenlemesini ben yapıyordum, ayakçılığını da yapıyoruz; yazı topluyorum. Bu arada Sabahattin Ali'den de hikayeler alıyorum."(Bezirci, R.I. s.42)

Sabahattin Ali'den aldığı "Millet Yutmuyor" adlı yazıyı yanlışlıkla "Türk Milleti Yutmuyor" başlığıyla verdi. Sabahattin Ali görünce önce kızdı, sonra da gönlünü aldı:

...Ben, cidden beni azarlıyor sanmıştım. Suçlu suçlu önüme bakarken 'canım' dedi, 'keşke öyle olsa. Türk Milleti yutmasa. Sen de onu temenni için yazmış olacaksın! Aldırma!..'" (Çukurkavaklı, S.A.O. s.17).

4 Aralık 1945: Sağlığı azıcık düzelince Heybellada Sanatoryumu'ndan ayrıldı. Gün Dergisi'nde çalışmaya başladı.

Aralık 1945: Kısa zaman sonra sağlığı yeniden bozuldu. Sanatoryumda yatabilmek için öğretmenliğe yeniden dönmesi gerekiyordu.

13 Şubat 1946: "Cumartesi" dergisinde "Sanatoryumdan Mektuplar" adlı dizisi yayımlanmaya başladı, 5 lira ücret aldı. İlk işi Haseki Hastanesi'nde yatan eşini görmeye gitmek oldu. 1944 Mayısından beri ilk kez para kazanıyordu. Eli boş gidecek değildi ya. Portakal aldı.

...Hastaneye götürülürdü portakal... Arada sırada, bayramlarda da yenirdi... Ama kim yiyecekti portakalı, hangi mutlu çocuk?.."(Sarı Yazma,s.294).

Hastaneye vardığında kızı Yıldız'ın doğduğunu görecekti.

Şubat 1946: Cumartesi dergisine Adil Yağcı'nın önerisiyle ortak

oldu. Aynı zamanda seçici kurulda çalışmaya başladı. 8 sayı çıkabilen dergide Yaşar Kemal'in ilk yazısını yayınladı.

Mart 1946: "Yarenlik" kitabının ikinci baskısı, kitap hakkında yazılmış eleştiriler de eklenerek çıktı. Eleştirilerinden parçalar alınan yazarlar şunlardı: Asım Akşar, Oktay Akbal, Sabahattin Ali, Özdemir Asaf, Avedis Aleksanyan, Pertev Naili Boratav, Hüsamettin Bozok, Behice Boran, Muzaffer Şerif Başoğlu, Hulusi Dosdoğru, Abdulbaki Gölpınarlı, Kenan Harun, Esat Adil Müstecaplıoğlu, Fahir Onger, Kemal Salih Sel, R.Cevat Ulunay, Yusuf Ahıskalı, Ömer Bedrettin Uşaklı.

1946: Kastamonu Muallim Mektebi'nden arkadaşı Elektrikçi Muzaffer'in önce Çemberlitaş'ta, sonra Yenikapı'da açtığı meyhane, toplantı yerleri oldu.

"...Harman (sonu) veresiye defter açmıştım, Muzaffer de..."(Sarı Yazma, s.291)
"...Defterdeki hesaplarım silinmiş, yeniden veresiye hesaplar açılmıştı. 'Hadi eyvallah!' diye kapıdan çıkarken, Muzaffer: 'Ne içtindi?' diye sormaktan bıkıp usanmıştı. 'Hele sen yürü!' diyordu, 'ben arkandan bakar yazarım.' Durmadan gülerdi, Muzaffer. Gene gülerek ekledi: 'İp tutmaca git ki, yanılıp yanlış yazmayayım!' "(Yokuş Yukarı,s.85).

14 Mayıs 1946: Türkiye Sosyalist Partisi açıldı. Aziz Nesin'le yaya olarak partiye gidip geliyorlardı. Parti üyesi işçilerin bir gün bir istekleri oldu: "Marko Paşa adlı bir mizah gazetesi çıkaralım!"

...Bize bunu öneren ilk önce işçiler, (...) dokumacı Rızalar, elektrikçi Zekiler, Hüsamettinler... (...) Aralarında para bile topladılar. Hemen partinin toplantı odasına duvar yazıları, duyurular, yazıldı. 'Marko Paşa çıkıyor!' diye..."(Bezirci, R.I. s.43)

Mayıs 1946: Bir sabah geçirdiği kanama yüzünden Haseki Hastanesi'ne kaldırıldı.

...Rikkat'in kardeşi Vecdi, ilk doktorluğunu benim üzerimde göstermiş, bana bir yatak sağlamıştı. 15-20 gün kalmış, kanama kesilince de çıkarılmıştım..."(Sarı Yazma, s.302)

Mayıs 1946: Esat Adil, Sabahattin Ali, Aziz Nesin ile "Gerçek" gazetesini çıkardılar. Türkiye Sosyalist Partisi'nin yayın organı olan gazete günlük idi. 19 sayı dolayında çıkabildi. Celal Bayar'ın konuşmasını aynen yayınladıkları için(*) İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatıldı.

...Gene, burada da her çeşit iş benim üzerimdeydi. Röportajından tut, düzeltmenliğine, dizgi, baskı kontrolüne ve sabahleyin dağıtıma çıkarmaya kadar. Geceleri bile orada kalıyordum. Kolay değildi..."(Çukurkavaklı, S.A.O. s.17).

Ağustos 1946: Türkiye Sosyalist Partisi'ne Esat Adil tarafından kaydedildi.

'Yardım ederim. Dergisi çıkıyorsa yazı yazarım. Ama belli bir yerin adamı olursam yazı da yazamam. Ahmet'i, Mehmet'i tutmak benim özgürlüğümü sınırlar. O özgürlüğü benden almayın.' dedim..." (Saffet Can, Zonguldak-Uyanış, 5.7.93).

Eylül 1946: Öğretmenliğe başvurmak için Türkiye Sosyalist Partisi'nden istifa etti.

Eylül 1946: Milli Eğitim Bakanı'nın değişmesinden yararlanarak öğretmenliğe dönmek için Ankara'ya gitti. İlk akşam Nahit

(*)Çukurkavaklı,K.B.,Sabahattin Ali Olayı, Yenigün Yay. Ankara 1978, s.17-18.

Hanım evine götürdü. Ercüment Behzat ve Orhan Veli de oradaydılar.

Şükran Lokantasında da Sabahattin Ali, Cahit Sıtkı, Sabahattin Eyüboğlu ve Necati Cumalı ile buluştu. Bu görüşmede Marko Paşa'dan da konuştular.

"Hastalığım dolayısıyla arkadaşlarıma yük olduğumu anlayınca, imkan bulursam öğretmenliğe döneceğimi yakınlarıma bildirdim. Yol paramı denkleştirerek beni Ankara'ya yolladılar. Tayinimin neticeleneceği akşamdı. Sabahattin'e (Ali) rastladım. (...) Beni bir kenara çekerek 'Aziz'le anlaştım, Marko Paşa'yı çıkarıyoruz. Göreceksin nasıl tutacak' dedi... Ben tasdik edince çok memnun oldu. (...) Telefonla tayinimin neticesini sordu. Encümen toplanmış, muallimliğe dönmemde bir mahsur görülmemişti..."(Bezirci, S.Ali,s.66)

Eylül 1946: Ankara'da Akşehir Hanı'nda kaldı. Sıkışıklık olduğunda da Necati Cumalı ile Cahit Sıtkı'nın birlikte kaldığı pansiyondan yararlanıyordu. Cumalı, Ilgaz'a Milli Eğitim Müdürlüğü'nün tabldotunda geçerli yemek karneleri verdi.

...Ercüment Bahzat Lavlar, Erol Güneyler, Abidin Dinolar, Nahit Hanımlar, Orhan Veliler benden dostluklarını esirgemiyorlardı. Suphi Taşhan'sa eski arkadaştı..."(Sarı Yazma, s.304).

Ekim 1946: Yığın dergisinin ilk sayısını Esat Adil ve Adli Yağcı ile çıkardılar.

Bir dergi çıkarmasını Esat Adil'e öneren Ilgaz'dı. "Yığın" adı da, Kunduracı Ali Tokuç'un ağzından düşürmediği bir sözcük olarak ilgisini çekmişti. "İmtiyaz" bile bir hancı adına alınmıştı.

2 Kasım 1946: Yozgat Boğazlıyan Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atandı.

25 Kasım 1946: Marko Paşa adlı mizah gazetesinin ilk sayısı yayınlandı. Olağanüstü bir ilgiyle karşılandı. O dönemin en çok satan muhalefet ve halk gazetesi oldu. Satışı 60 bine ulaştı(*).

"...Marko Paşa'yı ilk Sabahattin Ali çıkardı. Ama üç ay sonra yine öğretmenlikten alınınca ben de dönüp katıldım dergiye..."(Tuna Erdem, Cumhuriyet Gazetesi, 10.7.1993).

"...Cumhuriyet 17 bin basıyordu. Marko Paşa'yı o makinelerle bir haftada basardık. Büyük satışlar 3000-4000 o sıralar: 1947-48'deki 60 bin, günümüzde 500 bin sayılır." (Bezirci, R.I. s.44).

14 Aralık 1946: "Gün" dergisinin son sayısını çıkardılar. 14 Aralık'taki sayısını izleyen günlerde İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığınca dergi kapatıldı.

(*)Bu kitabın yazılması aşamasında Markopaşa gazetelerini bulduk. Ardından Nesin Belgeliği'ndeki o dönemin çeşitli gazetelerini Ali Nesin'den aldık. (Rifat Ilgaz, kaçışlar, hapisler, hastaneler nedeniyle çıkardığı gazeteleri bir daha görme olanağı bulamadı. Bu kitapta geçen Ilgaz'ın anlatımları tamamen belleğinin gücüyle anımsadıklarıdır). Haftalık Markopaşa'nın1. sayısından başlayarak sahip ve yazıişleri müdürü S.Ali'dir. "Halk için siyasi mizah gazetesi, fiyatı 10 Krş., idarehane: Ankara Cad. Vilayet karşısında İzzettin Han NO: 23, basıldığı yer: Emek Basımevi." yazılıdır. Gazetenin 6. sayısında "Sahibi: S.Ali. Yazıişlerini fiilen idare eden: A.Nesin" olarak gösterilmiştir. 15. sayısında ise "Sahibi ve Yazıişlerini fiilen idare eden Mücaf Nedim Ofluoğlu" yazılıdır. "21 Nisan 1947 günlü sayıda bu görevi yürüten kişi olarak Mustafa Uykusuz" adı geçmektedir. Uykusuz bu görevini 23. sayıya (1. Markopaşa döneminin sonuna) kadar sürdürmüştür.

2 Ocak 1947: Boğazlıyan Ortaokulu'nda çalışırken tüberküloz rahatsızlığının ilerlemesi üzerine Validebağ Sanatoryumu'na gönderildi.

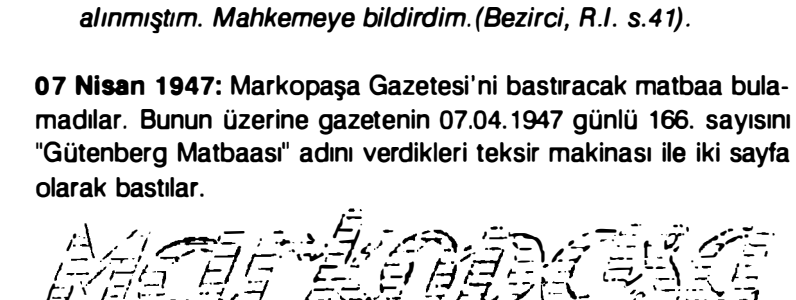
Ocak 1947: Validebağı Maarif Sanatoryumu'na yattı. Bir gün Necati Cumalı, Naim Tirali, Behçet Necatigil, Fahir Onger ziyaretine geldiler.

Şubat 1947: İlkokul birinci sınıfta okuyan oğlu Aydın Validebağ Prevantoryumu'na yatırıldı. Suçiçeği çıkarmıştı. Baba oğul birbirinden habersiz aynı hastanede bir süre yattılar. Daha sonra Rikkat Hanım ikisini de ziyarete geldi. Durumu öğrenen Ilgaz oğlunu ziyaret etti.
Ilgaz, bu sıralarda Marko Paşa'da yazmaya başladı.

Şubat-Mart 1947: Hasan Ali Yücel-Kenan Öner davası o sıralarda görülüyor ve siyasal bir nitelik taşıyordu. Rıfat Ilgaz'ın mahkemeye gönderdiği tanıklık mektubu Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'i zor durumda bıraktı.

> *...Kenan Öner, Hasan Ali'nin solcu öğretmenleri koruduğunu öne sürmekteydi. Oysa ben Hasan Ali'nin zamanında görevden uzaklaştırılmış, Reşat Şemsettin zamanında işe alınmıştım. Mahkemeye bildirdim.(Bezirci, R.I. s.41).*

07 Nisan 1947: Markopaşa Gazetesi'ni bastıracak matbaa bulamadılar. Bunun üzerine gazetenin 07.04.1947 günlü 166. sayısını "Gütenberg Matbaası" adını verdikleri teksir makinası ile iki sayfa olarak bastılar.

Yurttaşlar, Markopaşa'nın yeniden yayınlanmasını istiyorsunuz.
Yurttaşlar, Markopaşa'nın yeniden yayınlanmasını istiyorsunuz.
Dünyayı karşı demokrasi yöster-

Başlığın altında "Muharrirleri nezaret altına alınmadığı ve hapse girmediği zamanlarda çıkar. Siyasi mizah gazetesi. Sayısı 5 kuruştur." yazılı Markopaşa'nın bu sayısındaki başyazı özelliğindeki yazıda şöyle denillyor:

"...Hiçbir matbaa Markopaşa'yı basmıyor. Muharrirleri nezaret alltına alınır. Mahkemeye verilir. Tehdit edilir. Yer yer aleyhlerine nümayişler tertip edilir. Sözüm ona rekabet maksadile sürülerle mizah gazeteleri çıkartılır.

(...)

İşte, okuyucular, size bir gazete takdim ediyoruz ki, bundan yarın, küçük menfaatleri mikroskobik kaygıları, günlük endişeleri ve sandalye sevdaları uğruna medeni cesaret göstermeyenler utanacaklardır. Hür (?) matbuat tarihimizin yüzü kızaracaktır.

(...)

Gazetemizi bastırmamak için bütün matbaalara tesir yapanlar inşallah bu on kiloluk (teksir) makinayı da mühürlemek, kırıp parçalamak gibi gülünç bir duruma düşmezler..."

14 Nisan 1947: Markopaşa'nın 17. sayısı değişik (ilkel) bir dizgi ile dizilerek Berksoy Basımevi'nde basılabildi. Gazetenin 3. sayfasındaki "Çat İçerde, çat dışarda" başlıklı ve birinci paragrafta geçen "...Zaten bendeniz kadroya dahil oldum." cümlesinden, çok güçlü olasılıkla Rıfat Ilgaz'ın yazdığı anlaşılan yazıda şöyle deniliyor:

"...[illegible] diye bir broşür yazmıştık. Sonra ara kaldı bu işi sonra[illegible] dedesi [illegible]. İşte okul. "Nereye gidersek gideriz." - "Cehennemin dibine -" [illegible]. - "Sen bir garip muharrirsin, muhalefet zamin nene." diye yakal[illegible]ları gibi attılar beni içeriye. Sen niçin soran. "Nereye gittiğimizi anlad[illegible]emniyet müdürlüğüne gidiyormuşuz meğer. Zaten bendeniz kadroya dahil oldum. Ayın yirmi günü içerde, on günü dışarda. Çat içerde, çat dışarda. Gire çıka, kör topal Markopaşayı yürütüyoruz işte.

Şimdi elinizde geçen Markopaşanın bu sayısı gibi bir gazete, dünyanın hiçbir yerinde çıkmış değildir. Hatta muvaffak olup olamayacağımızı şu yazıyı yazarken bile tahmin edemiyoruz. Eğer bu olmazsa, çapirograf'la basacağız. O da olmazsa idarehanede ağızdan okumaya başlıyacağız. Kapıda zil çakıp bağıracaklar:"- Bazı bozuklar 5 kuruş, muhalifler yüz para."

Lâf nereden nereye geldi..

Emniyet müdürü Ahmet Demir beyle yine bir mülâkatımız oldu. Çokçeşmi edem. Ana bey el şakası yapıyor. Ben de, haddim olmayarak, ağız şakası yaparım. Demir bey ağız şakasından, bendeniz el şakasından boşlanmayız. Mamafih Vefa takımına nezaret ve mütekait ihracatlarından olduğu söylenen Demir bey formunda idi. Avrupa yağlı güreş şampiyonasına iştirak etmemiş olması bence milli bir kayıptır.

Demir beyin pek sert göründüğüne bakmayınız, sim. O, idarei maslahat meskeleidir. Sabiden bizim de böyle bir tanıdığımız vardı. Bir dairenin emiri olduğu için hepimizle suratla dururdu. Akşam olunca eve gelince, entariyi sırtına geçirdiği gibi, çakır çakır oynamağa başlardı. Hatta göbek bile atardı.

Geçen seferden beri memleketimizde turizm ve otelcilik bir hayli inkişaf ettiği için, bu sefer daha büyük bir misafirperverlik gördüm.

Mamafih, ne Samsun tekeri, ne Arabın yüzü..."

19 Mayıs 1947: Markopaşa'nın 22.sayısı yayınlandı. Gazetenin 28 Nisan 1947 tarihli 19.sayısında yayınlanan "Dediğin" başlıklı şiirden dolayı koğuşturma açılmıştı.(*) Bu koğuşturma sonunda gazete bu sayıdan sonra geçici bir süre kapatıldı.

Dediğin

Muallim Naci'ye nazire

Şaşaların dâmenine yüz mü sürer er dediğin
Öptürür dâmenini kavmi gazanfer dediğin

Senin ey milleti merhume değişmiş lûgatin
Eyi teşhise çalış, kargadır önder dediğin

(İttihad) usda aşındırmış idin dâmenini
Ne atâ (!) etti, bilirsin (Enver) dediğin.

Aynı cinsten ve o maldan bu bakayayı süyul
Bir çakıl parçasıdır sehv ile cevher dediğin.

Kokladım - misk diye - yıllarca o kokmuş eteği
Böyle murdar mı kokar hep, senin anber dediğin

Bak şu insan diye bildiklerinin yüzlerine
Ona nisbetle asaletlidir eşter dediğin

Öyle alûde ki: Çirkab ile esnamı zaman
Silemez bunları bir hamlede sünger dediğin

Düşme bir parça zamanın nazarından hazer et
En büyük düşman olur dünkü birader dediğin

Markopaşa bunu öğrendi, fakat bade harap...
Yol kesen çıkmadadır hasıl rehber dediğin.

Lûgat:
Dâmen - etek, atâ - vermek, sehv - yanılışlık, alûde - bulaşık, esnamı zaman - zamanın put diye tapılanları, hazer et - kork, bade harap - iş işten geçtikten sonra.

(*)Bezirci, S.Ali, s.67

26 Mayıs 1947: Sabahattin Ali'nin çıkardığı Merhum Paşa Gazetesi yayınlandı.

Haziran 1947: Hasan Ali-Kenan Öner davasına gönderdiği tanıklık mektubu yüzünden öğretmenlikten ve yattığı Validebağ Sanatoryumu'ndan atıldı.

> *...Böylece, Yücel'den yana çıkmış, Sirer'i güç duruma düşürmüş oluyordum. Sirer olayı araştırdı. Doğru söylediğimi ve kimliğimi öğrenince kızdı, hemen işime son verdi. (...) Öğretmenlikten ve sanatoryumdan çıkarıldım. Tedavim yarım kaldığı gibi, bir daha da çok sevdiğim öğretmenliğe dönemedim."(Bezirci, R.I.s.41).*

8 Eylül 1947: "Malum Paşa" Gazetesi'ni çıkardılar. Gazete herşeyiyle Markopaşa'nın ad değiştirmişidir.

Sahipliğini ve yazıişleri yönetmenliğini Orhan Erkip'in üstlendiği gazetenin 1. sayısındaki "Bir gazete çıktı" başlıklı başyazıda Markopaşa'nın yayın yaşamının kısa bir öyküsü anlatılmaktadır.(Bkz.66.syf).

6 Ekim 1947: Markopaşa Gazetesi "beraat" etti. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, gazetenin 19. sayısındaki "Dediğin" başlıklı şiirde, "hükümetin manevi şahsiyetini tahkir suçu" görerek dava açmıştı. Üç buçuk ay süren sorgu sonunda yazı işleri müdürü (M.Uykusuz) tevkif edilmişti. İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde 6

Bir Gazete Çıktı

Bu 22 sayı ile Türkiyede baskı rekoru kırdı. 60 bin ba sarak bir çok para kazandı. Fakat kendisine, tahmin e-dilemiyen zorluklar çıkarıl-dığından, tek yolunda yürüyebilmek için, muhtaç olduğu teknik vasıtalara ve bunların insafsız ve korkak sahiplerine hayret edilecek yüksek fiyatlar ödeyerek, korkak ve aç gözlerini para ile doyurdu.

Bu 22 sayıda, hiç bir gazeteye yapılmadık şekilde o-na, gazeteler insafsızca hü-cum ettiler, iftira ettiler. Matbacılara basmamaları i-çin, gizli emirler verildi. Bayiler, satmamaları için, el altından tehdid edildi. Bu gazeteyi satıp ekmek parası kazanan çıplak ayaklı 7-8 yaşındaki çocuklar toplanarak, parmak izleri alınmak suretile, sabıkalılar sınıfına ithal edildi. Bir çok vilâyetlerde, resmi makamlar tarafından sattırılmaması için zorluklar çıkarıldı, hatta men edildi. Bu gazeteyi satanlardan -Türkiyede ilk defa olarak- sey yar satıcılık vesikası, muaye ne kağıdı soruldu. Yine Türkiyede ilk defa olarak, 15 yaşındanküçük diye çocuklara sattırılmadı.

22 sayıda İstanbul, Ankara ve İzmirde, daha başka vilâyetlerde 33 defa nümayişler tertip ettirildi. Gazeteler yırtıtırıldı, ayaklar altında çiğnetildi. Hatta şöyle bir vak'a oldu:

Bir vilâyette, alakalılar, yahut kendilerini alakalı sananlar işçilere para dağıtarak, bu gazeteyi alıp yırtmaları, miting yapmaları için emir verdiler. Fiilhakika miting yapıldı amma, işçiler kendilerine verilen para ile, söylenilen gazeteyi değil, Ulus gazetesini alıp yırttılar.

Bir vilâyette de miting hazırlandı. Gazete istasyona çıkar çıkmaz yırtılacaktı. Fakat gazete, çıkarılan zorluklar yüzünden geç kaldığı için o vilâyete beklenilen trenle yetişemedi. Bu suretle yapılamıyan miting için, ertesi gün gazetelere şöyle bir havadis iletildi: "Dün ... gazetesi aleyhinde bir miting tertip edilmişse de, fakat makamlar mani olmuşlardır.."

22 Sayıda bu gazete dört neşriyat müdürü, biri şapkarograf olmak üzere 11 matbaa değiştirmek mecburiyetinde kaldı.

Bu 22 sayıda 10 defa mahkemeye verildi, üç muharrir muhtelif müddetlerle, üst üste mahkûm oldu. Öyle İzmirdeki gibi sürünerek değil, takılmak suretile bütün İstanbulda kelepçeli dolaştırılarak teşhir edildi.

Bütün bunlar neden yapıldı? O gazete komünistmiş, dediler. Halbuki değildi. 22 sayısında, komünizme ait bir kelime bulunanların alnı karışlanır.

Bu iftirayı, komünizmin ne olduğunu bilmiyenlerle, bildikleri halde işlerine gelmiyenler yaptı. O gazete, ferdin ve milletin istismarına mani olmak, insanların hakketikleri ve layık oldukları kadar kazanmaları, sefaletten kurtulmaları, bir kelime ile demokrasiye kavuşmaları için kendi vadisinde, mütevazi şekilde vazifesini yapmakta idi.

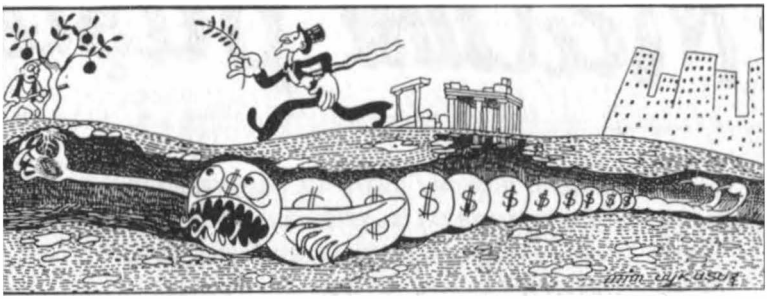
Türk mizah edebiyatında, günlük gazetelere kadar tekip ve taklit edilen bir yeni devir, çığır açmıştı. Ya... İşte böyle efendim, neler geldi o gazetenin başına..

Ekim 1947 Pazartesi günü yapılan duruşmada şiirde suç unsuru görülmedi.(*)

Markopaşa'nın beraatı üzerine haftalık Malûm Paşa gazetesinin 5. ve son sayısını(**) çıkardılar. Gazete beş sayı boyunca aynı kadro ve aynı başlıklarla Markopaşa'nın izinden yürüdü.

(*)Markopaşa, 10 Ekim 1947,,sa.23, s.3.

(**)Gazetenin 5 sayı çoktığı, yeniden çıkan Markopaşa'nın 10 Ekim 1947 günlü 23. sayısından anlaşılmaktadır. 5. sayıyı bulamadık. 4. sayıda sorumlu müdürü Orhan Erkip görülen gazetenin adresi şöyle: Asmalımescit, Şehbenden Sk. No: 18 Çinili Han 1/2 Beyoğlu.

10 Ekim 1947: "Beraat" etmesi üzerine Markopaşa'yı yeniden çıkardılar. Sahip ve yazı işleri müdürlüğünü Mustafa Uykusuz; "müessese sahipliğini" de Hâluk Yetiş üstlendi. Adres Malûmpaşa'nın Asmalımescit Çinili Han'daki adresiydi.

Yeniden çıkan Markopaşa'nın 23. sayısında okuuyuculara bir duuyuru koyma gereği duyulmuştu.(*):

Okuyucularımıza

Orhan Erkip'in neşriyat müdürlüğü altında çıkan 1-5 sayılı Malûmpaşa'nın Markopaşa'nın devamı olduğunu, 6 ıncı sayısından itibaren Malûmpaşa'nın Markopaşa ile hiç bir alâkası bulunmadığını ve yazılarından da anlaşılacağı vecihle, 6 ıncı sayısından sonra Malûmpaşa'nın Markopaşa'nın tersine çevrilmiş bir taklidi olduğunu, gördüğümüz lüzum üzerine okuyucularımıza bildiririz.

Markopaşa

11 Ekim 1947: Sorumlu Müdür Orhan Erkip yazı stoklarını ve klişelerini Asmalımescit'teki Çinili Han'dan alarak Babıâli'ye kaçırdı. Bedii Faik ile işbirliği yaparak Malûmpaşa'yı sağcılar adına çıkarmaya başladılar.

(*)Bu sayı Markopaşa'nın 1. döneminin son sayısı olacaktır.

...Bir de bizlerin sorumlu müdürlük yapamadığımız zamanlar vardır. Bu zamanlarda sorumlu müdürler buluruz. Buna 'kiralık' denir. İşte bunlardan bir tanesi Orhan Erkip'tir...(Saffet Can, Zonguldak Uyanış, 5.7.93).

"...Kapı bile açık kalmıştı. Bir kaç haftalık yazı birikimimiz olduğu gibi götürülmüştü, karikatürlerimizde öyle... Sorumlu müdür tüm sorumluluğu ele alarak el koymuştu bütün stoklara..."(Sarı Yazma, s.310).

"...Artık bu yayın organının gerçek sahipleri eline, yani milliyetçilerin eline geçtiğini de belirterek yeni bir sayı çıkarıyorlar. (...) Sanıyorum 15 bin kadar basıyorlar gazeteyi, 2-3 bin satıyorlar ancak. Okuyucu durumu seziyor. 2. sayıyı bin kadar satıyorlar. (...) Halka yutturamıyorlar, ister istemez gazeteyi kapatıyorlar..."(Çukurkavaklı, S.A.O. s.22).

16 Ekim 1947: Bu kez de Markopaşa Gazetesi Orhan Erkip ve ekibi tarafından ele geçirildi. Yeni kadro, 16 Ekim 1947 günü Markopaşa'nın 24. sayısını çıkardı. Bu sayıda da okuyuculara bir duyuru vardı:

Okuyucularımıza:

Paşalı, Paşasız bundan sonra çıkması muhtemel gazetelerin "Markopaşa" ile alâkası yoktur

Geçen sayı "Markopaşa'nın" sahtesini çıkaranlar hakkında takibata geçildiğini görülen lüzum üzerine bildiririz.

Markopaşa

Markopaşa'nın Orhan Erkip ve ekibi tarafından ele geçirilmesi üzerine, Malûm Paşa Gazetesi'nin 2. sayısını çıkardılar. Markopaşa'nın gerçek izini sürdürdüler. Haftalık gazetenin sahip ve yazı işleri yönetmeni Sabahattin Ali; müessese sahibi Halûk Yetiş idi. 1., 2., 3. ve 4. sayıları elimizde bulunan gazetenin adresi yine Çinili Han'dı.

2. sayısının 1. sayfasında "Markopaşa'nın Başına Gelenler" başlığı lle gazetenin yaşadığı son olaylar verildi.

Markopaşa'nın Başına Gelenler

Namertlik mezarına gömdüğümüz Markopaşa yerine, elinize millet menfaatlerinin yeni müdafaacısı MERHUMPAŞA'yı veriyoruz

Markopaşa, Ankara caddesinde, bir avuç insan tarafından yalnız ve yalnız Türk milletinin haklarını müdafaa etmek için çıkarıldı. Çıktığı gündenberi her türlü müşküllerle karşılaştı; lâkin, hepsile erkekçesine dövüştü, müşkülleri hepisin de yendi. Bu müddet içinde Merhumpaşa, uzun bir fasıladan sonra Malûmpaşa adile çıkmak zorunda kaldı. Nihayet, geçen hafta da, yaybır sırtında şangırdatara gezdiği ağır ve kalın başı hürriyeti zincirlerini koparıp atarak, bütün heybetile karşınıza çıktı. Türk adlara bürünerek, yapmak istediğimiz şey, sadece ve sadece sevgili Türk milletinin haklarını müdafaa etmekti.

Orhan Erkip'in neşriyat müdürlüğü altında Markopaşanın ikinci oğlu Malûmpaşada, ancak birinci sayısından beşinci sayısına kadar okuyucularımız da anmışlardır ki, halk menfaatlerinin müdafaacısı Markopaşanın o kuvvetli nefesi vardı. Altıncı sayısından itibaren, yine okuyucularımız anlamışlardır ki, Malûmpaşa halk menfaatlerini bir kaç pulu satan satılıkların eline düşmüş olduğu için,

Yazının ilerisi şöyledir:

...İlk önce babası Markopaşa tarafından bütün millet huzurunda reddedilmiş bir piçtir."

Bu iş şöyle olmuştu:

Markopaşanın devamı olan Malûmpaşayı Orhan Erkip'in neşriyat müdürlüğü altında, ve Markopaşanın sermayesile çıkardık. Orhan Erkip gazetenin beşinci sayısına kadar biziml beraberdi. Bu genç bir gece, saat onla on birçuk arasında, gazetemizin Asmalımescit civarındaki idarehanesine anahtar uydurmak suretile girmiş, birkaç arkadaşının yardımile orada Markopaşa gazetesine ait kliseleri, karikatürleri, yazıları, mühürleri, defôrü, abone bandlarını, beyaz etiketleri, hesap defterlerini, fatura defterlerini, zarf ve kâğıtları resmi ve basılı bütün evrakı, makası, kitap açmağa mahsus bıçağı, pul defterini alıp kaçmıştır. Ertesi gün vakayı polise haber vererek, zabıt tutturduk, hâdiseyi Müddeiumumiliğe de haber verdik.

Bu olanların birçe zerre kadar ehemmiyeti yoktur. Çünkü, bunlar elimizden alındığı halde dahi gazetemiz çıkabilir. Yine çünkü, «Markopaşa gazetesinin sahibi, yoksa Malûmpaşa gazetesinin altıncı sayısında horthyan kötü ruh mu kendisi için çarpıyor? Türk milleti bu ayırmayı yapacak kadar olgundur. Bundan endişemiz yok.

Orhan Erkipin, gece idarehanemizden alıp gittiği evrak arasında, Markopaşanın neşriyat müdürü Mustafa Uykusuz tarafından imzalanmış bir kâğıt da vardı. Birim Arsen Lupen bu kâğıdın üstünü «Mustafa Uykusuz'un Markopaşayı kendine devrettiğine» sözleriyle doldurarak, bu ve buna benzer şekilde tanzim edilmiş sahte bir beyanname ile İstanbul matbuat müdürlüğüne müracaat etmiş, bu makamdan gördüğü emsalsiz kolaylıklar sayesinde Markopaşa'nın sahibi olmak imtiyazını ele geçirmeğe muvaffak olmuştur.

Türk milletine açıkça ilân ediyoruz ki, bu hareket, bu aziz milletin haklarını müdafaa eden Markopaşa'yı, Türk milletinin haklarını çiğneyen bir gazete haline sokmak istiyen çirkin ruhlular tarafından yapılmıştır. Ve şu yazımızdan sonra, elimize alacağımız Markopaşa, artık, maalesef, hürriyet, demokrasi ve halk menfaatlerinin o eski müdafaacısı Markopaşa değil, Türk milletini tahkir ve tezyif içinde türlü türlü iltirap içinde inletip vurdumduymaz bir hale getirmek istiyen kara emniyetlilerin iğrenç fikirlerine âlet olmuş neşredilen namert Markopaşa'dır. Çünkü, o gazeteyi ilk çıkaranlar, bu aziz milletin menfaatlerini müdafaa yolunda hiçbir zaman mücadeleden geri durmamağa azmetmiş, icap iderse canlarını bu yolda feda etmeğe hazır olan açık insanlardır.

Onun içindir ki, namertlik mezarına gömdüğümüz Markopaşa yerine, elinize bir gazete, demokrasi ve halk menfaatlerinin yeni müdafaacısı Merhumpaşayı veriyoruz. Kuvvetimizi halktan, halkın iltirabından, onun engin kudretinden aldıkça, satılık ve bütün şaşırtmalarına, yolsuzluk hesaplerine metelik bile vermiyerek, Merhumpaşa adlı yeni halk kürsümüzde bütün kuvvetimizle haykıracağımızı Türk efkârı umumiyesine bir kerre daha ilân etmeği lüzumsuz addederiz.

Gazetenin 2. sayısında, bu konuda İstanbul Basın Müdürlüğü'ne de bir duyuru konmuştu:

İstanbul Basın Müdürlüğüne

Alçaklık yaptığı iddiasiyle savcılığa verdiğimiz Orhan Erkip, idarehanemizden aldığı neşriyat müdürümüz Mustafa Uykusuzun imzasını havi kâğıdın üstünü doldurarak, Markopaşa imtiyazının kendisine devredilmesi için makamınıza müracaat etmiş, siz de muameleyi yapmışınız. Halen elimizde bulunan evrak-ı tetkikatta Markopaşanın Sabahattin Aliden Mücap Nedim Ofluoğluna, Mcap Nedim Ofluoğlundan Mustafa Uykusuza devredildiğine dair meşruhat bulunduğu halde, Mustafa Uykusuzun Orhan Erkipe devrettiğine dair meşruhat yoktur. Mevzuata tamamen aykırı ve sırf gazetemizi köstreklemek için yapılmış bu muamelenin cereyan tarzını öğrenmek üzere verdiğimiz istidayı dahi tetkik etmediniz. Bu iki yolsuz hareketinizden dolayı, gereken makamlara müracaat etmeden önce, bu skandalı izah edecek resmi cevabınıza intizar ederiz.

Merhumpaşa

25 Kasım 1947: Sabahattin Ali ile birlikte "Ali Baba" mizah gazetesini çıkardılar. Gazete 4 sayı çıktı. Yazı işleri yönetmeni Nedim Ofluoğlu, müessese sahibi Halûk Yetiş idi. Adresi yine Çinili Han'dı.

...Mim Uykusuz'a resimler, yazılar ısmarlandı. (Sabahattin Ali) masamın üzerine oturarak 'hadi, seninle bir manzume yazalım. Kırk haramilere karşı olsun!' dedi. İki kıtasını ben yazdım, bir-iki kıtasını da o çırpıştırdı. 'Tamam' dedi. 'Bu manzumenin adını birinci sahifeye manşet vereceğiz.' Bir iki defa okudu, çok beğenmişti..."(Bezirci, S.Ali, s.69)

2 Aralık 1947: "Kırk Haramilere Karşı ALİBABA" gazetesinin 2. sayısında o günlerdeki olaylar konu edildi.

GAZETELER - Gazeteciler

Babafingo

El elek öpücülerin kaleminde meddahlaşan Türk mizalını «Markopaşa» kurtardığı zaman, bu işi alkış tutmak, rakı masasında efendilerinin önünde göbek atmak kadar kolay zannedenler, paçayı sıvayıp, sözüm ona Markopaşayı taklide kalkmışlardı.

Birçok defa yazdığımız - hani şu Türkiyede mevcut olmayan - baskı ve antidemokratik kanunlar yüzünden, Markopaşanın adını Merhumpaşa, daha sonra Malûmpaşa olarak değiştirmek zorunda kalmıştık.

Aramıza katılan bir bobstil, kendisini kullananların emriyle, Markopaşayı elimizden aldı («çaldı» demiyorum, kanunlar mânidir. Malûm ya, vesikalı orospuya bile «orospu» diyemeyiz).

Kısaca şunu söylemek istiyorum ki, Markopaşa mizalını taklide yeltenenler, ancak, onun adını istismar edebildiler. Bir sürü «Paşa» adlı gazete piyasayı doldurdu. Markopaşa, Malûmpaşa, Merhumpaşa, Haydarpaşa, Cerrahpaşa...

İşte şimdi, hakikî Markopaşa, Merhumpaşa, Malûmpaşada tanıdığımız aynı kalemler «Alibaba» gazetesini çıkarıyorlar. Bu gazete kırk haramilere karşı çıkıyor. Şüphesiz, paşaları taklid edenler, Alibabayı da taklide yeltenecekleridir. Fakat, yine adını çalmaktan başka bir iş yapamayacakları muhakkaktır. Yine piyasayı Ballıbaba, Hasanbaba, Cambazbaba, Şambaba gibi sahte mizalı gazeteleri dolduracaktır. Hattâ mizalı diye «Babafingo» yu bile çıkarmaları kabildir.

Biz müsamahakâr insanlarız. Paşayı elimizden alanların, bu sefer Babayı da almalarına göz yumarız.

Aile saz salonu

Dün gece Mesut aile saz salonunda içkiyi fazla kaçıran aileler arasında silâhlar çekilmiş, tabancalar patlamış ve kan göğdeyi götürmüştür. Beş ölü, dört yaralı verdikten ve örfî idare vaziyete müdahale edip, ortalığı sütliman ettikten sonra, aile saz salonunda aileler eğlentiye devam etmişlerdir.

Yaşadıkça
Rifat Ilgaz'ın
şiirleri
Yakında
çıkıyor

16 Aralık 1947: Haftalık siyasi mizah gazetesi Alibaba'nın sahip ve yazı işleri yönetmenliğini üstlendi.

Ocak 1948: Arkadaşı Fahir Onger'in masrafını ödemesiyle 3. şiir kitabı "Yaşadıkça"yı bastırdı.

"'Tamam mı?' diye sordu, 'yeter mi 450 lira?'
'Yeter' dedim şaşkınlıkla.
Utana sıkıla çıkardı cebinden: 'Al!' dedi. 'Çıkar kitabını! satınca verirsin!'
Fakirin hazırda bu kadar parası olabileceğini düşünmemiştim. Bundandı şaşkınlığım işte! (...) Benden çok sevindi, kitabımın çıktığına..."(Cart Curt, s.47).

(...)
İnsanları alabildiğine sevmeyi
Bırakmazlar yanına.
Böyle çekersin cezasını
Üç duvar bir kapı arasında;
Onlardan ayrı
Böyle onlardan uzak.
(...)
(Parmaklığın Ötesinde/Yaşadıkça)

...Kişileri ve sorunlarıyla hağishane yaşamınaen geniş yeri İlkin Ilgaz'ın verdiğini söylemek yanlış olmaz..."(Bezirci, R.I., s.83).

Şubat 1948: Faiz Turhan'la "Pınar" dergisini çıkardılar. Ankara'ya annesine giden eşinin aylığını bu işe yatırdı.

...Beğenilmişti dergimiz, satışı da kötü gitmiyordu. (...) Para bölük pörçük yerine konsa bile hiçbir işe yaramazdı. Rikkat'in aylığı da böyle olmuştu işte!..(Sarı Yazma, s.321).

Nisan 1948: Haydarpaşa'daki İntaniye Hastanesi'ne yattı.

"...Ördek süresini geçirdiğini düşünerek, 'Nasılsın?' diye soracak olmuştum bir gece. Ses gelmiyordu İbrahim'den. (...) İbrahim ölümü bile kendisine uydurmuştu. Sessiz solup gitmişti aramızdan.
Durumu beri yanındakine anlatayım diye seslendim:
'Yusuf!'
Yusuf sabaha doğru hiç uyuyamaz kıvranır dururdu öksürükten. Ama hiç kıpırdamıyordu.
'Yusuf, sen nasılsın?' diyecek oldum... Yusuf'ta da ses yok!.. Uzanıp baktım, başı sol yanına düşmüş, sesi soluğu çoktan kesilmişti..." (Sarı Yazma, s.324).

9 Temmuz 1948: Aziz Nesin'in sahip ve yayın yöneticiliğini üstlendiği "BAŞDAN" gazetesinin ilk sayısı çıktı. Pazartesi günleri çıkan gazetenin adresi "Kumkapı, Derinkuyu Sokağı No: 4" idi. Fiyatı 10 Kuruştu. İlk sayıdaki başyazıda şöyle deniliyordu:

"...Şimdiye kadar çıkardığımız gazetelerin uğradığı akibetlerin bir kısmı okuyucularımızca da bilinir. Fakat ölmedik, işte elimizde kalem, meydandayız. Fikirler öldürülemez. Bütün eski hesapları sildik. Al baştan yapıyoruz. Ve işte yeni BAŞDAN konuşmaya başladık."

3. sayfada BAŞDAN'ın Markopaşa, Malûmpaşa, Merhumpaşa ve Alibaba'nın devamı olduğu; bilinen nedenlerle abone defterlerinin kaybolduğu; hangi gazeteye abone olduklarını bildirdikleri taktirde eski abonelere BAŞDAN yollanacağı duyurulmaktadır. Gazetede Aziz Nesin'den başka M.Uykusuz'un karikatürleri; ileriki sayılarda da Rıfat Ilgaz'ın hastane olayları ve öğretmenlik anılarının konu edildiği yazıları ile Sabahattin Ali'nin çeşitli yazıları yayınlanmıştır.

Eylül 1948: "Yaşadıkça" şiir kitabı Bakanlar Kurulu kararıyla toplatıldı. Olayı haber olarak Başdan Gazetesi 7 Eylül 1948 günlü 5. sayısının 4. sayfasında şöyle verdi:

Rifat Ilgaz'ın kitabı da toplandı

Sabahaddin Ali'nin Sırça Köşk adlı kitabının Bakanlık kurulu kararile toplattırılmış olduğunu geçen sayıda bildirmiştik. Aynı kararla Şair Rifat Ilgaz'ın (Yaşadıkça) adlı şiir kitabı da toplattırılmış ve Les lettres Françaises isimli haftalık Fransız gazetesinin memlekete sokulması yasak edilmiştir.

Rifat Ilgaz dört defa muhtelif sanatoryumlara girip çıktıktan sonra, şimdi de Haydarpaşa entaniye hastahanesinde yatmaktadır. Gelecek sayımızda kıymetli şair Rifat Ilgaz'la hastahanede yaptığımız mühim bir röportajı neşredeceğiz.

14 Eylül 1948: Aziz Nesin'in kendisi ile yaptığı söyleşi Başdan Gazetesi'nde yayınlandı.

Haftalık siyasi magazin

BAŞDAN

Demokrasi cennetinde

Kıymetli şair Rifat Ilgaz sanat ve fikir hayatında normal bir tekâmül safhası geçirerek bu günkü derin fikir ve sanat seviyesine ulaşmıştır.

Rifat, mensup olduğu sanın davasını, büyük bir sanat kudretile dile getiren şairdir. Yaptığımız röportaj ikinci sayfamızdadır.

Atatürk inkılâbı ne halde?

Geçen sayıda Kur'anın hukuk ve ahlâk kaidelerinin bir topluluğu olduğunu, yalnız ahlâk kaidelerini alıp hukuk kısmını bırakmanın mümkün olmadığını belirtmiştik. Nitekim daha şimdiden Fatin Hoca mecliste, «Tekkeleri açalım» diye bağırıyor ve Atatürkün yetiş-

Aşağıda okuyacağınız yazı bir Amerikalı muharrir tarafından yazılan bir kitapdan alınmıştır:

1842 senesinde Amerikan gazetelerinde her gün görülen ilânlardan bir kaç örnek:

"Bir zenci kadın kaçmıştır. Kaçmadan birkaç gün önce yanağına kırgın demirle M. markası yazmak

mahkemeden sonra diğer iki kişi asıl hırsızın kendileri olduğunu itiraf etmiştir.,,

"Ku-Klux Klan bir asır danberi Amerika ile daimi harp halinde olan bir terör teşkilâtıdır. Bu teşkilâtın en büyük mütehassısı nefret en korkunç silahı da terördür. Gayesi de demokrasimizi yıkmaktır.

Wolter Wuchell

Yukarıdaki sözler muhafazakâr bir Amerikalı muharririn fikirleridir.

ŞAKALAR

Söyleşide A. Nesin'in "Kitapların niçin toplatılıyor?" sorusuna Ilgaz şu yanıtı veriyordu:

"Bir şairin kendinden bahsetmesi kadar tabii ne olabilir. Veremim, hastaneden bahsediyorum suç oluyor; Öğretmenim, çocuklarımdan bahsediyorum suç oluyor, tutuyorlar cezaevine atıyorlar. Mapushaneden bahsediyorum, suç!.. Rahatça yaşatın bizi de rahatladığımızdan bahsedelim! Vatandan, Milletten bizim kadar candan söz eden olmadığı halde onların dilinde Vatan haini, Millet haini oluyoruz."

Eylül 1948: Yatmakta olduğu Haydarpaşa İntaniye Hastanesi'nden süresi dolduğu için çıktı ve Cerrahpaşa Hastanesi Verem Pavyonu'na yattı(*).

...Günümüz bu hastanede daha dolmadan (...) rapor gönderip sıraya girmiştik. (...) Artık profesyonel hasta olmuştuk. Bu ciğer bizdeyken kolay kolay sokakta kalmazdık. Bütün verem hastanelerine sıra verir sıramız geldikçe, eğer ölüm izin verirse, gidip yatardık..."(Sarı Yazma,, s.334).

Ekim 1948: İlk kızı Gönül babasını Cerrahpaşa'da ziyarete geldi.

"...Kandilli Kız Liseli olduğunu cebinin üstündeki sırma işlemeli harflerden anladığım genç kız 'Rıfat Ilgaz Bey'in nerede yattığını biliyor musunuz?' dedi.
'Evet' dedim. 'Biliyorum! Ne yapacaktınız Rıfat Ilgaz Bey'i?'
'Görmeye geldim. Ben kızıyım onun!'
Biliyordum onun yabancı olmadığını. Belki kızım da anlatılanlara göre birşeyler sezinleyerek bu soruyu soruyordu bana. Tuttum elinden hemen:
'Benim o hayırsız baba!' dedim gülerek.
Gözleri dolu doluydu.
'Kızım Gönül, sensin öyle mi?' "(Sarı Yazma, s.388)

(*)Başdan gazetesi, 21.09.1948, s.4

29 Ekim 1948: Markopaşa Gazetesi'ni yeniden çıkardılar. Rıfat Ilgaz gazetenin sorumlu müdürlüğünü üstlendi.(*)

Markopaşa

Hâlk için

Haftalık Siyasî Mizah gazetesi

Fiatı: 10 Kr.

ABONE:

Bir yıllık: 500 Kr.

Altı aylık: 250 Kr.

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Rifat Ilgaz

Müessis ve Sekreteri: Aziz NESİN

Adres: İstanbul, Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4

Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

"...Aziz Nesin'den bir mektup almıştım. Markopaşa'yı yeniden çıkarıyoruz., Orhan Erkip'le imtiyaz için anlaştım, diyordu, bize geri veriyor, imtiyazı senin alman koşuluyla... Gazetenin sahibi de sen olacaksın, sorumlu müdürü de!.." (Sarı Yazma, s.340).

"Ben doğma büyüme Kastamonuluyum. Yani o güne kadar İstanbul'da kentsoylular tarafından çıkarılan mizah dergilerinde alay konusu olan Kastamonululardan biriyim. Karagöz'de ortaoyunlarında adımız geçer. Hüseyin Rahmi eserlerinde dara geldi miydi, bizlere 'hödük' demekten geri durmaz. İs-

(*) Markopaşa'nın 2. dönem çıkışı. Bu durum, "SAYI: 1 (35)" yazılışından da anlaşılmaktadır.

tanbul sokaklarında yolunu yitiren, tünellere, tramvaylara korku ile binip inen hödüklerdeniz biz. İşte böyle bir anlayışta olan İstanbul'un kensoylularını karşımıza almanın tam zamanıydı. Biraz da bizler, Anadolu'dan gelenler, hödükler, bu kentsoylulara takılmalıydık. Yani onların silahını ellerinden alıp onlara çevirmekti benim mizah anlayışım. Alay edenlerle alay etmek biraz da. Bizleri küçük görenlere karşı, çekişmemizi sürdürmek için mizah yazarıyız...(Kabacalı, R.İ., s.52).

Kasım 1948: Eşinin dayısı Necmettin Ülgen'e bir mektup gönderdi. Yeğenini (Rikkat Hanımı) kendisinden ayırmasını istedi.

...Mimlenmiş bir gazetenin sorumluluğunu üzerime almakla karımın öğretmenliğine de zararlı olacağımı belirtiyordum..."(Sarı Yazma, s.341).

9 Kasım 1948: Aziz Nesin'in çıkardığı Başdan Gazetesi'nin 14. sayısından başlayarak sahip ve yayın yönetmenliğini üstlendi. Gazetenin bu sayısında henüz gün ışığına çıkmamış bir şiiri de yayınlandı.

Salı günleri çıkar halk gazetesi
Gazetenin kurucusu ve sekreteri:
Aziz NESİN
Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden:
Rifat Ilgaz
Adres: Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4
İSTANBUL
Telefon: 21131
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Fiatı: 10 Kr.
Yıl: 1 — Sayı: 14 9 Kasım 1948 Salı
Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

10 Aralık 1948: Markopaşa'nın 4. 5. sayıları polis tarafından toplattırıldı. Konu ile ilgili olarak 10.12.1948 gün ve "7 (35)" sayılı Markopaşa'nın 3. sayfasında şöyle deniliyor:

> *"...Memleketimizdeki demokrasi icabı olarak bize bir toplanma emri gönderilmemiş olduğundan, hangi makamın emri ve hangi sebeple toplatılmış olduğunu bilemiyoruz. Herhalde bir bir zülfiyar meselesidir. Gazetemizin bu sayılarının, her sayıda olduğu gibi mevcudu kalmadığından, maalesef kendilerini memnun edemedik. Koleksiyon için idarehanemizde bulunan 600 kadar gazeteyi teslim ettik...."*

Toplatma olayı nedeniyle Markopaşa'nın aynı sayının manşetinde "Açık Teşekkür" yayınlanmıştır.

Açık teşekkür

Paramız olmadığı için gazetemizin reklâmını yapamadığımız cümlenin malûmudur. Bu eksik tarafımız gözünden kaçmıyan Basın Savcısı Hicabi Dinç, gazetemizin mevcudu kalmıyan nushalarını toplatmak suretile, gazetemizin bedava reklâmını yaparak, bizden devamlı şekilde yardımlarını esirgemiyor. Kendisine alenen teşekkürü bir borç biliriz.

13 Aralık 1948: Cerrahpaşa Hastanesi'nin Verem Pavyonu'ndaki yattığı oda motosikletli polislerce basıldı.

> *"...Çember darala darala yattığım odada çöreklenip kalmıştı. Çemberciler etejerimi aradılar ilkin. (...) dolabımdaki iki parça giysimi çıkarıp silkeliyorlar, defterlerin, kitapla-*

rın arasını karıştırıyorlardı. Beni yataktan kaldırdıktan sonra pijamamın ceplerini, yatağın içini araştırmaya başlamışlardı. Battaniyeyi kılıfından çıkarıp silkelediler. Arama taramacıların başındaki yetkili bana soruyordu:
'Nerde yazdığın yazılar?..' (Sarı Yazma, s.31).

Bu arama Markopaşa'da çıkan "Krallar"(*) yazısı yüzündendi. Ilgaz, müsveddesiz yazdığı için birşey bulunamamıştı. Markopaşa'nın 17.12.1948 günlü "8 (35)".sayısında konu ile ilgili bir haber ve olayın mizahsal yorumu yapılmıştır.(Bkz.81.syf.)

?.Aralık 1948: "Krallar" yazısı nedeniyle İngiliz Krallçesi'ne(**) İran Şahı'na ve Cumhurbaşkanı'na hakaretten kovuşturma açıldı.

(*)"Krallar" yazısı 26.11.1948 gün ve "5 (35)" sayılı Markopaşa'nın 3. sayfasında yayınlanmıştır. Yazının asıl başlığı "Dünya Kralları işi azıttılar"dır. İran ve Mısır Kralı'nın konu edildiği yazının bazı bölümleri şöyledir:
"...Bir zamanlar İran Şahı evlenecek oldu. Sanki el malile gerdeğe biz girecekmişiz gibi düğün bayram ettik. Zavallı Türk halkı, bir pazar olsun seyrana gidemezken İran Şahı'nın düğününe giranbaha hediyeler gönderdik, gazeteciler, muharrirler, bölük bölük askerler gönderdik. Sözümona biz cumhuriyetiz de, hani İran da krallık. (...) Şimdi öğrendik ki boşanmışlar. Biz cumhuriyetiz, bize ne değil mi? Yooo... Bizimkilerde bir ahı figan, gazetelerimiz, radyomuz iki gözü iki çeşme kan ağlıyor. Derken arkadan Kral Faruk da (...) karısı Feride'yi boşamışmış. Resimlerine bakılırsa hani Feride de Feride... (...)Şimdi istermisin, Türkiye Cumhuriyeti Krallığının da prensleri öbür krallara özenip de karılarını dehlesinler.(...) Çünkü Mısır'da, İran'da Kral bir tane, halbuki bizde şahlar, şahbazlar, krallardan geçilmiyor. (...) Şeker kralları, pirinç kralları, zeytinyağı kralları, hepsi de küçük dağları ben, büyüklerlni de o yarattı diyor.
Vallahi bu günlerde krallar azdı, başlarına galiba bir gelecek var."

(**)Markopaşa'nın 26.11.1948 günlü "5(35)" sayısında ayrıca "Pamuk Prenses Elizabet Doğurdu" başlıklı bir yazı vardır. Bir bölümümde şöyle denilmektedir:
"...Doğum münasebetiyle, yol gitmez, kuş uçmaz, kervan geçmez, doktor bilmez, bakan uğramaz köylerimizde davullar, zurnalar çalınacak, ricali umur ve ehli kuburun da etekleri zil çalacaktır..."

Okuyucularımıza

Pek netameli bir ay olan Aralık ayının on üçünde gazetemizin sekreteri Aziz Nesin'in evinde, İdarehanede ve gazetenin sahibi Rifat Ilgaz'ın yatmakta olduğu Cerrahpaşa hastanesinde yapılan aramada yazılar ve notlar alınmış bulunduğundan, gazetemizin bu sayısını, zamanında yetiştirmek kaygısı ile, istediğimiz mükemmellikte çıkaramadığımızdan özür dileriz.

Neler bulundu

Cerrahpaşa hastanesinde yatmakta olan Rifat Ilgaz'ın dolabı, ani bir baskınla zabıta kuvvetimiz tarafından aranmış ve Rifat Ilgaz'ın sevgilisinden gelen aşk mektupları, ödenmemiş ve ödenmesine şimdilik imkân görülmiyen borç senetleri ele geçirilmiştir. Bilhassa aşk mektupları, genç memurlar tarafından büyük bir heyecanla okunmuştur.

Masanın üstündeki kırmızı etiketli ilâç şişeleri, Basın Savcısı tarafından incelenmek üzere istenmişse de, bu şişeler «esrar-ı hastane» olduğundan dışarı çıkarılmasına doktorlar tarafından müsaade edilmemiştir.

Yapılan aramada bir hayli basile (mikrop) rastlanmışsa da, bu basillerin memleketimize hâs, kökü içeride ve milli olduğu anlaşıldığından üremelerine müsaade edilmiştir.

Aralık 1948: Markopaşa soruşturması yüzünden Cerrahpaşa Hastanesi'nden atıldı.

...Yalnız şu var ki, Markopaşa yüzünden Cerrahpaşa'dan atılınca bu kazancımızın kırıntılarını bir araya getirerek Heybeli'ye taksit yatırdık..."(Çukurkavaklı, S.A.O.,s.24).

31.12.1948: Markopaşa'nın 10. sayısı ve Başdan'ın 12. sayısı toplatıldı. Toplatılma nedeni şu yazıydı:

Marko paşanın Noel münasebetile haşmetlu bir zata gönderdiği mesaj

Şevketlû efendimizin, cehennemmekân Abdülrezil hanın koltuklarında, vücudü âdilerinin bu memlekete bahşayişi rezalet olmakta devamlarını niyaz eyleriz.

Bu devri rezalette, sayei şahanede memleketin şeş cihetinde, bahusus şehri güzinde mahsulü irfanlarından olan turfanda hıyar, millî şalgam ve bayır turpu yetiştirilmesine gayret verilmiştir.

Velinimeti b'minnetimiz şeker, pirinç, et, kömür ve sair krallarımızın Allah belâlarını verdiği günleri görmek le kullarınız bahtiyar olacaktır.

Bu kere şöyle bir varakpâre çıkarmağa cesaretle kellei bidevletimizi tekrar koltuğumuzun altına almış bulunuyoruz. Olbapta emri ferman zâtı rezilânelerinin olmakla, boynumuz açıktan kıldan incedir şevketlû efendim.

Markopaşa

Bu olayla ilgili olarak Başdan Gazetesi'nin 04.01.1949 günlü sayısında şu haber-yorum vardır:

Bu olayla ilgili olarak Başdan Gazetesi'nin 04.01.1949 günlü sayısında şu haber-yorum vardır:

Aziz Okuyucularımıza

(BAŞDAN) GAZETEMİZİN GEÇEN SAYISI TOPLATILMIŞTI. ÇIKARMAKTA OLDUĞUMUZ (MAKOPAŞA) GAZETESİNİN DE SON ÇIKAN ONUNCU SAYISI, DAHA ÇIKTIĞI SABAHI ERKEN SAATLERDE TOPLATILMIŞTIR.

(...)

OYLE ANLAŞILIYOR Kİ, BU GİDİŞLE GAZETELERİMİZİN HER SAYISINI TOPLATACAKLARDIR. SONRADAN MAHKEMEDE ADALETİN TECELLİSİ İLE BERAAT TE EDİLSE, BU DEVAMLI TOPLAMAYA BİZİM İMKANLARIMIZIN MÜSAİT OLMADIĞI MUHAKKAKTIR. BU SEFER DE TAKTİK, BİZİ BU YOLDAN SUSTURMAKTIR.

ŞİMDİLİK SON GÜCÜMÜZE KADAR DAYANIYORUZ.

Markopaşa ve Başdan yazarları

05 Ocak 1949: Markopaşa'nın "5 (35)" sayısındaki "Krallar" yazısından dolayı tutuksuz olarak 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde duruşmaya çıktı. Devlet başkanlarına hakaret edildiği iddiasıyla İngiltere, Mısır ve İran elçilikleri, Dışişleri Bakanlığı'na başvurmuşlardı. Dışişleri Bakanlığı'nın Adalet Bakanlığı'nı haberdar etmesi üzerine İstanbul C. Savcılığı dava açmıştı. Davanın ilk duruşmasıyla ilgili olarak 11.01.1949 gün ve 23 sayılı Başdan şu haberi geçmektedir:

"...Saat 10'da, yazıların muharriri Rıfat Ilgaz ve yazıların muharriri olduğu iddia edilen Aziz Nesin ve avukatları Esat Adil Mestecabî mahkemede hazır bulunuyorlardı. İddianamenin okunmasını müteakip, esas hakkında sorgulara geçilmeden evvel, avukat Esat Adil söz isteyerek, 'Bu davanın açılabilmesi için, hakaret diye sevkedildiğimiz ceza maddelerinin, İngiliz, Mısır, İran ceza kanunlarında da aynen bulunması gerektiğini, savcılığın ancak bu ciheti işaret ettiği takdirde böyle bir davanın açılabileceğini' anlattı ve 'İngiltere hakkındaki yazının Prenses Elizabet'e ait olduğunu, Prensesin ise devlet reisi olmadığına göre, bu davanın diğerlerinden tefriki suretiyle derhal bir karara bağlanması lüzumunu' ileri sürdü.

Yargıç savcıdan mütalaasını sordu. Savcı da: 'Bu hususta mevzuatı tetkik etmemiş olduğunu söyleyerek müsaade istedi. (...) 20 dakikalık bir aradan sonra verilen ara kararında 'müşteki devletler ceza kanunlarında mütekabiliyet esasının mevcut olup olmadığının Dışişleri Bakanlığı'ndan sorulmasına ve Prenses Elizabet hakındaki itirazın ise unsuru cürmiye taalluku bakımından hüküm sırasında nazara alınması' tekarrür etti.

İddianamede, mezkur yazıların Aziz Nesin tarafından yazıl-

dığı iddia olunuyor ve delil olarak da üslubu ileri sürülüyor ve beş şahit gösteriliyordu.

Bu beş şahit Aziz Nesin'in evinde arama yapan birinci şube komiser ve memurları idi.

Aziz Nesin, bu iddiayı reddetti.

Sorgusu yapılan Rıfat Ilgaz da,

-Bu yazıları ben yazdım. Mahkeme dolayısıyle beni sanatoryumdan çıkardılar. Bu yazıları yazdığım vakit, yatak arkadaşlarıma okudum. Onlar yazıların bana ait olduğuna şahittirler, dedi.

Şahit olarak gelen beş sivil polis şu yolda ifade verdiler:

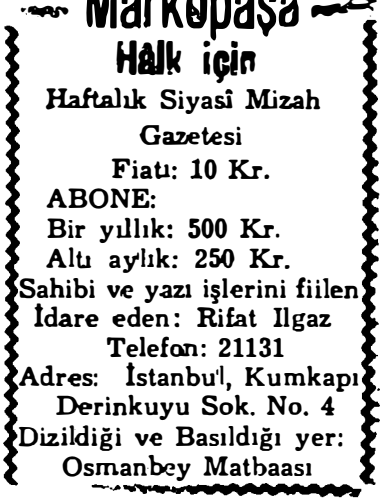
-Biz arama için saat 11.00'de Aziz Nesin'in yazıhanesine gittik. Kapıdan girince, Aziz Nesin bize,

-Artık valilerle uğraşmıyoruz, bundan sonra krallar, kraliçeler, şahlar ve imparatorlarla davalaşacağız, hem de davanın Lahey adalet divanında görülmesini isteyeceğim, dedi. İstenilen yazı müsveddelerini bulamadık. Fakat Aziz bize, 'bu yazıları ben yazdım amma, iş resmiyete dökülünce, Rıfat Ilgaz yazdı' derim dedi.

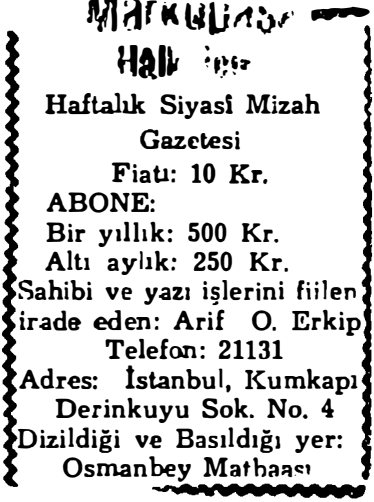
Şahitlerin bu iddiaları üzerinde savcı ve avukat arasında uzun tartışmalar oldu.

Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin'in gösterdikleri müdafaa şahitlerinin dinlenilmesi ve Adalet Bakanlığı'ndan cevabın gelmesi için mahkeme 12 Ocak çarşamba günü saat 09.30'a bırakıldı."

07 Ocak 1949: Markopaşa'nın "11 (36)" sayısı ile Hür Markopaşa'nın 1. sayısı çıktı. Markopaşa'nın sahibi ve yazıişleri yönetmeni Rıfat Ilgaz; Hür Markopaşa'nın Ise Arif O. Erkip idi. Her iki gazetedeki yazı, fotoğraf ve karikatürler aynıydı. Hür Markopaşa, Markopaşa'nın kopyasıydı.

Markopaşa
Halk için
Haftalık Siyasî Mizah Gazetesi
Fiatı: 10 Kr.
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Sahibi ve yazı işlerini fiilen İdare eden: Rifat Ilgaz
Telefon: 21131
Adres: İstanbul, Kumkapı Derinkuyu Sok. No. 4
Dizildiği ve Basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

Markopaşa
Halk için
Haftalık Siyasî Mizah Gazetesi
Fiatı: 10 Kr.
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Sahibi ve yazı işlerini fiilen irade eden: Arif O. Erkip
Telefon: 21131
Adres: İstanbul, Kumkapı Derinkuyu Sok. No. 4
Dizildiği ve Basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

08 Ocak 1949: Aziz Nesin'in başlayıp birlikte bitirdikleri, Tahtakılıç'ın mecliste yediği tokadı konu alan yazı yüzünden Markopaşa'nın o sayısı toplatıldı ve soruşturma açıldı.

Bu yazı, Markopaşa'nın 07 Ocak 1949 günlü "11 (35)" sayısı, 2. sayfasında yayınlanan "Al Sözünü Geriye" başlıklı yazıdır. (Yedi--Sekiz Paşa Sayı: 2, Sayfa: 3). "Bir perdelik manzum piyes" alt başlığı ile verilen yazıda mecliste geçen olaylar, milletvekili kavgaları ad verilmeden konu edilmiştir. Yazının giriş bölümü şöyledir:

...Perde açıldığı zaman bir kongre topluluğu görülür. Solda muhalifler, sağda muvafıklar, daha sağda münafıklar oturmaktadır:
Reis kürsüden:
-Açtım oturak aleminin celsesini
Çok söyleyenin patlatırım ensesini

(Soldan bravo sesleri).
Sağdan bir ses -Patlatamazsın.
Reis -Patlatırım.
(...)

İlerisinde neler olduğunu Ilgaz'dan dinleyelim:

"...Osmanbey matbaasındaki yönetim odasına gelen bir sivil polis beni savcılığa çağırmıştı. Basın savcısı, hastanelerden kolay kolay aldıramıyordu beni; doktor çıkmama izin vermediği için. Eh, bu kez dışarıda yakalamıştı. (...) Onlar, hem vefalı okurlarımızdı, hem ilk suçlayıcılarımız. (...) Her ne kadar satırların üstlerinde kırmızı kalem dolaştırıyorlarsa da, durumu kurtarmak içindi çabaları..."(Sarı Yazma, s.343).

Savcı Hicabi Dinç olayın mecliste geçtiğini sonunda itiraf ettirmiş kahve söylemişti. Oysa Ilgaz'ın diyecekleri vardı daha:

...Eğer bu olayın mutlaka mecliste geçmesi gerekiyorsa, bu meclis, Ceza Yasası'nın kapsamı dışında kalan Belediye Meclisi'nde geçmiştir. Bu üç partinin de bulunduğu Belediye Meclisleri yok değildir. (...)
Stajyerler masasından tek heceli, çocukça bir gülüş duyuldu..."(Sarı Yazma,s.335-346).

12 Ocak 1949: "Krallar" yazısından dolayı 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 2. duruşma yapıldı. Gelen müdafaa tanıkları dinlendi. Bu davanın görülebilmesi için, davacı krallıkların ceza yasalarında da söz konusu yazıların suç olup olmadığı hakkında, Adalet Bakanlığı'na sorulan sorulara henüz yanıt gelmediğinden duruşma 27 Ocak 1949 gününe bırakıldı. (Başdan sa.25, sf.3).

13-20 Ocak 1949: "Al Sözünü Geriye" başlıklı yazıdan dolayı açı-

lan soruşturma sonucu dosyanın Ağır Ceza'ya verilmesi üzerine ücretli olarak Heybeliada Sanatoryumu'na yattı.

> *...Davanın başlaması için önce tutuklanmam gerekiyordu, yürürlükteki yargılama yöntemleri yasasına göre. (...) Otel parasına 5-10 lira eklenirse bir hastane bulmak olanağı yok muydu?*
> *Veremlilerin Heybeli'deki Leman Abla'sı bu işte de yardımcı olmuş, parayla da olsa bir yer bulabilmişti bana..."(Sarı Yazma,, s.346).*

Bu konuda Başdan'ın 28.01.1949 günlü 25. sayısında şu haber vardır:

> *"...Arkadaşımız Rıfat Ilgaz (...) son hadiseler dolayısıyla, yatmakta olduğu Cerrahpaşa Verem Pavyonu'ndan çıkartılmıştı. Cerrahpaşa Hastanesi'nin Baştabibi aynı zamanda C.H.P. İstanbul İl Başkanı olan Esat Durusoy, Rıfat'ı hastaneden çıkarmadan evvel, kendisinin polis ve savcılık tarafından rahatsız edildiğini söylemiştir.*
> *Böylece hastaneden çıkan Ilgaz, on gün kadar savcılıkta ifadeler ve mahkemelerle meşgul olmuş ve tekrar hastalığı arttığından yatağa düşmüştür. Rıfat'ı parayla yatıracak bir hastane dahi bulunamamış, nihayet vali vekili Halûk Nihat Pepeyi'nin ve Sağlık Müdürü Faik Yargıcı'nın yardımlarıyla, Heybeliada Sanatoryumu'na yatırılabilmiştir. Rıfat'ın sıhhi durumu henüz düzelmiş değildir..."*

Ocak 1949: Kendileri tarafından çıkarılmakta olan "Gelincik" dergisine Heybeli'den yazılar gönderdi. "Keklik Geliyi Pırrr!" yazısı yayımlanınca sanatoryumda beğenmeyen kalmadı.

27 Ocak 1949: Krallara hakaret davasının 3. duruşması yapıldı. Rıfat Ilgaz'ın dışarı çıkamayacak kadar hasta olduğuna ilişkin

Heybeliada Sanatoryumu Baştabibliği'nin gönderdiği rapor okundu. Ilgaz'ın müdafaa şahitlerinin istinabe yolu ile alınan ifadeleri okunduktan sonra duruşma 16 Şubat 1949 Çarşamba saat 14'e bırakıldı.

Ocak 1949: Sanatoryum taksitlerini nasıl yatıracağını düşünürken, gazetelerde tutuklanıp cezaevine yatırıldığını okudu.

> *...Meclis'e hakaret dosyası Ağır Ceza'ya verildiği gün tutuklanmam gerekirdi. Sanatoryumda yatan mikroplu bir hastayı tutuklayıp cezaevine götürebilirler miydi?.."(Sarı Yazma s.347).*

Ocak 1949: Adli tıp doktoru Sultanahmet Cezaevi Müdürü ile konuşmuş ve Rıfat Ilgaz'ın cezaevi revirinde kalıp kalamayacağını sormuştur. Yanıtın olumlu olması üzerine, Heybeliada Sanatoryumu'nda yatarken Markopaşa'daki sorumulu müdürlük görevinden dolayı kaldırılıp Sultanahmet Haplshanesl'ne götürüldü.

> *...Neredeyse pijamalarımla götüreceklerdi, omuzlayıp! Daha pabuçlarımı bile bağlamadan:*
> *'Yürü" dediler. (...) Bir araba tutun yürüyemezseniz!'*
> *(...) Hastanede tanıştığım Karacabeyli Nuri:*
> *'Sanıyorum paran yok' dedi. 'Eğer olsaydı sen bu adamlara bu lafları da söyletmezdin! Al şu (parayı), sağ kalırsam ödersin, sonra bana!(*)*
> *(...)*
> *Sultanahmet Cezaevi'nin kapısından içeri girdiğimde hava kararmıştı..."(Sarı Yazma, s.348).*
> *"...Ve bu sefer Markopaşa tam olarak kapandı. Bana da ortaklık payı olarak sadece Heybeli'nin ilk on beş günlük taksidi kalmış oldu..."(Çukurkavaklı, S.A.O., s.24).*
> *"...Revir çok ilkeldi. Hastalığım iyice artabillrdi. Hapishane Müdürü'ne dilekçe verdim!..."(Bezirci, R.I. s.44).*

(*)Hemen o yıllarda Nuri öldüğü için ödeyemedi.

28 Ocak 1949: Başdan Gazetesi'nin 25. sayısında Rıfat Ilgaz hakkında yeni bir dava daha açıldığı haberi yer aldı:

> *'Başdan' gazetesinin 28.12.1948 tarihli nüshasında çıkan 'Türkiyede Sosyalistlik' başlıklı yazı; 'Baştan' imzalı başmakale ve 'Bir Şarkı Söyleniyor' baklıklı şiir yüzünden de bu gazetenin sahibi Rıfat Ilgaz, muharriri Briskent hakkında T.C.K.'nun 140. maddesi gereğince dava açılmıştır."*

Ocak 1949: Aziz Nesin, Ali Karcı'yı göndererek niye gereksinmesinin olduğunu sordu. Ilgaz, yalnızca bir yatak istedi.

> *"...Hesabı görülecek beş altı dosya daha vardı geride. (...) Yaralamadan yatan Hakkı'nın verdiği örtüyü kullanıyordum. Bir yatak istesem (...) çok mu işin lüksüne kaçmış olurdum, iyi kötü kayış gibi bir ot minder vardı altımda. (...) Ali Karcı, Aziz'in evinden bir yatak sırtlayıp getirdi. (...) Aziz o gece kerevetin üzerinde yatacak demekti. (...) Okulda güreşe çalışmış turp gibi adamdı, vız gelirdi ona..." (Sarı Yazma, s.353).*

Ilgaz'ı bir sürpriz bekliyordu. Orhan Erkip bir sayı çıkıp da toplatılan Hür Markopaşa'dan hapis cezasına çarptırılmış, aynı cezaevinde kalıyordu. Buluştuklarında ilk konuştukları yeni bir derginin çıkarılma yolları oldu. Erkip'in 3-4 ayı vardı, önce çıkacaktı. Yedi-Sekiz Hasan Paşa adında bir dergi çıkaracak, Nesin ve Ilgaz da bu dergide yazacaklardı.

Şubat 1949: Duruşmaya çıktı. Tutuklamanın meclise değil, Cumhurbaşkanı'na hakaretten olduğunu öğrenince şaşırdı.

> *...Üzülmek mi, sevinmek mi gerektiğini kestirememiştim. Bu dosya 2. Ağır Ceza'ya verilmişti, yargıç Salim Başol'a..."(Sarı Yazma s.354).*

Son duruşmada dosya bilirkişiye gönderildi.

8 Şubat 1949: Markopaşa'nın "15 (35)" sayısının 2. sayfasında "GELİYOR" başlıklı ve Rıfat Ilgaz'a sunulanbir şiir yayınlandı. Şiirin sonunda şöyle deniliyordu:

(...)
Renklerimiz sarımtrak, nutuklar hepsi matrak,
Sağlığa dayansın halk; yakında yaz geliyor...
Şifâyâb olmadan koğulmuş hastaneden
Hicviyeler dizerek Rıfat Ilgaz geliyor..."

Aynı sayıda, Markopaşa'nın bir önceki sayısının toplatıldığı duyuruldu.

14 Şubat 1949: Markopaşa'nın özel sebze sayılarını çıkarmaya başladılar. İlki olan "Hıyar Sayısı"nın sahip ve yazı işleri yönetmeni de Rıfat Ilgaz'dı.(*)

Fırsat bulabildiği zamanlarda çıkar siyasi mizah gazetesi

Markopaşa

Haftalık Mizah Gazetesi

Ne gün fırsat bulursa O gün çıkar. Çıklığı gün 8 ile 9 arasında satılır. 9 da toplanmaya başlarlar. Türkiyedeki demokrasinin ve Basın hürriyetinin mihveri olan, işte böyle bir nesip siyasi mizahi gazetesidir

Markopaşanın fevk'alade Hıyar sayısı

Ne yazık Markopaşa'yı toplatıyorlar. Dahası sayı çıkıştan gazetemizin yedi sayısını toplatıyorlar. Biz de sabırlıyız demokrasimiz, gittiğe kere demirden ve dökülüp ta ruhlarımızdan, havadan sudan yeniden yaşamaya karar verdik. Hemdem sonra gazetemizin her sayısını, sayıya ve sahiplerin mahkeme tahsis edeceğiz. Simdiye kadar gazetemizi İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı toplattırdı. Bakalım bu defa da Tarım Bakanlığı toplattırabilecek mi? Gazetemizin bu sayısı Hıyar sayısıdır. Bugüne kadar hıyarın ve hıyarların mutlu hiyaset bulamadılar.

Hatta memleketimizin hıyarlarının zevkle otlamasına izin, onların olaylarında bile bu hayvanlarağa ilgilerde sayısında rastlanmak sayısı olacaktır.

MANSUR YAYINCILIK

(*)Bu sayı ile Markopaşa'nın 2. dönemi sona erecektir.

10-15 Mart 1949: Duruşmada okunan bilirkişi raporu olumluydu. Beraat etti. Ilgaz'ın savınması da beraatinde etkiliydi:

...Bizi (mizah yazarlarını) anlamanızı rica ederim, bu hoşgörüyü bizlerden esirgerseniz taa Hoca Nasrettinlerden beri gelen bir geleneğimize yazık olur..."(Sarı Yazma, s.359).

Ilgaz o gece salıverilecekti. Sabri adındaki mahkuma emanetleri vardı.

...Yatağım sana teslim! Kendi yatağının altına serip saklayacaksın!"
(...)
'...Hiç olmazsa senin mikrobun benim yabancım değil! Mikrop bir yana, temiz adamsın sen! Bahşişini ayırdım şimdiden!'
'Babamın hayrına bırakmıyorum bu yatağı sana! Bir iki ay sonra gene kürkçü dükkanına yolumuz düşecek! Sırtımız demire gelmesin, yolumuz düştüğü zaman!.."(Sarı Yazma, s.361).

Gece geç zaman cezaevinden çıktı. Nereye gidecekti? Çıkarken olan biten parasını bahşiş olarak vermiş, beş parası kalmamıştı. Elektrikçi Muzaffer'in yeni evini bilmiyordu. Geriye tek çözüm Kastamonulu Fevzi'nin Çemberlitaş Lokantası kalıyordu. İyi ki kapanmamıştı daha. Çekinerek açtı kapıyı... Ahmet gördü:
'Ooo Rıfat Abi!' diyerek elini uzattı. 'Demek salıverdiler öyle mi?' Parası olmadığını açsa mıydı, açmasa mıydı? Ahmet atıldı bu sırada:

(...) 'Bu gece bizim misafirimizsiniz. Yani lokantamızın misafiri! (Onur konuğu). Yemek seçmeyi sen bize bırak artık!'

Masa şenlenmişti. Ahmetler durmadan taşıyorlardı. Şiş, bif-

tek, pirzola arka arkaya geliyordu. Şarap içimi ısıtmış, karnım da doymuştu..."

Kalacak yer sorununu da hemşerileri çözerdi. Mahmudiye Oteli'ne telefon etmelerini istedi. Ahmet telefona yapıştı:

"(...) Rıfat Bey bizim misafirimiz! Yarın adam gönderin lokantaya da alın paranızı!"

Artık rahatlıkla Babıali raporunu Ahmetlerden dinleyebilirdi.

6 Mayıs 1949: Orhan Müstecaplı'nın çıkardığı Yedi Sekiz Paşa'nın 2. sayısı (1. sayı 29.04.1949) yayınlandı. Bu sayıda Rıfat Ilgaz'ın "Yoldan Biya, Durduramayon!" başlıklı yazısı vardı.

16 Mayıs 1949: Orhan Erkip, Hür Markopaşa'yı çıkarmaya başladı. Gazetenin 16 Mayıs 1949 günlü 2. sayısının 3. sayfasında şu haber yer aldı:

3 yazı kaça mal oldu

Markopaşada çıkan «Markopaşanın Noel münasebetile basmetli bir zata gönderdiği mesaj» ve «Dünya Kralları, isi azıttılar», «Bir kadın aranıyor» başlıklı yazılar, gazeteye ucuz tarafından şu miktar hapse mal olmuştur.

Mesaj dolayısile İkinci Ağır Ceza mahkemesinde yargılanmakta olan Rifat Ilgazın 3 sene müddetle hapsine; Bundan başka «Dünya Kralları işi azıttılar» «Bir kadın aranıyor» başlıklı yazılardan dolayı, 7 inci Asliye Ceza Mahkemesinde açılan dâva neticelenmiş. Rifat Ilgaz ve Aziz Nesinin 7 şer ay hapislerine ve gazetenin kapatılmasına karar verilmiştir.

Ayrıca, «Al sözünü geriye» başlıklı yazı ile Büyük Millet Meclisini tahkir ve tezyil ettikleri iddiasiyle 2 inci Ağır Ceza Mahkemesinde mahkemeleri meykufen görülen Rifat Ilgaz ve Orhan Erkip yazıda bir suç unsuru bulunmaması dolayısiyle beraat etmiş, 40 günlük meykufiyetten sonra tahliye edilmişlerdir.

13 Haziran 1949: Hür Markopaşa Gazetesi'nin sahipliğini ve yazı işleri yönetmenliğini üstlendi.

28-30 Haziran 1949: Hür Markopaşa'nın son iki sayısında(*) cezaevinde nasıl esrar içildiğini, bunların nasıl sürüldüğünü, nasıl kumar oynatıldığını, kimlerden ne şekilde haraç alındığını anlatmıştı. Bir gün matbaadaki odasının kapısından içeri Sultanahmet Cezaevi Müdürü giriverdi.

'Bu yazıları hemen kesmeniz için ricaya geldim'

Ilgaz kesemeyeceğini gerekçeleriyle anlatmaya çalışıyordu. Müdür anlayacak gibi değildi:

Keseceksiniz değil mi? (...) Siz de biliyorsunuz yolunuzun er geç cezaevine düşeceğini, yatağınızı içerde bırakıp çıktığınıza göre!.."

Ilgaz oralı değildi. Yine yazacağını ayrıntılıca anlatıyordu.

Haziran 1949: Kastamonu'daki ilk sevgilisi İffet'in Emirgan'da eczane açtığını öğrendi. Öğrencisi Salih'in paltosunu giydi, onun arabasıyla bir akşam görmeye gitti. Bir "vizine" aldı. Kapıdan çıkamıyordu. Döndü, bir de "novaljin" istedi.

...Yok efendim! Bitmiş!.. Eli rafta kısa bir süre daha öylece kalmıştı. O eldi işte, benim sıktığım el, sadece bir kez bütün yaşam boyu!.. Belki de bir daha sıkamayacağım sağ el..." (Sarı Yazma, s.383).

Temmuz 1949: Cağaloğlu Yokuşu'nda rastladığı avukat arkadaşı Vasıf Balkış'la içmeye karar verdiler. Balkış'ın Mahkeme kale-

(*)Yazılardan ilki "Köprüaltılıların Peynir Ekmek Günü" 27.6.1949 günlü 8. sayısı da yayınlanmıştır. Gazetenin 9. sayısı elimizde yoktur.

minde küçük bir işi vardı. Uğrayıverdiler. İkinci Ağır Ceza'nın salonundan geçerken "Mareşal" dedikleri mübaşir Ilgaz'ı görünce atıldı:

"(...) 'Vakit var sana daha!
'Ben mi? Duruşmam mı var bugün?'
'Var tabii! Mahkeme için gelmedin mi sen?
'Yoook!..'
(...)
Berat ettiğim bir davaydı bu, Cumhurbaşkanı'na hakaret davası... Yargıtay esastan bozduğu için yeniden bakılacaktı davaya.
(...) Yargıç, 'Dava yeniden başlıyor... Yargılama Usulleri Yasası'ndaki özel maddesine uyarak sanığın tutuklanması gerekmektedir dedi.'"(Kırk Yıl Ö.S., s.111).

Karar için ara verildiğinde Balkış, Ilgaz'ın eline bir tomar para tutuşturdu.

-Yargıç yakanı bırakırsa sen bana ısmarlarsın... İçeri atarsa... Güle güle harcarsın içerde!..
Başkan Salim Başol bir yıl tutukluluk cezası verdi. Sonra polise gösterdi:
-Alın götürün!
Bu durumda parayı güle güle harcamak kalıyordu, Ilgaz'a...
Bir kez daha Sultanahmet Cezaevi'ne giriyordu. Kapıda asık suratıyla müdür karşıladı:

"'Demiştim matbaada!..'
Bu kez sıra emirlere geldi.
'Arayın şunun üstünü! (...) Saçlar üç numarayla kesilecek! Götür berbere, peşinden de hamam! Elbiseleri etüvden geçecek! Tam âdem baba işi!..'
Sırtımda, bir elin beş parmağının uçlarını ayrı ayrı duydum,

beş temel çivisi gibi:
'Yürü!' "(Sarı Yazma,s.403)

Temmuz 1949: Sultanahmet Cezaevi'nde karantina bölümüne atıldı. Üçü aç, yedi gün kaldı. Müdür, bu bölümün dayısı Çerkez İsmail'i musallat etti, Ilgaz'ın başına.

Temmuz 1949: Daha önce verdiği dilekçe üzerine savcılıktan Guraba Hastanesi'ne gönderilmesi emri geldi.

...Bir aydır içerdeydim, bir ay içinde bile yeniden hastalanabilirdi turp gibi tutuklu. Besinsizlik bir yana, yattığım kalktığım yerler tüm sağlığa aykırıydı. Şu verem koğuşu olarak yatırıldığımız oda, hastanenin en sağlığa aykırı koğuşuydu. Altındaki su deposu yatanın yalnız ciğerini değil, bütün vücudunu çürütecek durumdaydı!.."(Sarı Yazma,s.416).

Cezaevi müdürü sağlam olduğunu savlayarak gırgır geçiyordu.

15 Temmuz 1949: Guraba Hastanesi'ne 4.gidiş için cezaevinden çıktığında Gülhane Parkı'na gitmek istedi. İsteğini onbaşıya açtı:

...Onbaşım, ya sağlık kurulu beni bugün çıkarmazsaaa... Hiç olmazsa Gülhane Parkı'nda hiç yoktan bir çay içmiş olurum, gönül rahatlığıyla... Bu rapor olmazsa bir daha tam beş yıl, on yıl Gülhane Parkı yok!.."(Sarı Yazma,s.424)

Onbaşı da kırmadı, önce Gülhane'ye, sonra hastaneye gittiler. Sağlık Kurulu'na girdiğinde İç Hastalıkları Uzmanı onu kurula tanıttı:

"Bu hasta cezaevinden! Bir gazeteci!"
Başhekim başını kaldırdı, süzdü:

"Gazeteci mi? Ne gazetesi bu?"
Başhekimin bu ilgisi İç Hastalıkları Uzmanı Ahmet Kıcıman'ı sevindirmişe benziyordu. Gülümseyerek:
"Hani var ya bir mizah gazetesi... Onun sahibi işte, Rıfat Ilgaz..."
"Sizsiniz haaa Rıfat Ilgaz!.. Tam düşündüğüm gibi... Hiç yanılmamışım! Yalnız, düşündüğümden daha genç..."
(...)
"Ne dersiniz Rıfat Bey? Sizi cezaevinden çıkarsak da kendiniz bir sanatoryuma tedavi için başvursanız?"
"Siz bilirsiniz!.."
"Bizim bildiğimiz, altı aylık bir hava tebdili görünüyor bu işin ucunda!"
(...)
"Yani, altı ay az mı gelir demek istiyorsunuz? Bir yıl mı yapalım yoksa?"
"Çok teşekkür ederim!.."
(...)
Onbaşıya döndü hemen:
"Buralarda boşuna oyalanmayın! Sen götür Rıfat Bey'i. Öğleden sonra gelir alırsın kurul raporunu, cezaevi müdürlüğüne götürürsün!"
(...) Elimde bir gazete imtiyazı vardı, nasıl olsa. Siyasal mizah türündeki işçiliğimi tek başıma yürüttüğümü 19 sayı ile ispatlamıştım okurlarıma. (...) Durum yayına elverişli değilse bir kaç hastanede sıram vardı yatacak. Bu kez daha güvenle çıkıyordum cezaevinden. Ses yaklaşa yaklaşa verem koğuşunun kapısına dayanmıştı:
"Rıfat Ilgaz tahliye!.."
Yenmiştim cezaevi müdürünü!.. (Sarı Yazma,s.429)

Ağustos 1949: Mim Uykusuz ve Fikret Uray'la birlikte Taksim'de bir ev kiraladılar. Bu evde yol parası kalmayan gececileri, sisten karşıya geçemeyen yolcuları da ağırladılar.

...Bir kaptan dadanmıştı o günlerde. Ben Uykusuz'un arkadaşı sanırdım; Fikret benim yakınım sanırmış; Uykusuz da Fikret'in arkadaşı... Neden sonra onun kimsenin bir şeyi olmadığı anlaşılınca, bu hangi geminin kaptanı olduğu belli olmayan kişiye kapıyı açmamaya karar vermiştik.
Soğuk bir geceydi. Kapının zili geç vakit çalınca girdik yataklara. Zil aralıkla çaldı, sonra da kesildi.
O gece bizim kaptan sandığımız meğer Mücap (Ofluoğlu) değil miymiş!.."(Yokuş Yukarı,s.119).

1949: Eşi Rıkkat Hanım ile anlaşarak boşandılar.

"...Benim yüzümden işinden olmaması ve çocuklarımızın bundan zarar görmemesi için anlaşarak ayrıldık. Öğretmenlikten çıkarılmıştım, ikide bir kovuşturmaya uğruyordum. Adım komüniste çıkmıştı. İzleniyordum. Yerim yurdum, ne olacağım belli değildi. Üstelik, verem gibi bulaşıcı bir hastalığım vardı. Bütün bunların eşime de zarar vereceğini, bir gün onun da işinden atılabileceğini düşünüyor, çocuklarım için de kaygılanıyordum..."(Bezirci,R.I. s.47).

12 Eylül 1949: Hür Marko Paşa'nın, kendi yönetiminde son sayısını (19.sayı) çıkardı.

Eylül 1949: İzmir Tepecik Hastanesi'nde sırası gelmişti. Düzensiz yaşayıştan kaçmak, bozulan sağlığını düzeltmek ve kışı geçirmek için Mustafa Uykusuz'dan yol parası alarak İzmir'e gitti, hastaneye yattı.

14. Mayıs 1950: Adnan Menderes Hükümeti iktidara gelmişti. Hükümet programında şu tümce yazılıydı:

"Dışardan beslenen mizah dergileriyle de uğraşacağız!"

Yorumunu Ilgaz'dan dinleyelim:

"...Dergiye o günlerde çektiğim manşet şuydu: Giden Paşa'm ama gelen Ağa'm değil! Düşünün bir!.. İki mizah yazarıyla uğraşmayı programa alan bir hükümet çıkmıştı karşımıza!.." (Yokuş Yukarı, s.97).

Haziran 1950: Heybeliada Sanatoryumu'nda sırası geldi. Hür Marko Paşa'yı Rasih Güran'a devretti ve hastaneye yattı.

...Hastaneye yatmam gerekiyordu. Üstelik, artık mizah gazetesiyle muhalefet yapmaya da ihtiyaç kalmamıştı. Çünkü halkımız umudunu D.P.'ye bağlamıştı. (...) Rasih Güran, 'Rıfat'cığım sen bu gazeteyi bana bırak...' dedi. (...) O vakit tedavi olmak için sırayla yatılırdı. Üç ay hastanede yatma hakkımız vardı. Devrettim Rasih'e. Aslında, Marko Paşa devrini tamamlamış, tarihsel eylemini yapmıştı. (...) O belli bir dönemin, çağın ürünüydü. CHP'ye karşı ilk gerçek muhalefet örneklerini vermişti. Halkın umudunu, isteklerini dile getirmişti. Kısaca üzerine düşen işi yapmıştı..."(Bezirci,R.I. s.45).

1950: Gazi Terbiye'den hocası Mustafa Nihat Ozön'e bir mektup yazdı. Kendisinden öğrendiklerinin sanat anlayışına ışık tuttuğunu belirtti. Mektup şöyle başlıyordu:

"Seng-i musallada olmasa da
Hayli geç öğrendik kadrini!"(Nerde Kalmıştık,s.102).

...Bu mektubu, Orhan Veli'den öğrenmiştim, çıkarıp çıkarıp okurmuş, neşeli akşamlarında..."(Nerde Kalmıştık,s.102)

1950: Raporunun süresi bitti. İnfaz Savcısı'na başvurdu. 15 Temmuz 1950 günlü af kanunu kapsamına girdiği bildirildi. 5 yıl, 5 ay, 25 günlük cezası ertelenmiş, hapse girmesine gerek kalmamıştı.

1950: "Kaynak" dergisinde yazıları ve şiirleri çıktı.

Ağustos 1951: Orhan Kemal, Arif Damar, Şevki Akşit, Şükran Kurdakul, A. Kadir ile birlikte Çiçek Pasajı'nda toplandılar. Bu toplantıda çıkaracakları "Yeryüzü" dergisini tartıştılar. Şükran Kurdakul toplantıyı şöyle anlatıyor:

...O söyleşiden derginin biçimi, boyuposu, içeriği üzerinde karara vararak çıkıyoruz. Adını Arif buluyor: 'Yeryüzü' "(Ö. Yağcı, Ş.Kurdakul, s.42).

15 Eylül 1951: Yeryüzü dergisinde şiirleri yayınlandı. (Dergi 15 Mart 1952'de 11.sayısında kapandı.)

1952: "Adembaba" adlı dergide yazmaya başladı. Kırkbin dolayında satıyordu. Bu dergideki yazıları yüzünden açılan 7 dosyalı dava 1.Ağır Ceza Mahkemesi'nde iki yıl kadar sürdü. Ilgaz, o sıralarda Balıklı Rum Hastanesi tüberkiloz servisinde yatıyordu. Servis şefi olan doktor, sağlık durumunun kötülüğü nedeniyle duruşmalara göndermedi. Bir gün, mahkeme heyeti daktilolarını alıp Rıfat Ilgaz'ın ifadesini almak için hastaneye geldiler.

...DP'nin kızdığı ilk dergi bu oldu. Bir sayısından tam 7 dosya açtılar. Zaten 1950'de iktidara geldikleri gün, hükümet programında Menderes, 'mizah dergileriyle uğraşacağız' demişti. Bu 7 davadan biri de ağır cezalıktı. Ben, hakim Nef'i Demircioğlu'nun karşısına çıktım. Dava konusu şöyle bir fıkraydı: Sarhoşun biri Taksim-Talimhane arasında giderken hükümete sövüyor ve 'içine bilmem ne yapacağını' söylüyor. Bunu yakalıyorlar. Tabii başlıyor 'ben hükümete hakaret etmedim' demeye.(O) İttihat Terakki hükümetiydi, yok Abdülhamit hükümetiydi' diyerek kendisini kurtarmaya çalışıyor. Ama polisler diyorlar ki 'ulan çok zorlanma, hangi hükümetin içine bilmem ne yapılacağını biz biliyoruz.' Mahkeme-

de okunuyor bu. Mahkeme heyeti ve stajyerler katıla katıla gülüyorlar. Ciddiyet kalkıyor. Bir tek savcı gülmüyor..."(Sınıf,s.24-25).

1952: Yeniden çıkmaya başlayan Tan Gazetesi'nde imzasız fıkralar yazmaya başladı. (Bu gazetedeki yazıları 1960'a kadar sürecektir.).

...Varlık Dergisi Tan'da basılırdı 1950'lerde. Yeni sayısı için yeni yazılar gelmişti dizgievine. Şefik Usta:
'Bak Rıfat Bey!' demişti. 'Yaşar Nabi Bey ne yapmış!'
İsviçre'den gelen bir söyleşiydi elindeki. Bir türkolog, sevdiği şairler arasında benim de adımı sayıyordu. Gelgelelim bu beğeniye, Varlık sahibi zat, izin vermemiş, adımı kurşun kalemle bastıra bastıra karalamıştı..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.34).

28 Mayıs 1952: Gece yarısı girerek Tan Basımevi'nin yönetim katında, yatıyordu. Ona bu olanağı Hasan Efendi sağlıyordu. Haluk Yetiş'in haberi bile yoktu. Gecenin geç saatlerine kadar zaman öldürmek için Lambo'nun meyhanesine gitti.

"...Ufak paraları sayıyorum, irilerinden başlayarak... Nerden başlarsan başla, 75 kuruş... Üç bardaklık şarap parası... (...) Mösyö Lambo için önemli olan önündeki defterde adım için bir gösterge, bir çizelge açması... '28 Mayıs, Rıfat Ilgaz 1 kadeh şarap.' Hatta sonunda polis şefine bu defter nasıl olsa gösterilecek, geldi gittiler için..."(Yokuş Yukarı,s.27).

Meyhaneden çıkınca Gazi Eğitimden arkadaşı Ferit Gürdilek ile karşılaştı. Sabaha karşı ayrıldılar. Doğruca Tan Basımevi'ne koştu. Hasan Efendi'nin gözlerinden uyku akıyordu. "Nerde kaldın!" diye çıkıştı. Yine de bağışlıyordu:

"...Hadi hadi!.. Çabuk gir de yat! Geç kalma, erkenden çık, kimseye görünmeden, kapıyı da hızlı çekme haaa çıkarken!.."(Yokuş Yukarı,s.29).

1 Eylül 1952: "Beraber" dergisinde şiirleri yayınlandı. "Beraber" 9. sayısı ile (1 Ocak 1953) kapandı.

Ocak 1953: "Devam" şiir kitabını kendi olanaklarıyla bastırdı.

Şubat 1953: "Devam" şiir kitabı toplatıldı. Uzun aramalardan sonra yakalandı. Basın Savcısının karşısına çıkarıldı.

"'Neden böyle memleketi kötüleyici şiirler yazıyorsun?'
'Nasıl şiirler yazayım?'
'Memleketin güzel yanlarını yaz. Hiç mi yok güzel yanları?.. Adalar, Boğaziçi... Anadolu'da pınarbaşları, ormanlar, ırmaklar...'
'Var efendim, onları yazan şairler de var!'
'Sen de yazl..'
'Ben realist bir şairim, gördüklerimi yazarım...
'Realist olmaya mecbur musun?.. Naturalist şair oll Ormanlardan, ağaçlardan, çiçeklerden söz etl..'"(Yokuş Yukarı, s.129).

27 Mart 1953: Sulhi Dönmezer, Nurullah Kunter, Sahir Erman'dan bilirkişi kurulu oluşturuldu. Kurul verdlğl raporda "Devam" adlı kitapta suçun gerçekleşmediğini belirtti:

"...Bir işçi kızında iç çamaşırı bile bulunmadığını anlatmak ve böylece bütün şiirlerde göze çarpan sefalet şemasını işlemek kastı ile hareket ettiğini ortaya koyduğu cihetle bu kısımda müstehcen neşriyat bulunmadığını ve şiirde zengin tabaka tankit edilmekte ise de bunun komünistlik propagandası olamayacağı..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.108).

16 Nisan 1953: İstanbul 3.Sorgu Yargıcı İrfan Özkan, Ilgaz'ın ifadesini aldı. "Men-i muhakeme" (yargılanması gerekmediği) istemiyle dosyayı 10. Asliye Ceza Mahkemesi'ne yolladı.

"...Bilirkişilerin raporlarında mufassalan izah edildiği gibi sanığın 'Devam' adlı şiir kitabında komünistlik propagandası veya müstehcen neşriyat yaptığına dair mahkemeye sevkini icap ettirecek takdire müteallik deliller de bulunmadığından C.M.U.K.'un 197.maddesine tevfikan sanık hakkındaki muhakemenin menine ve men-i muhakeme kararı tetkik edilmek üzere evrakın 10.Asliye Ceza Mahkemesi'ne tevdiine isteğe aykırı olarak karar verildi. 16.4.1953.
Hakim
İrfan Özkan
7707"

...Sonunda dava düştü. Toplatılan kitaplar da adli emanetin deposunda kaldı..."(Bezirci,R.I. s.46).

1954: Adembaba'daki yazıları yüzünden açılan davadan beraat etti. Dava konusu yazının başında "Bu olay 20.yüzyılın ilk yarısında geçmiştir." notu onu hükümete hakaretten kurtarmıştı.

"...Sayın Yargıç Nef'i Demircioğlu sanıyorum cezaevinden tescilli çıktığım için, vereceği cezanın üzerine 5 sene 5 ay 25 günün yeniden ekleneceğini düşünerek savunmamı yerinde buldu, beraat ettirdi..."(Nerde Kalmıştık,s.91).

...Nâzım Hikmet bu işin büyük ustasıydı. Sonra Ahmet Arif, Enver Gökçe ve Şükran Kurdakul bunu sürdürdüler. Ben bu üç kişiyi hep birarada düşünürüm. Bir de bu üçlüden önce Rıfat Ilgaz'ı söylemek gerek. Benim de ilk şiirlerimi yayınlayan Rıfat Ilgaz, bu üçlünün ağası sayılır. Bu şairler, edebiyatta tehlikeli bir yol olan gerçekçiliği inatla sürdürdüler...(Yaşar Kemal)" *(Öner Yağcı, Şükran Kurdakul,s.59).*

1954: "Üsküdar'da Sabah Oldu" adındaki şiir kitabının ilk basımı Tan Yayınları'ndan çıktı.

1954: Çocukluk aşkı Fikret (İffet) Hanım'la ikinci kez karşılaştı. Hemen evlendiler. (Bu evlilik yalnızca 14 gün sürecektir.).

1954: Rumeli Hisarı'nda Yaşar Kemal ile karşılaştı. Yaşar Kemal, Behice Boran'a gitmek için vapura binmişti. Yanlış vapura bindiği için Anadolu Hisarı yerine Rumeli Hisarı'na çıkmıştı. Bu vesileyle üç saat söyleşme olanağı buldular.

1955: "Tan" gazetesinde önce düzeltmen olarak çalışmaya başlamıştı. Sonra "sekreter yardımcılığı"na terfi etti. Barınak olarak seçtiği 2.katı sabahlara kadar iş yeri olarak kullandı.

Tan'da görevi ajanslardan haber çıkarmak, dizgiye gidecek yazıları biçimine sokmak, bir de ikinci sayfayı hazırlamaktı. Aziz Nesin'in yazısı da bu sayfadaydı. O günlerde işlerinin yoğunluğu nedeniyle zamanında yetişmeyen ya da yazamadığı yazılarını Rıfat Ilgaz yazıveriyordu. "Layka, in aşağı!" başlıklı yazıyı gazetenin dış yorumcusu Şahin Perese çok beğenmişti:

"'Okudun mu Aziz Bey'in yazısını! Yazıyor abi! Var mı Amerikalıları böyle benzeten... Pes doğrusu!'

Akşama doğru Tass muhabiri Kudriyaşov geliyor:

'Çok beğendik yazısını Aziz Bey'in' diyor.

Ilgaz ertesi günü merdivende Aziz Nesin'e rastlıyor:

'Beğendim o yazıyı!' diyor. 'Ben de yazsam o kadar yazardım!'"(Yokuş Yukarı,s.76).

"...Yanıma hep feleğin kahrına uğramış arkadaşları seçiyordum. Okuldan solcudur diye atılmış, üniversiteden tutuklandığı için kovulmuş, öğretmenlikten iktidarı tutmadığı için uzaklaştırılmış ne kadar aydın kişi varsa benim düzeltmen kadromda çalışabilirdi..."(Sarı Yazma,s.22).

...Tan Basımevi'nde çalıştığımı öğrenen görevli (polis) bir gün ona (H.Lütfü'ye) sabıkamdan söz edince, kaşlarını çatan Dördüncü:
'Daha ne istiyorsun! Onu göz altına aldım, ne zamandır çalıştırıyorum. Sokaklarda, kahvelerde şununla bununla çene yarıştırması daha mı iyi, bana propaganda yapıp da paramı pulumu elimden alacağını mı sanıyorsun! Benim için hiç merak etme, sen başı boş dolaşanları kovala! (demiş)' "(-Sarı Yazma,s.24).

23 Şubat 1956: İlhan Selçuk'un yönetimindeki haftalık "Dolmuş" Mizah Gazetesi'nin yazı kadrosuna katıldı. İlk yazısı 8.sayıda yayınlanan "Aslan payı" adlı öyküsüdür. İlk sayısı 5 Ocak 1956 tarihinde çıkan Dolmuş'un yazarları "Vites", "Dişli" gibi adlarla yazıyorlardı. Ilgaz, Dolmuş'a iki aylık bir gecikmeyle katıldığı için "Stepne" adını seçti. Bu ve değişlk adlarla çeşitli türlerde mizahsal yazıları yayınlandı.

25 Temmuz 1956: "Dolmuş" mizah dergisindeki yazılarını haftada bir hikayeye dönüştürdü. Öncesinde konuyu İlhan Selçuk'la tartışmıştı:

"'Bir dlziye başlasam da... Her hafta bu diziden bir hikaye yayınlasak...'
'Ne dizisi... Konu ne olacak?'
'Şu kadar yıldır, yatılı okullarda okumuşuz. Sanıyorum sen de, Turhan da... Bilirsin bu okullarda geçen olayları... Şakalaşmalar...'
'Çok güzel! Hemen başlayabilirsin! Adı ne olsun?'
'Söz gelimi... Haytalar sınıfı... Hababam sınıfı...'
'Hababam sınıfı güzel!'" (Yokuş Yukarı, s.64).

Üç öyküyü birden yazıp masanın üstüne koydu, Ilgaz. Turhan

Selçuk resimledi. Yazan: Stepne... İlki 25 Temmuz 1956 günlü Dolmuş'un 30. sayısında çıktı.

15 Ağustos 1956: İlk üç anı yayınlandıktan sonra Ilgaz, İlhan Selçuk'a devam edip etmemesini sordu.

"Aman kesme! Çok güzel gidiyor! Senin haberin yok, ne telefonlar, ne mektuplar... Çamlıca'dan bir bayan telefon ediyor ki... Kim yazıyor bu yazılar diye soruyor. Hangi okulda okumuş?.. Mutlaka Galatasaraylıdır... Yahu var mı senin Galatasaraylılığın?" (Yokuş Yukarı, s.65).

Hababam Sınıfı kısa sürede tuttu. Bir gün yazar Ali Rauf ile karşılaştılar. O da "Stepne"nin kim olduğunu Ilgaz'a soruyordu:

"'Macit de soruyor, Galatasaray'ın müdürü! Stepne sınıf arkadaşımız, diyor. Bul getir, dedi bana...'
'Yalnız şunu söyleyebilirim, bu Stepne, ne senin sınıf arkadaşın, ne de Macit Bey'in!'
'Sen şair adamsın, ne bileceksin bunları yazanı! Bizim sınıfta geçti Stepne'nin anlattığı satılık inek şakası.' "(Yokuş Yukarı,s.65).

22 Ağustos 1956: Yazar Ali Rauf bir hafta sonra Rıfat Ilgaz'la Haluk Yetiş'in odasında yeniden karşılaştı. Yetiş'e döndü:

"Haluk Bey! Sen bilirsin şu Stepne'yi! Hani şu Hababam

Sınıfı'nı yazan?'
'Rıfat Bey'e sormadın mı?'
'Sordum! Bilmiyor!'
'Bak Rauf Bey, o bilmezse kimse bilmez Stepne'yi! Boşuna yorulma!'"(Yokuş Yukarı,s.66).

...Hababam Sınıfı'nda üç şeyin yergisi yapılmıştır. Kopyanın, ezberin, uydurma saygının. (...) Ezberleten hocayla alay edilmiştir. Bugün bunları yapan hesap makinaları var. (...) Ezberin eğitim değeri yoktur. Bellekten kopya çekmektir. Ezber kopyayı körükler. Savunma mekanizması gibi. (...) Kopya çekmek ezberlemekten daha eğitseldir. Biraz yaşantı vardır hiç olmazsa..."(Saydur, Öğretmen Dünyası,Kasım 1988).

19 Aralık 1956: "Gezginci Şövalye Don Kişot İstanbul'da" adlı dizi öyküye başladı. İlki Dolmuş mizah dergisinin 51.sayısında yayınlandı.

21 Şubat 1957: "Radarın Anahtarı" adlı öyküsü Dolmuş mizah dergisinin 60. sayısında yayınlandı.

Mayıs 1957: "Hababam Sınıfı" yazılarının bir bölümünü bir kitapta topladı. Kitap olarak derleme önerisi İlhan Selçuk'tan geldi. Turhan Selçuk kapak çizdi. Ilgaz adını koymak istemedi. Dergideki gibi yazarı "Stepne" yazıldı. O, "Rıfat Ilgaz" adının şair olarak anılmasını istiyordu. Hemen kitap beş bin sattı ve 250 lira para kazandı.

...Şairliğimi iki paralık edip adımı böyle bir kitabın üstüne koyduramazdım. (...) Şairlik adımı kullanmadan mizah yazarı olmuş, kitap çıkarmış, ilk kez kitaptan para kazanmıştım..." (Hababam Sınıfı Baskında,s.109).

16 Mayıs 1957: "Dolmuş" Dergisinin 71.sayısında "Hababam Sınıfı"nın basıldığı ve fiyatının "2 lira" olduğu duyurusu yayınlandı.

6 Haziran 1957: "Dolmuş" imzası ve "Hababam Sınıfı'nın Muharriri" başlıklı bir yazıyla dizinin ve kitabının yazarının Rıfat Ilgaz olduğu açıklandı.

27 Haziran 1957: "Dolmuş" Mizah Dergisi'nin 77.sayısında "Ayıkla Pirincin Taşını" adlı köşede ilk kez "Rıfat Ilgaz" imzalı yazılar yazmaya başladı.

16 Ağustos 1957: Dolmuş mizah dergisinin 85.sayısında "Bizim Koğuş" (Pijamalılar) yayınlanmaya başladı.

11 Temmuz 1957: Dolmuş mizah dergisinin 79.sayısında Hababam Sınıfı dizisinin bittiği duyurusu yayınlandı. "Not" olarak şöyle denliyordu:

> *"Mekteplerin tatile girmesi münasebetiyle Hababam Sınıfı dağılmış bulunuyor. Rıfat Ilgaz'ın büyük alaka gören bu eserinin birinci kısmı, kitap halinde yayınlanmıştır. 2.Kitap hazırlanmaktadır. Yakında 'Dolmuş Mizah Yayınları' serisinden neşredileceğini okuyucularımıza müjdeleriz."(s.16)*

13 Kasım 1957: Dolmuş mizah dergisinin 97. sayısında "Rıfat Ilgaz" imzasıyla "Dördüncü Bölük" yayımlanmaya başladı.

1957: Dostu Lefter'in yardımıyla Yedikule Rum Hastanesi'ne yattı.

> *"...Tedavisi 4 ay sürüyor Rıfat Amca'nın. 200-300 lira ilaç borcu birikiyor. Dostu Lefter'e 'çıkınca para bulup ödeyeceğim' diyerek taburcu oluyor..." (Halil Nebiler, Cumhuriyet 8.7.1994).*

1957: Turhan Selçuk'un "Abdülcanbaz"ı halk tarafından sevilmişti. İlk dizinin senaryosunu Aziz Nesin yazmıştı. Bu dizinin sonlarına doğru "Dolmuş"un yönetim odasında Turhan Selçuk ile karşılaştılar.

"'Rıfat Bey! Abdülcanbaz'ın ikinci dizisini de sizinle hazırlasak...'
'Bilmem ki... Yürütebilir miyiz... Şimdiden sizden ricam... Kimse duymasın... Milliyet'te çıktığına göre, hele Abdi İpekçi'nin kulağına aman gitmesin...'
' '
Alışmıştık nasıl olsa gölgede yaşamaya. Bizim yokuşta günlük yaşamımdan başlayarak aldım Abdülcanbaz'ı yanıma..."(Yokuş Yukarı,s.80).

Bir-iki denemeden sonra Abdülcanbaz'ı artist ajanı yapmıştır. Abdülcanbaz'ın yolu Adana'ya düşünce yanındaki Kemal Bayram (Çukurkavaklı)'dan bilgi alır. Dizi çıktıkça Adanalı kişiler yazarını aramaya düşerler. Bazıları, bu düğümü çözerler de. İşte o zaman bu kişileri Ilgaz oturtur karşısına. Sorular sorar, notlar alır. Dizi bir süre böyle gider. Sonra, Isteği üzerine Turhan Selçuk'a şöyle der:

'Abdülcanbaz sizin! Gönülden başarılar!..'"(Yokuş Yukarı,s.83).

1957: "Radarın Anahtarı" adlı öykü kitabı Düşün Yayınevi Mizah Serisi'nden yayınlandı. Kitap Tan Matbaası'nda basıldı. Kapak resmini Tonguç Yaşar çizdi.

1957: "Don Klşot İstanbul'da" adlı öykü kitabı yayınlandı.

31 Aralık 1957 - 1 Ocak 1958: Rıfat Ilgaz, İlhan Selçuk'un yönetmeni olduğu günlük bir spor gazetesinde düzeltme servisi yöneticisi olarak çalışıyordu. O gece, Orhan Kemal çalışmak için

bu servise baş vurdu. Sabah, çalışması karşılığında Orhan Kemal'e 10 lira verdi.

"...Benden parayı alır almaz da ilk işi bir paket Bafra sigarası almak olmuştu..."(Sarı Yazma,s.22).

16 Nisan 1958: Dolmuş mizah dergisinin 119.sayısında Hababam Sınıfı dizisi yeniden başladı. Dizinin başında şöyle deniliyordu:
"...Namevcut yok, belki çok seveceğiniz yenileri kadroya dahil."

20 Ağustos 1958: Dolmuş mizah dergisinin 137.sayısında Hababam Sınıfı dizisinin son yazısı yayınlandı. Yazının sonuna da "SON" notu konuldu.

3 Eylül 1958: Dolmuş mizah dergisinin 139.sayısında "Nerde O Eski Usturalar" öyküsü yayınlandı.(Bu öykü, kendisinin en çok sevdiği öykülerinden biriydi. M.S.).

1958: Semih Balcıoğlu'nun çıkardığı "Taş" dergisinde "Rıfat Ilgaz" (!) imzasıyla yazılar yazdı.

1959: "Büyük gazete" adında yeni çıkan bir dergiye yönetici oldu. Ilgaz'ın ilk işi Orhan Kemal'den bir roman istemekti. Orhan Kemal "Eskici ve Oğulları"nı getirdi. Ilgaz'dan 5000 lirasını aldı.

1959: "Hababam Sınıfı" öykülerinin bir bölümünü de Tan Basımevi'nde Haluk Yetiş'e bastırdı. Ünü kendi adını aşan Hababam Sınıfı'na ileride sahip çıkabilmek umuduyla kapağa adını koydurdu. İlk eleştiriler oldukça umut kırıcıydı. Eleştirenlerden biri dağıtıcı Faruk'tu. Şöyle diyordu:

"'Nerde Stepne, nerde Rıfat Ilgaz... Bırak dostum sen bu işleri!'"
(...)

'Ruscan fena değil! Doğrusu ilk kitabı çok güzel çevirmişsin!'
'Ben mi çevirmişim? Hangi yazardan?'
'Hangi yazardan olacak! Stepne'den. (...) Baktın birincisi iyi gitti, ikinciyi de sen yetiştirdin geriden...'"(Yokuş Yukarı,s.87-90).

1959: "Gar Yayınları"nı arkadaşı Süavi ile birlikte kurdu.

1959: "Bizim Koğuş" adlı hastane anıları Gar Yayınları Mizah Serisi'nin birinci kitabı olarak yayınlandı.

20 Mayıs 1960: 1.Şubeden çağrıldı. Başka bir kente sürgüne gönderileceğini öğrendi. Nereye gitmek istediği soruldu. Ilgaz, Adapazarı'nı seçti. Uygun görüldü. Yolculuk için hazırlanması söylendi. Zamanı gelince evden alacaklardı.

27 Mayıs 1960: O sabah sürgüne götürülecekti. 27 Mayıs devrimi ile birlikte sürgünden kurtuldu. (Alıp götürülmek bir başka harekata, 12 Eylül'e kaldı.) Yazın yaşamında da bazı değişiklikler oldu.

...Toplumda az çok bir açılım başladı. Basında ve çevrede bize gösterilen ilgi arttı. Bazı dergi ve gazeteler bize sayfalarını açtılar..."(Bezirci, R.I. s.48).

17 Haziran 1960: Birinci sayısı çıkan "Külah" gazetesinde yazmaya başladı (*)

Külâh

BOŞ TESLİM

HORALTA'NIN KÜLAHI POLATKAN'A POLATKAN'DAKİ KALAPATA.

Yıl 1 ★ Sayı 1 ★ 20 Temmuz 1960 ★ Cuma günleri çıkar ★ Siyasi Mizah Gazetesi ★ 25 Kuruş

(*)Gazetenin 24.06.1960 günlü ikinci sayısında "Haftalık Siyasi Mizah Gazetesi" olduğu yazılıdır. Sahibi ve yazı işleri müdürü Doğan Can'dır. Başlığın altında "Ali'nin Külahı Celal'e Celal'inki Adnan'a" yazısı vardır.

1961: "Demokrat İzmir" gazetesinde yazmaya başladı.

15 Eylül 1962: Şükran Kurdakul'un Ilgaz ile yaptığı söyleşi "Eleştirmecilere Düşen" başlığıyla Ataç dergisinin 5.sayısında yayınlandı:

...Bu kuşak, iktidar değiştikten sonra sesini azar azar kısmak zorunda kalmış, 1954'e doğru basın savcılarının gayretleriyle büsbütün susturulmuştur. Şiir hiçbir devirde bu yıllarda olduğu kadar suçlu görülmemiştir. Anlamsız şiirin ortaya çıkması da işte bu yıllara rastlar. Sırf boylarını göstermek isteyen eleştirmeciler, bu yeni şiirlerde ipe sapa gelecek yönler aramaya çalışmışlardır. Anlamsız şiir, toplumculuktan, toplum baskısı altında bilerek ya da bilmeyerek kaçışın en canlı anlamıdır. Ürkütülen bireycinin kendi içine dönüşüdür."(Ö.Yağcı, Ş.Kurdakul,s.165).

1962: "Saksağanın Kuyruğu", "Nerde O Eski Usturalar", "Kesmeli Bunları" adlı öykü kitaplarıyla "Soluk Soluğa" adlı şiir kitabını kendi parasıyla bastırdı.

(...)
Ölecek misin ya bir meydanda öl,
Ya da dağ başında kavgan için
Böyle yatakta miskince ölme
(...)
(Utancımı Anlatıyorum/Soluk Soluğa)

1963: Demokrat İzmir gazetesinin sahibi Adnan Düvenci ile iyi geçinemediler. Söke TİP İlçe Kongresindeki konuşmalar ile ilgili yazdığı yazı Düvenci'nin hoşuna gitmedi. Ilgaz'ı çağırttı. Olayı yakından izleyenlerden biri de Fethi Savaşçı'ydı:

"'Kardeşim çok işlek bir kalemin var... Ama hep sol tarafa yatıyor... Halbuki benim gazetemi sağcılar da okuyor...'

'N'apalım okuyorsa?'
'Biraz da sağ tarafa yatır kalemini!..'
Rıfat Ilgaz ayağa kalktı. Elindeki kurşun kalemini işverenin yüzüne atarken:
'Ben de satılık kalem yok! Sen kendine satılık bir başka yazar ara!' dedi.
Merdivenlerden aşağıya koşarak indi. Arkasından yarı hayran, yarı heyecanlı, yarı korkulu gözlerle bakakaldık."(Yokuş Yukarı,s.107).

Fethi Savaşçı'lar böyle düşünürlerken Ilgaz'ın düşündüğü daha başkaydı:

"Sağol, sayın işveren! Ne iyi ettin de sözleşme imzalatmadın!.."(Yokuş Yukarı,s.108).

1963: Yusuf Ziya Ortaç'ın çıkardığı "Akbaba" dergisinde yazmaya başladı. "Demokrat İzmir" gazetesinden yeni dönmüştü.

1964: "Meşrutiyet Kıraathanesi" anıları Vatan gazetesinde yayınlanmaya başladı.

1964: "Vatan" gazetesinin 1.sayfasında kısa yergiler ve pazar yazıları yazdı.(Bu yazıları daha sonra "Meşrutiyet Kıraathanesi" adlı kitabında topladı.)

1965: "Şevket Usta'nın Kedisi" adlı öykü kitabı "Kitapçılık Servisi"nce yayınlandı.

1965: "Geçmişe Mazi" adlı öykü kitabının birinci basımını "Toplumsal Mizah Yayınları" dizisinin birinci kitabı olarak Fahir Onger yayınladı.

...Bu yıllarda yayınevleriyle ilişkilerim iyi değildi. Oysa, eskiden Babıâli'de matbaacılarla sıkı ilişkilerim vardı. İçli dışlıy-

dım onlarla. (...) Bu yüzden, matbaacı arkadaşların da yardımıyla birtakım kitaplar çıkarmıştım. Fakat sonradan koşullar değişti. Bir süre kitaplarımı kendim bastırmak zorunda kaldım..."(Bezirci,R.I. s.49).

1965: Karamürsel'de Hababam Sınıfı piyesini yazarken telefon çaldı. Arayan Mehmet Ali Aybar'dı:

"Senato seçimleri için adaylığını koyar mısın?'

Ilgaz parlamenterliği istemedi, teşekkür etti. O seçimde Kocaeli'den bir aday T.İ.P.'den senatoya seçildi.(Yener Süsoy, Milliyet, 28 Aralık 1986).

1965: "Meşrutiyet Kıraathanesi" adlı romanı basıldı.

1965: Karamürsel'de 3.sınıf bir otelin bir odasında Hababam Sınıfı romanını piyese dönüştürdü. Daktilosu olmadığı için bir köy kâtibi ile dilekçe fiyatı üzerinden (5 lira) anlaştı. Biri okudu, diğeri yazdı. Yazıları okumadan Ulvi Uraz'a verdi (25 gün provadan sonra Küçük Sahne'de 3 ay aralıksız kapalı gişe oynadı).(Yener Süsoy,Milliyet 28 Aralık 1986).

'Sınıf' kelimesiyle Rıfat Ilgaz'ın kaderi arasında bir büyük ilişki var. 1911'de doğan Rıfat önce öğrenci sıfatıyla girdi sınıfa... Sonra da öğretmen.
Daha sonra 'Sınıf' adlı şiir kitabıyla hapishaneye girdi. Ve 'Hababam Sınıfı' kitabıyla da Türk mizah edebiyatı tarihine...
'Hababam Sınıfı' çeşitli engelleri yıkarak gelmiş ve kitaplığımızdaki yerine zorla oturmuştu. (...)
Bu kadar bizim içimizden ve bu kadar bizden kitap yazılmadı sanırım. Batı edebiyatı örneklerine dikkatle özenen kalemlerimiz çoktur. Ama Hababam Sınıfı'nın korkunç bir sadelik içinde bizim çizgilerimizi rahatça yakalaması hepimizi düşündürmelidir. Bazen kolay gibi görünen edebiyatın ne zor olduğu-

nu anlamak için insanın çetin denemelerden geçmesi gerekiyor?"(İlhan Selçuk, Cumhuriyet Gazetesi, 24.5.1965).

1966: Ulvi Uraz Tiyatro Topluluğu'nca Küçük Sahne'de sahneye konan Hababam Sınıfı oyunundan ayda 10 bin liraya yakın para alıyordu. Oyuncular şöyleydi: Ulvi Uraz, Ahmet Gülhan, Zihni Küçümen, Suzan Ustan, Ercan Yazgan, Zeki Alasya, Metin Akpınar, Abdullah Şahin...

1966: Orhan Günşiray ile Atıf Yılmaz'ın sahibi olduğu Yerli Film Yapımevi Hababam Sınıfı'nın çekim hakkını satın aldı. Ancak, sansür engelini aşamadı.

1966: Bir yıl önce tanıştığı Dr.Günsel Koptagel ile evlendi.

1967: "May" dergisinde şiirleri yayınlandı.

16 Şubat 1968: "Türk Solu" gazetesinde "Körüz Biz" şiiri yayınlandı.

"(...)
Erenlerle bir olmuş yaşıyoruz ne güzel
Çizme onlardan içindeki ayak bizden ne iyi...

1968: "Türk Solu" dergisinin sanat-edebiyat sayfası yönetmenliğini yapmaya başladı.

Eylül 1968: Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin üyesi olarak Özbekistan'ın Taşkent şehrinde düzenlenen toplantıya (Oktay Akbal ile) katıldı. On gün kadar konuk olarak Taşkent'te kaldı.

Eylül 1968: Moskova Yazarlar Birliği'nin yeni binasında bir toplantıya katıldı. Başkan Konstantin Simenov'dan sonra bir konuşma yaptı. Konuşmasını Türkolog Radi Fiş çevirdikten sonra "Aydın mısın" şiirini Türkçe okudu. Çok alkış aldı. (Radi Fiş, yıllar

sonra 19 Aralık 1991'de Kastamonu'da aynı şiiri Rusca olarak okuyacaktır.).

Ekim 1968: Sovyetler Birliği gezisinden dönerken Sofya'da "Şairler Bayramı"na katıldı.

Ekim 1968: Şairler bayramının ertesi günü konuk olarak Yazarlar Birliği'ne çağrıldı. Başkan, konuklara "sizde de şairler bayramı var mı?" diye sordu. Bütün konuk şairler olumlu yanıt verdiler. Ilgaz Ise üzgündü:

> *"Bizde şairlerin hiçbir zaman bayramı olmadı. Tam tersine şairlerimiz için yas günleri oldu, hemen her çağda!.."(Nerde Kalmıştık,s.59).*

Kasım-Aralık 1968: Eşinin katılacağı tıp kongresi için Paris'e gittiler. Dönüşte Yugoslavya'dan geçtiler. Pula şehrine uğradılar.

1969: "Karakılçık" adlı şiir kitabı ile "Garibin Horozu" adlı öykü kitabı Öncü Yayınları; "Karadenizin Kıyıcığında" romanı da Cem Yayınevi tarafından basıldı.

> *(...)*
> *Yollar kesilmiş alanlar sarılmış*
> *Tel örgüler çevirmiş yörenl*
> *Fırıl fırıl alıcı kuşlar tepende*
> *Benden geçti mi demek istiyorsun*
> *Aç iki kolunu iki yanına*
> *Korkuluk ol*
> (Aydın mısın/Karakılçık)

1969: Hababam Sınıfı İstanbul Tiyatrosu'nda sahnelendl.

1969: "Çatal Matal" oyunu Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sahnelendi.

1969: Dördüncü eşi Günsel Koptagel'den ayrıldı.

...Ayrılmalar, yaşamımızın değişmesinden, bozulmasından ileri geliyor. Yani dengeli bir yaşama kavuşamamaktan. (...) Yaşamım daha çok hastanelerde, hapishanelerde, otellerde geçiyor. En çok otellerde. Ayrıca, yaş ilerledikçe insan daha çok geçimsizleşiyor, daha çok özgürlüğe düşkün oluyor. Ekonomik, toplumsal koşullar bile bunların yanında insanı fazla düşündürmüyor..."(Bezirci, R.I. s.49).

1969: 47 yıl sonra Cide'ye gitti. Bu gezisinin nedeni yazmayı düşündüğü "Halime Kaptan" romanı ile ilgili anıları yenilemek, toparlamaktı. Rahime Kaptan'ı tanıyanlarla görüştü, olayları ve anıları derledi, denetledi.
O günleri anlatırken Muammer Karayel şöyle diyor:

"Sahilde bir bank bulur oturur, denizdeki dalgalara ve ufka bakar, dalar giderdi. Bir şey sorulduğunda kimi zaman duymaz, kimi zaman da "he...", "hı..." gibi kısa yanıtlar verirdi. Belli ki yazacaklarını kafasında kuruyordu..."

Mayıs 1971: Bir grup toplumcu arkadaşıyla "Gelecek" adında bir dergi çıkardı. Derginin kurucuları arasında Ercüment Behzat, A.Kadir, Fahir Onger, Hasan Hüseyin, Bedrettin Cömert, Asım Bezirci, Metin İlkin, Aydın Hatipoğlu, Tekin Sönmez vardı.

1970: Yazar Afet (Muhteremoğlu) Hanım ile evlendi.

Temmuz 1971: Çengelköy (İstanbul) sırtlarında yazlık olarak bir ev kiraladı. Evin yolu, suyu yoktu.

1971: "Defne" adında bir kızı dünyaya geldi.

1971: "Uzak Değil" adlı şiir kitabı May Yayınları'ndan çıktı.

(...)
Götürüldümse özgürlüğü yüzüstü koyup
Ben bir yanda sen bir yanda suç kimin
İşsizsem güçsüzsem onlar mı haklı
Ben mi taktım bileklerime kelepçeyi
Duvarları ben mi çektim boylu boyunca
Ben mi vurdum kapılara çifte kilidi
(...)
Sevdim haklıdan yana olabilmek için
Çalışıp ezilenden senden yana
Sevdim aldığım soluğu haketmek için
Ama sevdim halkımca
(Defneler Gibi/Uzak Değil)

1971: Ankara'da çıkardıklan "Yenlgün" gazetesinde yazmaya başladı. Yazı kadrosunda Örsan Öymen, Sevgi Soysal, Mehmet Kemal, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Dursun Akçam, H.Hüseyln Korkmazgil, Varlık Özmenek ile çizerler Turhan Selçuk, Yalçın Çetin de vardı. Ya yöneticiler!..

...Patronumuz Kemal (Çukurkavaklı), yazı işleri müdürümüz Cemal!.. Yıl 1971. Sıkıyönetim dönemindeyiz; asayiş berkemal!.." (Yokuş Yukarı s.127).

Bu sıralarda Aziz Nesln'In Marko Paşa Ile Ilglll yazısındaki görüşlerini eleştiren bir yazı yazmıştı. Aziz Nesin'den eleştiri beklerken savcıdan "çağrı" geldi. Bakırköy Savcılığı'nda ifadesi alındı.

Bu gazetede 1973'e kadar yazdı.

1971: "Sınıf Yayınlan"nı kurdu ve kendi kitaplarını yayınlamaya başladı.

Ekim 1971: Bir grup toplumcu arkadaşıyla çıkardıkları "Gelecek" adlı dergi 6. sayısında Sıkıyönetim tarafından kapatıldı.

1971: Basın Şeref Kartı aldı.

Ocak 1972: İlk sayısı çıkan "Yansıma" dergisinde yazıları çıkmaya başladı. Eylül 1975'e dek 45 sayı yayınlanan "Yansıma"da, Ilgaz, sıkça yazı yazanlardandır.

1972: "Hababam Sınıfı Baskında" ve "Hababam Sınıfı Uyanıyor" adlı öykü kitapları yayınlandı.

Haziran 1972: "Yansıma" dergisinde öykücülüğü işleyen yazısı yayınlandı.

> *...Hele ödül ve armağan üleştiricileri... Bunlar hikayeciliğimiz için de, şiirimiz için de basın kanunundan, ceza kanunundan, yürürlükte olan Kurt Kanunundan çok daha zararlıdırlar. Bununla birlikte halkımız kendi yazarını seçmekte, okuyacağı hikayeyi, romanı arayıp bulmakta hiç de yan tutanlardan, rüzgar kollayanlardan yararlanır görünmüyorlar. (...) Halkımız en korkusuz, en sağ duyulu, en güvenilir eleştirici, izleyici, okuyucu, değerlendirici olduğunu şimdiye dek yayın hayatında kendini duyuran bütün baskılara, şaşırtmacalara, yanıltıcılıklara, neyi seçip alacağını, sessizce ama dirençle göstermiştir..."*

Temmuz 1972: "Halime Kaptan" romanını yazdı.

1972: Kendisinin kurduğu "Sınıf Yayınları"ndan "Palavra", "Tuh Sana", "Çatal Matal", "Bunadı Bu Adam", "Keş", "Al Atını", "Altın Ekicisi", "Bizim Koğuş" adlı kitaplarını yayınladı.

> *...Dağıtımı Milliyet yapıyordu. Durum iyi gidiyordu. Fakat Milliyet Yayınlarının arkadaş saydığımız müdürü bizi rakip gibi gördü. Dağıtımı etkiledi. Yayınlarımız piyasadan toplanıp bize geri verildi. (...) Bizim hevesimiz kırıldı. Yayıncılığı bıraktık... (Bezirci,R.I. s.51).*

1974: "Karartma Geceleri" adlı ve 1944'deki anılarını içeren romanı yayınlandı. (304 sayfa, kendi yayınladı.):

"1944 yılının 7 Haziran'ı. Bugün 6 Haziran 1944 de olabilirdi. Tepesindeki lamba günün kesinliği üstünde açıkça bir şey belirtmiyordu. Acaba 8 Haziran da olabilir miydi? Hayır, bu pis odada günler o kadar çabuk geçemezdi. Verdikleri ekmek sayısından çıkartmak da kolay değil günün tarihini. İlk gün hiç bir şey verilmemişti, su bile. Helaya uzun işlemlerden sonra çıkarıldığı için ertesi gün helanın musluğundan içebilmişti suyunu. Daha ertesi gün ekmek yerine kılıfsız bir matra uzatılmıştı kapıdan. Ekmeğin kaçıncı gün verilmeye başlandığını kesin olarak hatırlamıyordu..."

1974: Ertem Eğilmez, Umur Bugay'a ısmarladığı Hababam Sınıfı senaryosunu sansürden geçirdi. Eğilmez, yapıtın toplumsal içeriğini ve sınıfsal etkinliğini geri plana itip, öyküyü eğlencelik bir komediye dönüştürdükten sonra çekim izni çıkarabildi. 1974'deki ilk film görülmemiş gişe başarısı sağladı. Bunun üzerine 6 film daha yapıldı. Hababam Sınıfı, Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, Hababam Sınıfı Uyanıyor, Hababam Sınıfı Tatilde, Hababam Sınıfı Güle Güle, Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor...

...Onlar, 'Hababam Sınıfı'nın özüne saygı gösterilerek çevrilmiş filmler değildi. İçeriği bakımından, tezi bakımından aykırı. Ben eğitimi eleştiririm. Kopyacılığı, ezberciliği... Senaryoyu yazanlar öğrenci velilerine başlıyorlar çıkışmaya. (...) Hemen dava açtım." (Yener Süsoy, Milliyet, 28. 12. 1986).

1974: "Yenigün" çalışanı olarak SSK'dan emekli oldu.

1974: Yeni Ulus Gazetesi'nde yazılar yazdı.

1974: Eşi Afet Ilgaz'dan ayrı yaşamaya başladı.

1974: "Güvercinim Uyur mu" adlı şiir kitabı Onger Yayınları'ndan çıktı.

"Girdiğim çıktığım yerler tanığımdır
Kapımı çalanlar gece yarılarında
Okunan kararlar yüzüme karşı
Korkmuyorum duygusal bitişlerden
Tükenen kurşun kalemler tanığımdır.
(...)"
(Bir Sınavsa Eğer/Güvercinim Uyur mu)

13 Eylül 1975: "Vatan" gazetesinde mizaha ilişkin yazısı yayınlandı.

...Mizah deyince toplumsal yergiyi anlıyorum. (...) Halkımız, bereket ki, gülmenin kararını en az bizim kadar biliyor. Hoca Nasrettin rahlesinden geçtiğinden..."

1975: "Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı" adlı kitabı yayınlandı.

...Yan tutma niteliği vardır mizahın. Biri şu taraftandır, biri bu taraftandır. Birinin güldüğüne öbürü gülmez, ağzı kapanır, yüzü mahkeme duvarına döner. Biz sandelyesi çekilenden yana mıyız, sandelyeyi çekenden yana mıyız?.." (Bezirci,R.I. s.129).

25 Eylül 1975: İstanbul'dan aynlıp K.Bayram Çukurkavaklı'nın arabasıyla Cide'ye gitti.

...Köşe yazarlığına biraz ara vermek, yaşamımı bölümlere ayırarak romanlaştırmak istiyordum. Orası doğduğum ve sevdiğim yerdi. Anılarımı orada daha kolay tazeleyebilirdim..." (Bezirci,R.I. s.52).

"...Cide, doğduğum eşsiz, benzersiz memleket... Ne iyi

etmiş de anam beni bu cana yakın memlekette doğurmuş! Herşeyimi yitirdiğim günlerde Cide'nin belleğimin duvarlarına yansıyan görünümleriyle dirilir, yaşama gücünü tazelerdim..."(Sarı Yazma, s.10).

"...İlk izlenimlerim, doğa, toplum ilişkilerim, insan sevgim burada çimlenip, burada uç verdi. Halkı, köylüyü, kıtı kıtına yaşayan insanları burada tanıdım. Çocukluğumun öyle duyarlı yılları oldu ki onlara uymak için gününe göre ayağımdan pabuçlarımı çıkarıp yalınayak gezdim. Gününe göre, özenti de olsa, okul arkadaşlarımın çoğunluğuna uyarak çarık geçirdim ayaklarıma. Hala köylü dendi mi Cide köylüsü gelir aklıma..."(Sarı Yazma,s.15).

...Bir kaç kuruş eksiğine kadın yükü odun da satıldığını görmeseydim, gerçekçi, toplumcu bir yazar olacak gücü kendimde bulabilir miydim?.."(Sarı Yazma,s.83).

...Öyle ya... Doğma büyüme Cideliydim. Annemin babamın Bartınlı oluşundan bana neydi? Ciğerlerim ilk havaya burada kavuşmuştu. (...) Demek vücudumun yapısı buranın havasına, suyuna, besinine göre oluşmuş, gelişmişti. Gözlerim buranın görünümüne bakarken daha dingindi. Kimbilir sinirlerim, bilincim, sağduyum, bilinçaltım da öyle olmalıydı..." (Sarı Yazma,s.54).

...Oturduğumuz evin darabasının üzerinden bakıyordum. Çardağına tırmanıp üzümünü topladığım asmanın yaprakları çarpıyordu gözüme. Aynı asma mı diye düşünüyordum. Belki sonradan da dikilmiş olabilirdi. Elma ağaçları, mürdüme erikleri hep yerli yerinde..."(Sarı Yazma,s.74).

...Evimizin kapısı açılınca içinden annemle kardeşlerim çıkacakmış gibi geliyordu şimdi. Aradan geçen elli, ellibeş yıl gibi bir insan yaşamı değildi sanki..."(Sarı Yazma, s.78).

1975: Özel İdare'nin Uzunkum Oteli'nde kalmaya başladı.

"...Yapılalı iki yıl olmuştu. Karadeniz'e bakan güzel bir moteldi. İşleten Mehmet Toker (Abaza) de çocukluk arkadaşımdı. Motelin önünde uçsuz bucaksız kumsal uzanıyordu.(Bezirci, R.I. s.53)

...Rıfat Ilgaz denince akla Karadeniz gelir. Önce Memiş Köylü, sonra Cideli oluşum, Cideli olduğumu yapıtlarımda gösterişim, belirtişim kimilerinin sandığı gibi Cide'ye, memleketime turistik katkıda bulunmak için değil. Doğanın güzelliğini, doğa ile Insan ikilemi, değerlendirilmemiş üretimi, sömürüyü, geri kalmışlığı bulup çıkarabilmek; kendi anılarımdan, yaşantımdan, birikimlerimden yararlanarak bu gerçekleri yeryüzü insanlarına göstermekte başarılı olabilmek içindir. Demek ki, amacımın içinde yöresel olmaktan çok, evrensel olma çabası var..."(Kabacalı,R.I. s.67).

1975: "Cide Postası" gazetesinde yazmaya başladı. (Bu gazetedeki yazıları 1981'de gözaltına alınana dek sürecektir.).

Avukat Fuat Nazlı çıkardığı Cide Postası'nın sayfalarını bana açtı..."(Bezirci,R.I. s53).

1975: "Kastamonu" gazetesinde yazmaya başladı. (28 Mayıs 1981'deki yazısı son olacak, gözaltına alındığı için kesmek zorunda kalacaktır.):

1930'lardan 1975'lere...
Kırk yıl sonra tanınmış, doruklara tırmanmış yazar yine Kastamonu gazetelerinde... Ön adı kalkmış, soyadı eklenmiştir yalnızca: Rıfat Ilgaz..." (M.Saydur, Kastamonu Gazetesi 19.12.1991)

1975: Cide'de Sarı Yazma romanını yazdı.

1976: Kaymakam Sudi Kocaimamoğlu, Orman İşletme Müdürü İbrahim Tekinok ile birlikte "her gün bir köy" gezisini başlattılar. Köylerin sorunlarını ve çözüm yollarını yerinde incelediler.

1976: Cide'nin Şenpazar bucağı yöresindeki sosyal etkinlikleri, ekonomik ve özellikle kooperatifleşme çabalarını inceledi. Köylülerle konuştu, okullarda derslere girdi. Cevdet Öztürk'le yöreye ilişkin çalışmalar yaptı. İlkinde bir hafta kadar süren bu incelemelerini daha sonra da sık sık sürdürdü.

Haziran 1976: "Sarı Yazma" adlı romanı Altın Kitaplar Yayınevi'nce basıldı.

1976: "Kumdan Betona" adlı çocuk romanı yayınlandı.

1977: "Çatal Matal Oyunu"nu "Uzun Eşek Oyunu" adıyla yeniden yazdı. Orada sahnelendi. İlgi ve sevgiyle karşılandı.

> *Yol istemeyenlerin, amaçlarını sergiliyorduk piyesimizde. Yol istemeyenlerin hastalanınca yolsuzluk yüzünden doktora ve hastaneye ulaşamamasıyla, liman istemeyenlerin motorlarının kıyıda parçalanmasıyla sonuçlanıyordu sergilediğimiz oyun. (...)Yazdığım, oynattığım oyunlarla Cide gerçeklerini açığa vuruyordum. Hele son oynattığım oyun (kimilerinin) hiç hoşlarına gitmemiş olmalıydı..."(Kırkyıl Önce Kırkyıl Sonra, s.22).*

1977: Hababam Sınıfı olaylarının "Kastamonu Muallim Mektebi"nde geçtiğini Kastamonu Gazetesi başyazarı Siyami Özel'e açıkladı. Bu açıklamada, Kel Mahmut'un, müdür yardımcısı Nihat Dicle olduğunu belirtti.

...Nihat Dicle hocamız müdür yardımcısıydı ve 'Kel Mahmut' tipinde canlandırdım. Safranbolulu Ahmet de 'İnek Şaban' oldu. 120 Kiloluk bir Tulum Fehmi'miz vardı. (...)'Tulum Hayri' oldu. Hademe Şerife Hanım 'Hafize Ana' tipinde canlandı. Fransızcacı Sedat Hakkı Bey gene aynı rolde; Piyale İhsan ise biraz Sabri Cemil, biraz da başkalarının karışımı. Vakvak Rıza Matematikçi Faik Bey'dir. Kastamonu ağzıyla konuşurdu. Badi Ekrem, beden hocası, Dadaylı 'Rehmicük'tür. (Saydur, Öğretmen Dünyası, Kasım 1988).

20 Ocak 1978: Bartın Gazetesi'ni ziyaret etti. Gazetenin 1924 yılındaki ilk sayılarını da inceledi. Bir sayı sonradan başlayarak bu gazeteye yazı göndereceğini söyledi.

10 Şubat 1978: Bartın Gazetesi'nde yazmaya başladı. İlk yazısı 10 Şubat 1978 gün ve 2593 sayılı gazetede "Eski Bartın'dan, Yeni Bartın'a"dır.

...Ardından, Esen Aliş, Bartın gazetesinde bana köşe verdi. Güncel konuları, yerel sorunları işleyen yazılar yazdım. (Bezirci, R.I., s.53).

...Ne mutlu ki, ortalarda kalırsam başımı sokacak iki sütunluk yerim var demektir baba ocağı Bartınımızda..."(Bartın, 10.02.1978).

15 Mart 1978: Bartın Azim Kitabevi'nde imza gününe katıldı.

"...Saat 14.00-18.00 arası düzenlenen imza gününe pek çok okur da yetişememiş, ikinci bir imza günü yapılması için kitabevine başvurmuşlardır..."(Bartın Gazetesi, 07.04.1978).

1978: Ilgaz'ın yazdığı "Türk Çocukları, Türk Çocukları" adlı oyun Cide'de Cumhuriyet İlkokulu öğrencileri tarafından sergilendi.

1978: Uzunkum Motell'nden çıktı. Ekrem Tekiner'in apartmanının 1. katını kiraladı ve taşındı. (Daha sonra 5. kata taşınacaktır.).

"...Ev, Bartın yolu üzerindeydi. Oturduğum kesim, köyden sayıldığı için polisin denetiminden çıkmış, jandarmanın denetimine girmiştim artık. Kâzım Başçavuş, olgun, anlayışlı bir adamdı. Hiç olmazsa çalıştığım günler başlarını çevirip bakanlarım kalmamıştı..."(Kırkyıl Önce Kırkyıl Sonra, s.20).

1978: Türk Basın Birliği Kastamonu Şubesi tarafından "Yılın Seçkin Hemşerisi" ödülü verildi. Ödülü Başkan Siyami Özel'in elinden aldı.

"...Bu, benim aldığım; T.B.B. Kastamonu Şubesi'nin de verdiği ilk ödüldü.Zaten Kastamonu'nun öz hemşerisiyim. Burada önemli olan 'Seçkin Hemşeri' olmaktı..."(Saydur, R.I.Y. s.112)

Aralık 1978: Cide Lisesi Müdürü Zekeriya Kaya ile işbirliği yaparak Cide folklorundan öğrencilere yaptırdıkları derlemeleri Sarı Yazma gösterilerine dönüştürdüler. Halk eğitim Merkezi'nde yapılan gösteriyi Kastamonu Milli Eğitim Müdürü de çok beğendi, söz alarak bu oyunu Kastamonu'da da görmek istediklerini belirtti.

1979: Memiş Köyü camisinin çeşmesine açılmakta olan su yolu için liman yapımcısı Ahmet Eroğlu'nun araçlarını getirtti ve su yolunu açtırdı. Cami kısa sürede ve kolayca suya kavuştu. Bu olay ihtiyarları çok şaşırttı.

"...Bu gösterdiğim kolaylık, ilerde düzenleyeceğim imza günüm için köy kahvesine asılan afişin yok edilmesine engel olamayacaktı..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.26).

1979: Kitaplarını imzalamayı düşündü. Yasal yollardan olması için Kaymakamlığa dilekçe verdi. Polise havale edildi. Başkomisere indi, dilekçeyi uzattı:

"'Kimin kitaplarını imzalayacaksınız?'
'Kendi kitaplarımı!'
Bir süre düşündükten sonra:
'Sakın yasak kitap olmasın bunlar!' diye kaşlarını çatarak kuşkusunu açıkladı.(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.27).

1979: Uzunkum Moteli'nin salonunda imza attı. Bir yandan imzalarken diğer yandan da Bartın Gazetesi sahibi Esen Aliş'le söyleniyordu. Bu sırada bir komiser geldi:

"(...)
'İhbar var da...'
'Ne ihbarı bu?'
'Yasak kitap varmış sergide!'
'Göreviniz neyse yaparsınız!' dedim, döndüm yerime..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.28).

Her kitaptan birer tane alınmıştı.

"...Öğünebilirdim, kitaplarım layık oldukları ilgiye en sonunda kavuşmuşlardı, kendi öz memleketimde..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.28)

1979: Halit Çapın ve Mete Akyol'un çıkardıkları "Çivi" dergisinde Bâbıali anılarını yazdı.

15 Şubat 1979: Nüfus cüzdanını yeniledi.

08 mart 1979: Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nce düzenlenen "Anadolu Basını Özendirme Yarışması"nda Bartın Gazetesi'ndeki yazılarıyla özel ödüle değer görüldü.

Haziran 1979: "Türk Çocukları, Türk Çocukları" adlı oyunu Cideli çocuklar tarafından Çatalzeytin Festivali'nde sahnelendi. Birinci olarak plaket aldılar. Ilgaz bu festivale öğrencilerle birlikte gitti, onların yanından ayrılmadı.

1979: Cide Belediyesi bir arsa armağan etti. Ilgaz burayı kütüphane olarak yaptırıp, ölünce Cide'ye bırakmak istiyordu. Demirtaş Ceyhun inşaat planını hazırladı. Temel atıldı. Sonra Muzaffer Ece'ye sattı.

Ağustos 1979: Cideli balıkçıların kooperatifleşmesi çalışmalarını başlattı(*).

"...Amatör balıkçı hemşerilerim, evinizin nafakası için balığa çıkmanız bile, size amatörlük payesi verdirmez! Gelin şu ünvan duygusundandan vazgeçin, adıyla sanıyla profesyonel balıkçı olun da, bir kooperatif kurun!.."(Bartın, Barınaktan Kooperatife, 3.08.1979).

1979: Cide Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi'nin kurulmasında öncülük etti.

1979: Saptanan gün geldiğinde Milli Eğitim Müdürü'nden ses çıkmaması üzerine iki minibüsle Azdavay üzerinden yola çıktılar. Geceyi Göl İlköğretmen Okulu'nda geçirdiler.

1979: Kastamonu Halk Eğitim Merkezi'nde oyunlarını sergilediler.

"...Genç kaymakamımız Mehmet Mızrak da ekibimizin yöneticileri arasındaydı. Başarımız önce onu sevindirmişti. Bundan yüreklenerek İnebolulular'a da göstermiştik oyunumuzu, Cide'ye dönerken..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.25)

(*)Çalışmalar sonuç verecek, sözü edilen kooperatif kurulacaktır.

Bu başarılar kimilerince tersine yorumlandı. Cidelilerin bu tutumu, Kastamonu'ya karşı bir başkaldırı, bir gövde gösterisi olarak nitelendi.

"Lise de, Halkevi de solcuların yönetimine girmişti. (...) Hep Rıfat Hoca'nın başının altındandı bunlar!.."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.26).

1979: "Öksüz Civciv" adlı çocuk romanı yayınlandı.

Kasım 1979: "Küçükçekmece Okyanusu" adlı çocuk romanının 1. basımı Kültür Bakanlığı tarafından yapıldı.(Cankurtaran Yılmaz ile bir arada)

1980: "Öksüz Civciv" kitabı Çocuk Sesi Yayınları tarafından basıldı.

28 Ağustos 1980: Oturduğu evin tam karşısındaki yapı yıkıntısına bir pankart konmuş olduğu görüldü:
"Rıfat Ilgaz, bu apartmandan çıkarılmazsa 13 Ağustos gecesi taranacak!"

"...Pankartı ilk gören ev sahibinin (Ekrem) geliniydl. Okumuş, öfkelenmiş, yırtıp bahçeye atmıştı. Evdekilere anlatınca olay açığa çıkmış..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.24).

30 Ağustos 1980: Aydın babasını görmeye Cide'ye geldi. Olanları oğluna keyfi kaçmasın diye anlatmadı. Akşama doğru Aydın Ilgaz balkona masayı kurdu, donattı, lambaları da yaktı. Apartmanda lambası yanan yalnızca Ilgaz'ın katıydı.

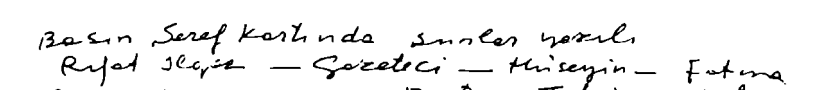
"...Ev sahibi durumu görünce dayanamamış kalkıp gelmişti bizi uyarmaya. (...) Yanımızda durmanın, birkaç bakımdan sakıncalı olacağını düşünerek bizi kaderimizle başbaşa

bırakmak zorunda kalmıştı. Baba oğul geç vakitlere kadar oturmuş; güzel gecenin tadını çıkarmıştık, taramacılara inat!.."

"Evim jandarma bölgesindeydi ama kente indiğim zaman çevremde polislerimizin fırıl fırıl döndüğünü görmüyor da değildim. Beni götürüp getiren minibüsçü Süleyman, zaman zaman sorguya çekiliyor, durup dururken arabasının önüne çıkılıp yolu kesiliyordu..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.25).

31 Ağustos 1980: Oğlu Aydın Ilgaz çarşıya indiğinde "...Yahu ne yaptınız! Gece sizi gözledik" sözleriyle karşılaştı.

1 Ocak 1981: Basın Şeref Kartı'nı değiştirdi.

1981: Kaymakam Müfit Bey ile Kâzım Başçavuş evine geldiler. Basın Şeref Kartı taşıdığı için tabanca verebileceklerini söylediler. Ilgaz istemiyor, gerek bile görmüyordu.

"Evimin kapısında kilit bile yok! Hem beni temizlemek isteyen kişi, neden üç kat merdiven çıksın! Sabahları kumda tek başıma dolaşıyorum, kıyıda!.."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.21).

Ocak 1981: Hocası ve "Kel Mahmut" tipine büründürdüğü Nihat Dicle'den bir mektup aldı. 82 yaşındaki Dicle şöyle diyordu:

"Bu mektubu yazmaktaki birinci sebep, geçen akşam televizyonda çok kıymetli eseriniz olan Hababam Sınıfı filmini sey-

retmek olmuştur. Daha önce tüm akrabalarım ve blok komşularımız bu filmi seyretmişlerdi. Bana verdiğiniz 'Kel Mahmut' rolünden dolayı size minnettarlığımı, takdirlerimi, gurur ve iftihar duygularımı iletmektir amacım. Ne yazacağımı bilemiyorum. Yalnız televizyon gibi bir yayın aracında, eserinizi tüm memleket bireylerinin iftiharla seyretmesi kâfidir. Sağ olunuz, var olunuz. Duygularınızı takdirlerinize bırakıyorum."(Cart Curt, s. 156).

Ilgaz mektuba çok sevinmişti.

...Ne mutlu bize ki Nihat Dicle gibi olgun, hoşgörülü öğretmenlerde okuyabildik. (...) Bu kitap kolay yazılamazdı, böyle hoşgörü sahibi öğretmenlerimiz olmasaydı..."(Cart Curt, s. 156).

1981: Cide'de "Yıldız Karayel" romanını yazmaya başladı.

1981: İlkokul öğretmeninin oğlu Kaya Erdem bakan olarak Cide'ye geldi, Ilgaz'ı Uzunkum Moteli'nde ziyaret etti.

(...)
'Otelde kalmasanız da bu kıyıdaki evlerden birine çıksanız...'
Bitişik masada müdürler arasında oturan Kastamonu Valisi, vereceğim yanıtı duyabilmek için başını benden yana çeviriyor.
'Sayın Bakanım' diyorum, 'Otel daha pratik! Denetlenmemiz kolay oluyor otelde! Sabahleyin nereye gittim, öğle yemeğini nerde yedim? Yanımda kimler vardı? Ne konuştuk? Lise müdürünün bu Rıfat Ilgaz'la ne işi olur? Edebiyat öğretmeni Zekeriya (Kaya) Bey onu nerden tanıyor?.." (Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s. 19)

1981: Önceden tanıdığı Meyhaneci Selahattin (Yıldırım) ile yeniden dostluk kurdu. Bu tarihten sonra polis bölgesi dışında kaldığı için Selahattin'in Kumluca Köyü'ndeki meyhanesine gitti. O günleri Selahattin Yıldırım şöyle anlatıyor:

"Her gün meyhaneme gelir, burada çalışırdı. Öksüz Civciv, Kumdan Betona, Yıldız Karayel gibi kitaplarının bazı bölümlerini burada yazdı. Kapının önüne oturur, yarım duvarın üzerinde çalışırdı. Yorulunca karşıdaki tepelere doğru bakarak dinlenirdi. Son içtiği kadeh (bardak) bende saklı durmaktadır..."

28 Mayıs 1981: Kastamonu Gazetesi'nde "Kaynaklara İnmek" başlıklı yazısı yayınlandı. Bu yazı, bu gazeteye gönderdiği son yazı oldu.

...Eğer Türk romanı gerekliyse yerel kaynaklara başvuracağız. Nedir yerel kaynaklarımız? Önce anlatım dili olan dilimiz, dilimizin özelliği tümce kuruluş biçimleri, eyim zenginlikleri, bitki hayvan, kap kaç, avadanlık gibi kullanım ve üretim araç adlarıdır. Toplumumuzu iyi bilmek, çevremizdeki insanları iyi bilmemiz, gelenekleri, görenekleriyle iyi tanımamız gerekir.
(...)Yerel kaynaklarımızı önce saptayalım, sonra onlardan nasıl yararlanacağımızı yöntemleriyle öğrenelim. Daha sonra da en ileri, en modern teknikle yeni yeni bileşimlere gidelim. Evrensel olmamızın kuralı, çağımızın adamı olmamamızın tek yolu bu!.."(Kastamonu Gazetesi, 28.05.1991)

29 Mayıs 1981: Cide'de bir operasyonla gözaltına alındı.

"...Mavi bereli komandolar (...) dördüncü katın kilitsiz kapısını çalmışlardı. (...) Gazete koleksiyonlarının kümelendiği geniş odamdaki masamın başında 'Yıldız Karayel' adlı roma-

nımın son sayfalarını yazıyordum. (...) Yemyeşil giyimleri içinde masmavi bereleriyle dikiliyorlardı karşımda. Bir astsubay:

"'Rıfat Ilgaz'ın evi burası dediler, doğru mu?'
'Burası! Buyrun!'
(...)Hemen odalara dağılıverdiler. (...) Astsubay az önce yazdığım kağıtlara eğilmiş bakıyordu.
'Ne yazıyordunuz?'
'Roman!'
'Bunlar mı roman?'
'Önce elimle yazıyorum'
'Demek ilerde basılacak bunlar öyle mi?'
'Bir kitabevi çıkıp da basarsa...'
'Adı ne olacak?'
'Yıldız Karayel!'
Ya alıp götürürlerse diye düşünüyordum. Ya götürüldüğü yerde kaybolursa... Böyle kaç şiirim, kaç öyküm götürülmüş, bir daha geri dönmemişti..."(Kırkyıl Önce Kırkyıl Sonra, s.37).

Astsubay roman müsveddelerini yüksek bir rafa koydu. Üstüne de iri bir çakıl taşı bıraktı. Ilgaz rahatladı. Bu arada toplanan evdeki dergi ve gazeteler listeye geçiriliyordu. Ilgaz'ın isteği üzerine tarih ve sayı sırasına göre listelenme kabul edildi. Sonra bir emir:
"Hazırlan! Albaya gideceğiz!"
Gözaltı ve cezaevi gediklisi Ilgaz kırk yıllık deneyimini gösterdi: Önce pijamalarını, üstüne kışlık elbiselerinl, kazağını, yün paltosunu, boynuna kaşkolunu... Bunlar, nereye gldildiği belli olmayan yolda en gerekli şeyler olacaktı. Belki bir yastık, belki bir mini yatak!..

...Ben merdivenlere doğru yürüyünce her katın sahanlığından postal patırtıları gelmeye başlamıştı. Bahçede, yolda

mavi bereliler ikişer üçer olmuşlar, inmemi bekliyorlardı. Komşularım pencerelerinden, kapılarından başlarını uzatmışlar, bizi görmeye çalışıyorlardı. Onlar bizi izleyedursunlar ben de, evin çevresini gözden geçiriyordum. Mısır tarlalarından mavi bereliler çıkıyor, kafilemize katılıyorlardı. Hepimizi alacak kadar araba vardı yolda..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.41).

İlçe Jandarma Komutanlığı'na götürüldü.

...Bir ara önünde bekletildiğim kapı açıldı. Cide'nin ileri gelenleri arasında adının geçmesini isteyen bir ağayla hatırı

sayılır kişilerden görülmek isteyen bir iki hemşehrimiz, güle-rek çıktı dışarı, aralarında da havacı bir albay:
'Verdiğiniz bilgilere çok teşekkürler!' diye elini uzattı konuk-larına. 'Sağolun.'
(...)'Tuz ekmekçi'ydi bunlar... Kentin ağası, beyi, sözcüsü... Elverir ki onların işleri bozulmasın, itibarları sarsılmasındı. Ağa olmak, eşraftan olmak kolay değildi!.."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.42).

Sonra "usulen" yapılan doktor muayenesinin ardından koğuşa atıldı. Bir er gözlerini bağladı, ite kaka bir yere götürdü. Kollarını kaldırmasını, ayaklarını açmasını istedi. İstediği biçimde durma-yınca da tekmelemeye başladı.

...Tepem atmaya başlıyordu:
'Yavaş ol hemşehrim!' dedim.
'Ne!' dedi, 'Karşı mı geliyorsun!'
Gözlerimin bağını sıyırdım. Gittim, ranzalardan birine otur-dum.
'Kalk! Dikil!'
'Ne kalkarım arkadaş, ne dikilirim! Canın ne istiyorsa yapabi-lirsin! Benden izin!'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.45).

Onbaşı geldi. Ilgaz'ın aynı sözleri yinelemesi üzerine durum komutana iletildi. Bir olumsuzluk yoktu. Geceyi, erlerin yatağının üzerinde oturarak ama uyumadan geçirdi.

30 Mayıs 1981: Kastamonu'ya götürülmek üzere diğer göz altı-na alınanlarla askeri araçlara bindirildiler. Ilgaz, Ramazan Tuğte-pe ve Zeki Yılmazer ile aynı araçtaydı.

"...Görebildiğim kadarıyla Hava Albayı ile Jandarma Binbaşı-sını kuşatmış olan ağalara, beylere bakıyordum. Tümü bura-lıydı. Aralarında dışarlıklı ne bir memur vardı, ne de bir

müdür... Bayram namazından çıkmış kadar keyifliydiler. Ya da bir düğün şölenindelermiş gibi... İster suçlu olsunlar, ister suçsuz... Çocuklarını şu kadar yıl okutan beş on öğretmeni almışlar, götürüyorlardı işte! Belki kendi çocuklarının öğretmenleri, kendi yakınları bile vardı aralarında. Bu ne umursamayış, ne vurdumduymazlıktı..." (Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.55).

İnebolu üzerinden gidilen yol o yıllarda dört saati aşıyordu. Bu süre içinde jandarmalarla Ilgaz arasında dostluk havası bile oluşmuştu. Sürücü olan asker Sarı Yazma'yı, onbaşı da Hababam Sınıfı'nı okuduklarını söylüyorlardı. Araba İnebolu'yu geçmişti. Ilgaz'ın düşündüğü başkaydı.

...Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya açılan önemli bir kapıydı İnebolu. Kimler gelmiş, kimler geçmişti. Ne komutanlar, ne şairler, ne yazarlar... Nâzım Hikmetler, Vâlâ Nurettinler... Gelgelelim, Yusuf Ziyalar, Orhan Seyfiler de bu yoldan Ankara'ya ulaşmayı denemişler... Birçokları gibi geri çevrilmişlerdi..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.59).

Nâzım yönünde bir yazar 61 yıl sonra gözaltında geçiyordu bu yollardan. Yıllar, yollardaki köprülerin altından çok sular akıtmıştı... Tek olumluluk jandarmaların yakınlığı idi. Çay içmek, peynir ekmek almak için mola verebiliyorlardı.

Kastamonu'da önce sorgusu yapıldı, sonra Et Balık Kurumu'nun mezbahasına götürüldü. Yine aynı emirlerdi söylenen: *"Aç ayaklarını!.. Kaldır kollarını!.."* Ilgaz, yine yaşını neden göstererek en yakın yatağın üstüne ilişti. Gözlerindeki bağı da sıyırdı. Bir yandan da diğer gözaltındakilerden özür diliyordu. Nöbetçi yanına oturdu;

"'Bak amca!' dedi, 'benim nöbetimde oturabilirsin. Gözlerini de bağlama!..'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.67).

Bu arada Ilgaz, kendisi gibi yaşlı Zeki Yılmazer'i de dikilmekten kurtardı. Jandarma ise yakındakileri ötelere kaydırdı, Ilgaz'ın yanına çöktü:

"'Amca! Taşköprülü öğretmenler, senin yazar olduğunu söylüyorlar...'
'Doğru!'
'Aklım ermiyor! Bu kadar kitabın var da!.. Sizi neden getirdiler... Bu operasyon...'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.68).

Bu jandarma Havzalı Azem idi. Akşama doğru Azem yeni nöbetçiye bu iki kişiyi tanıtıyor, aynı olanakları sağlıyordu.

31 Mayıs 1981: Et Balık Kurumu Mezbahası'nda Albay ve Emniyet Müdürü huzurunda sorguya çekildi:

"(...)
'Anlat!' dedi, 'Moskova'ya gittiğini, TKP'den olduğunu!'
'İstanbul'da 1.Şubedeki dosyalarda benimle ilgili yeterince bilgi var sanırım. Nerelere, niçin gittiğim... Neler yaptığım... Hangi kitaptan tutuklandığım... Bunların hesabını verdim... Çok aflar çıktı ayrıca suçlarımın üstünden!..'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.71).

Albay dışarı çıktı, yetkili asıl soruyu sordu:

"Anlat! Cide'ye niçin geldin? Oturma nedenin?"

Ilgaz Cide'nin güzelliklerini, burada geçen olayları, çocuklarını anlattı... Sonunda yeniden koğuşa döndürüldü.

1 Haziran 1981: Albayın emri ile bir doktor (Dr.Mikail Kaya) tarafından muayene edildi. "Hasta" tanısı kondu. Albay onun Daday'daki Ballıdağ Göğüs Hastalıkları Sanatoryumu'na yatmasını uygun görmüştü. Hemen götürülecekti. Bu sırada yanıbaşında onarım gören jipin altından yüzü gözü yağ içinde bir asker çıkmıştı.

"(...)
'Bak kardeş!' dedim, 'Bir arkadaş bakıyordu bizlere koğuşta. Adı Azem... Ona benim selamlarımı, sevgilerimi söyleyiver.'
'Olur amca!' dedi, 'Söylerim!'
'Çok teşekkür ettiğimi de söyle. Samsun'a yolum düşerse göreceğim onu!'
Elleri yağlıydı. Uzatmak istedi, vazgeçti.
'Ben... Ben, Azem...' dedi. 'Koğuş nöbetçisi... Geçmiş olsun amca!'
Azem'in yağlı elini sıktım:
'Haydi hoşça kal! Sağolasın!..'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.77).

Ilgaz, Ballıdağ'a giderken, kendisini Cide'den getiren Daday jandarmalarına uğradı. Gece geç zaman sanatoryuma indiler.

1500 m yüksekliğinde, çamlar arasındaki bir sanatoryumda nöbet tutmak jandarmaları çok sevindirmişti. (...) Daha ilk nöbette G-3'lerini yatağımın birer yanına bırakıp bana çay hazırlamak için mutfağa inmişlerdi..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.78).

2 Haziran 1981: Nöbet değiştiren jandarmalar Daday'dan isteklerini sordular.

"'Önce gazete, sonra çay, şeker!..'
Lise çıkışlı Ispartalı onbaşı 'gazete yasak!' demişti. 'Biz çay, şeker getiririz Daday'dan... Gazeteyi de hastalardan buluruz içerden!..'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.79)

Gazete bulma görevlerini dedikleri gibi yerine getirdiler.

4 Haziran 1981: İlk kez Cumhuriyet Gazetesi'ni bulabildi.

...Önce kendimle ilgili haberleri arıyordum, son günlerin gazetelerinde... 4 Haziran tarihli Cumhuriyet Gazetesi 30 Mayıs'ta gözaltına alındığımı yazıyordu..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.79).

Kastamonulu dostlarının yolladıkları diş hekimi Feridun Nuhoğlu bir yolunu bulup Ilgaz'ı ziyaret etti. Selamları iletti. İstekleri olup olmadığını sordu. İyiydi, dostların ilgisine teşekkür ediyordu.

5 Haziran 1981: Kızı Yıldız ve oğlu Aydın, Ballıdağ Sanatoryumu'na babalarını ziyarete geldiler.

...Başhekim aynı zamanda tek hekim ve dostça konuşuyor:
'Tedavisini yapıyoruz; ilaçlarını veriyoruz ama, bir saldırı olmasından korkuyoruz. Babanızı başka bir yere naklettirin. Biz her bakımdan yetersiziz.'
(...)
Babam bizi görünce yataktan doğruldu:
'Nerden çıktınız siz? Burada ne işiniz var?'
'Asıl senin burada ne işin var?' diyemedim. (...) Kırk yıldır bu yazgıyı layık görenler yanıtlamalıydı bu soruyu.
'İşte gördünüz, sağlığım iyi. Haydi şimdi gidin.'
Babam bu tavrını sonradan açıklamıştı:
'Size de bir zarar gelmesin istedim.'
Dönüş yolunda astsubay sanki günah çıkartıyordu:
'İnanın biz onun ünlü bir yazar olduğunu bilmiyorduk. Bize, Hababam Sınıfı'nın yazarı olduğunu söylememişlerdi...'"(Aydın Ilgaz, Milliyet, 7 Kasım 1995, s.30).

5-15 Haziran 1981: Ballıdağ Sanatoryumu'nda dostluk çemberini genişletmeye başladı.

...Yeni yeni nöbetçiler geliyor, odamdan çıkmak istemiyorlardı. Askerlikten önceki yaşamlarının türlü yanlarını anlata-

rak beni oyalıyorlardı. Nöbet zorunluluğu olmayan yazıcılar, telefoncular bile benimle tanışmak için nöbet alıyorlardı. Bursa'da plakçı olduğunu söyleyen bölük telefoncusu İsmet, en cana yakın olan yeni arkadaşlardandı..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.80).

17 Haziran 1981: Oğlu Aydın Ilgaz ve Tanju Cılızoğlu, Rıfat Ilgaz'ın ziyaretine geldiler.

"...Hastaneye girdik. Alt katta bizi beklettiler. Birisi haber verdi. Hastalardan Malatyalı bir matbaa işçisi geldi. 'Aydın Bey, doğum tarihinizi ay ve gün olarak söyleyin' dedi. Söyledim. Babamın dediği ile tuttuğunu görünce yukarıya çıkış vizesi verdiler."(Aydın Ilgaz ile görüşme, 11.2.1996).

25 Haziran 1981: Cumhuriyet'te kendisi ile ilgili bir haber daha yayınlandığını gördü:

...30 Mayıs'ta gözaltına alındığım, 25 gündür bir soruşturma için gözaltında olduğum bildiriliyordu. Soruşturma sırasında ciğerlerimden rahatsızlık geçirdiğim için Daday ilçesindeki Ballıdağ Sanatoryumu'na kaldırıldığım da verilen bilgiler arasındaydı..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.82).

29 Haziran 1981: Gözetim altı kaldırıldı, Ankara Garnizon Komutanlığı'nın bu konudaki emrini Bölük Komutanı, Ilgaz'a bildirdi.

...Haziran'dan güzel bir geceydi. Penceremi açmıştım. Bana ne açma diyen jandarma vardı artık, ne kapat, üşürsün diyecek bir hastabakıcı, başımda. Yarın sabah istersem, sağlık sorumluluğumu kendim üstlenir, atar imzamı çıkabilirdim. (...) Gazete bile aldırabilirdim artık..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.84).

30 Haziran 1981: Cumhuriyet'te gözaltının kaldırıldığı haberini okudu.

...Ankara Sıkıyönetim Adli Müşavirliğince durumum incelenmiş, hazırlanan dosyam Sıkıyönetim Savcılığı'na gönderilmiş, tutuklanmam yolunda herhangi bir istemde bulunulmamıştı!.."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra,s.85).

1 Temmuz 1981: Sanatoryumda özel görüş günleri düzenlemeye başladı. Orman İşletme Müdürü Feyzi Kale ve okul arkadaşı Pakize Yelen lik görüşenlerdi.

2 Ağustos 1981: Daday Ballıdağ Sanatoryumu'ndan çıktı. Sanatoryum borcunu verecek parası yoktu.

...Makbuz düzenlendi. Ağzımdan bir dilekçe de yazıldı makinede. Uzatıldı önüme, makbuz, ya da fatura yerine geçecek olan kendi dilekçem... Kalemimi çıkardım, imzaladım. Müdür Bey önüme bir ıstampa sürüyordu:
'İmza yetmez!' dedi, 'Parmak basacaksınız!'
'Nasıl olur!' dedim, 'Parmak, okuma yazma bilmeyenler için... Ben ayrıca... Yazar olarak tanınırım... Ayıp kaçmaz mı?..'"(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s.87).

O sırada Pakize Yelen gelmişti. Bahçeye indi. Tüm koğuşlar boşalmış, hastalar Ilgaz'ı uğurlamaya bahçeye Inmişlerdi.
Doğruca Yelen'in evine gidildi. Aydın da aynı gün oraya geldi. Hemen yola çıktılar. Hedef bölge sıkıyönetim sınırları dışına çıkmaktı. Azdavay üzerinden Cide'ye ulaştılar. Ziraat Bankası'ndan emekli aylığını almak istedi. Tutukiuluğu nedeniyle verilmedi. Kilitsiz kapılı ve çıkalı iki ayı geçen evlerine gittiler. Jandarmanın üzerine taş koyduğu Yıldız Karayel müsveddeleri duruyordu. Televizyonu, tahta kutulu radyoyu, teybi ve Yıldız Karayel müsveddelerini alıp kaçarcasına uzaklaştılar. Çünkü, albayın gözaltı süresince

işkence görmediğine ilişkin bir belge imzalama isteğini hastaneden çıkarken geri çevirmişti. Bir an önce bu sıkıyönetim bölgesi sınırları dışına çıkmak gerekiyordu.

"Babamın emekli aylığını alamayınca beş parasız kalmıştık. Arabada benzin de yoktu. Bir an önce Bartın'a nasıl ulaşacaktık. Kala kala bir olasılık kalıyordu: Yokuş aşağı vitesi boşa almak..."(Aydın Ilgaz, 11.2.1996 tarihli görüşme).

Hızla Bartın'ı tuttular. O akşam Esen Aliş'in konuğu oldular.

3 Ağustos 1981: Esen Aliş'ten borç para alarak Bartın'dan İstanbul'a döndüler.

Aralık 1981: "Yıldız Karayel" romanı, Yokuş Yukarı, Rüşvetin Alamancası, Garibin Horozu, Radarın Anahtarı, Palavra adlı öykü kitaplarıyla Hababam Sınıfı tiyatro oyunu Yalçın Yayınlan'nda yayınlandı.

6 Aralık 1982: İstanbul Şan Müzikholü'nde "55.Sanat ve 70.yaş günü" kutlandı.

"Anma gününü Cumhuriyet'teki arkadaşları ile "Hababam Sınıfı"nın müzikalini sahneleyenler düzenlediler. İlhan Selçuk, Şükran Kurdakul, Leyla Erbil, Atilla Dorsay, Doğan Hızlan konuştular. Ahmet Gülhan, Suzan Ustan, Ali Yalaz şiirlerini okudular. İlgi büyüktü. Coşkulu bir hava vardı. Salon iyice dolmuştu. Gelenlerden bir bölümü yersizlikten dışarıda kalmıştı..."(Bezirci,R.I. s.56).

O sırada Şan Müzikholü'nde Hababam Sınıfı oynamaktaydı.

1982: Yıldız Karayel romanıyla Orhan Kemal Roman Armağanı'nı ve Madaralı Roman Ödülü'nü aldı.

Ocak 1983: Yerel seçimler öncesi Cide'ye gitti. Önemli bir nedeni vardı:

...SODEP adayını destekledim. Ben Cideliydim ve bu doğal hakkım olmalıydı..."(Saydur,R.I.Y. s.113).

Mart 1983: Desteklediği SODEP adayı Ramazan Çalım'ın Belediye seçimlerini kazanması üzerine yeniden Cide'ye gitti.

1983: "Kulağımız Kirişte" adlı şiir kitabının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı. (64 sayfa).

"Ben Cide'yi değil tüm Karadenizi, tüm deniz kıyılarını, tüm insanları, bu koşullar içinde doğup büyüyen, gelişen insanların ortaklaşa toplumsal kaderini, yorulmazlığını, itişkenliğini anlatmak istiyorum. İyi bir Cideli olabilirsem yapıtımda iyi bir yeryüzü ozanı olabilirim, diyorum..."(Rıfat Ilgaz, Yazko Somut, 11.11.1983).

Ekim 1983: Adam Yayıncılık'tan "Bütün Şiirleri" kitabı yayınlandı. Bu kitapta Yarenlik (1943, 1946), Sınıf (1944), Yaşadıkça (1948), Devam (1953), Üsküdar'da Sabah Oldu (1954), Soluk Soluğa (1962), Karakılçık (1969), Uzak Değil (1971), Güvercinim Uyur mu (1974) ve Kulağımız Kirişte (1983) adları ile 10 ayrı kitapta olan şiirleri biraraya getirildi.

8 Ekim 1983: Batı Karadeniz Ekspres Gazetesi'nin çağrılısı olarak imza günü için Karabük'e gitti. Bu törende "İnek Şaban" tipindeki Ahmet ile 53 yıl sonra yeniden karşılaştı.

'İnek Ahmet'e sakın ha sezdirmeyin' dedim. Şükrü'yü de, Ahmet'i de getirdiler! Gazeteciler fotoğraf çekmek istiyorlar. Bizimki yanıma yaklaşmıyor... Adını verdiğimiz mahlukat (canlı) gibi, uzaktan bön bön bakıyor!.."(Saydur,R.I.Y. s.68).

Karabük'ten minibüsçü Süleyman'la Cide'ye geçti.

Kasım 1983: "Sosyal Kadınlar Partisi" adlı öykü kitabının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.(144 sayfa,24 öykü).

...İşlenen konular şunlar: Kadın erkek, karı koca, gelin kaynana, konu komşu atışmaları... (...) Sözü edilen hikayeler usta bir yergi yazarı olan Rıfat Ilgaz'ın aynı zamanda güçlü bir gülmece yazarı olduğunu da göstermektedir. (Asım Bezirci)"(Bezirci,R.I.s.140).

Kasım 1983: TÜYAP Kitap Fuarının 2.sine Uğur Mumcu, Çetin Altan, Nadir Nadi, İlhan Selçuk, Aziz Nesin ile birlikte katıldı. Öğrencisi olan Turgut Uyar; yakın arkadaşları olan A.Kadir ve Hasan İzzettin Dinamo ile görüştüler.

"9 gün, 9'ar saat imza attı. Yani, 9 X 9 yaptı... Gündüz II:00'de oturur, fuar kapanana kadar imza atardı. Saat 20:00'de kapatmak için ışıklar söndürülünce okurları çakmakları çakarlar, bu ışıkla o imzayı sürdürürdü..."(Aydın Ilgaz, 24.2.1996 günlü görüşmeden).

Kasım 1983: "Çalış Osman Çiftlik Senin" adlı öykü kitabının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.(136 sayfa,24 öykü).

18 Şubat 1984: İlhan Selçuk Cumhuriyet Gazetesi'nde Ilgaz ile ilgili yazdığı yazıda şöyle diyordu:

"Rıfat Ilgaz artık kişi değil bir kurumdur.
Herkes 'Hababam Sınıfı'nı bilir; yoldan geçen birini çevirin sorun, olumlu yanıt alırsınız. Rıfat Ilgaz halka malolmuştur; kendisi de sade bir insandır; gösterişten kaçar; sıradan aşçı dükkanında, alçak gönüllü bir meyhanede, sade insanların sıcak dostluklarında hayatın tadını bulur..."(Cumhuriyet,18.2.1984).

9 Mart 1984: İstanbul'dan Ankara'ya geldi. Dost Kitabevi'nde kitaplarını imzaladı.

10 Mart 1984: Ankara'da Evrensel Kitabevi'nde kitaplarını imzaladı. Burada eski dostu Celal Vardar ve Mustafa Ekmekçi ile sohbet etti.

11 Mart 1984: Hababam Sınıfı'nda "Kel Mahmut" olarak anlattığı hocası Nihat Dicle'yi Ankara Emek'te ki evinde ziyaret etti. 48 yıl sonraki görüşme 10.55'de başladı, 16.40'a kadar sürdü.

"(...)
'Hocam, bu arada size hayranlığımı belirteyim. Kafanızın net işlediği, halâ yine sınıfta gibi...'
'Yaaa! Yaaa!..'
'Teker teker konuşmanız, anlatmanız... Hani tatbikat derslerine giderdik...'
'Tatbikat?..'

'Yani Muallim Mektebi son sınıfta...'
'Ha ha, evet!..'
(...)
'Hocam bana resim dersi şeyini verdi... Neyiydi?..'
'Toplu tedrisi!..'
'Evet hocam...' (Leylek öyküsünü Ilgaz anlatıyor, Dicle anımsıyor).
'Tamaml Aynen gözümün önünde!.. Ağacı şöyle attı!.. Bahçıvan böyle (koştu)...'
'Aman ne güzel!.. Hocam unutmamış...'
(...)
Ilgaz Tulum Hayri'nin Fehmi olduğunu açınca Nihat Dicle yine anımsıyor:
'Ona iki porsiyon yemek çıkardı. Terbiyeli, kibar, boğazına düşkün biriydi." (Saydur, R.I.Y. s.68).

Temmuz 1984: "Apartman Çocukları" romanının 1.baskısı Çınar Yayınları tarafından yayınlandı.(283 sayfa).

Eylül 1984: "Hoca Nasrettin ve Çömezleri" adlı çocuk romanının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.

31 Ekim 1984: Cide Postası Gazetesi ve Çınar Yayınları katkılarıyla "Rıfat Ilgaz-Cide Edebiyat Ödülü" düzenlendi. Şiir dalındaki ilk ödülü "Sekizinci Renk" adlı kitabıyla Seval Esaslı kazandı.

1984: "Cart Curt" adlı kitabı Çınar Yayınları'nda yayınlandı.

1984: "Güvercinim Uyur mu" adlı şiir kitabı Çınar Yayınları'ndan yayınlandı.(96 sayfa,13 şiir).

"...Yani 1940 toplumcu kuşağı döneminde bir birliktelik var, faşizme karşı oluşumuz ortak noktamız. Yaşadığımız sorunlardan soyutlamıyoruz kendimizi. (...) Neyseki herkesin ayıbı-

nı zaman gösterecektir. 1940 toplumcu kuşağının şiirinde ayıp yoktur ama..."(Fedailer Mangası, s.55-57).

Kasım 1984: "Nerde Kalmıştık" adlı kitabının birinci basımı Çınar Yayınları'ndan yayınlandı.(142 sayfa).

9 Ocak 1985: Bir imza günü için Ankara'ya geldi. Ankara'daki Kastamonuluların onuruna düzenledikleri yemeğe katıldı.

...Emin Değer, Ş.Şahap İnce, Muharrem Uğurlu, Niyazi Tamaç (lise müdürünün oğlu), Mehmet Saydur, Mehmet Yücel, Atila Araç oradaydılar..."(Saydur,R.I.Y. s.83).

10 Ocak 1985: Ankara Sanat Kurumu'nda düzenlenen söyleşiye katıldı.

10 Nisan 1985: İmza için Malatya'ya gitti.

13 Nisan 1985: Malatya'dan Ankara'ya geldi. Bu kez de Kastamonu'ya imza için gitmek istiyordu. Kemal Bayram Çukurkavaklı'nın Yenigün gazetesindeki bürosuna oturdu. Telefonla görüşmeler yaptı. Kastamonu'da hava olumsuzdu. Mehmet Saydur'u buldurdu. Birlikte ertesi günü gizlice Kastamonu'ya gitmeye karar verdiler.

...Kitap satmanın, imzalamanın yasağı mı olurmuş be!.. Gerekirse Topçuönü'nde, Nasrullah Meydanı'nda imzalayacağım! Bu, olay çıkarmaksa, olay çıkarmaya da gideceğiz ha!.."(Saydur,R.I.Y. s.86).

14 Nisan 1985: Mehmet Saydur'la, Ankara'daki kitabevlerinden kitaplarını topladı, 10:30 otobüsüyle gizlice Kastamonu'ya yola çıktılar. Otobüste roller biçildi:

"Ben senin Gazi'den hocan ve emekli öğretmen Rıfat Bey olayım... Bak, bir de sana ad uyduralım. Mehmet Saygın... Şu andan başlayarak da Kastamonu ağzıyla konuşacağız. Tamam mı, bürcük (biricik) Memetçük!.."(Saydur,R.I.Y. s.88).

Kastamonu'ya saat 15:00'te inerek Selvi otele yerleşti. Akşam İhsan Ukray ile görüştü.

15 Nisan 1985: Kastamonu'da gezinti yaptı. Birtat lokantasında Mehmet Saydur ve İhsan Ukray ile yemek yedi.

...Otelden çıkmış geziyorduk. Şurası eski Muallim Mektebiydi... Yerine park yapılmıştı. Nasrullah Köprüsü aynen duruyordu. Şuradaki kitabevini Saim Efendi çalıştırırdı... Geceliği yüz paraya kitaplar alırdı... Uzun Sokak şu karşıdaydı.
(...)
Kolkola yürüyüş sürüyordu. Kulağıma fısıldayarak;
'Şimdi arkamıza bir dön ve gelenlerin fotografını belleğine çek! Bir de yüz metre sonra... Düşün, aynı kişiler var mı?..'"(Saydur,R.I.Y. s.93).

16 Nisan 1985: Selvi Otel'de dinlenerek günü geçirdi.

17 Nisan 1985: Kastamonu Valisi ile görüştü. Saygı ziyareti yaptığını söyledi. Kitap imzalayacağını belirtti.
İhsan Ukray'la birlikte yaptıkları araştırmada kitabevlerinin imzaya yaklaşmadıklarını gördüler.

18 Nisan 1985: Saim Efendi'nin Gayret Kitabevi'nden haber geldi. İmza yapabileceği söylendi. Belediye hoparlöründen anons yaptırdı. İmzaya oturdu.

...Görevliler kordonu arasında kuyruklar oluşmuştu. Ne ilgiy

di ne ilgi!.. (...) Sırası gelen Hoca'nın elini öpmek, kucaklaşmak istiyordu. (...) Herkes ama herkes şaşkındı. (...) Kitap bitmişti. Birgün sonra yine imza yapacaklardı... Hemen (Ankara'dan) kitap göndermeliydim..."(Saydur,R.I.Y. s.98).

Otelde kaldığı katta iki sivil memur göreve başladı!

19 Nisan 1985: İkinci gün de imza attı. Ankara'dan yollanan kitaplar da bitti.

20 Nisan 1985: Günü otelde dinlenerek ve gelen okurlarıyla söyleşerek geçirdi. Cideli öğretmen Halit Demirel ve bir öğrenci ziyarete geldikleri için gözaltına alındılar.

21 Nisan 1985: Rahatsızlandı. Otelde dinlenmeye çekildi. Sürekli gelen okurlarıyla söyleşti.

22 Nisan 1985: Okuduğu lisenin 100.yıl töreni vardı. Rahatsızlığı nedeniyle katılamadı. O gidemeyince törene katılanlardan pek çok kişi otele geldiler, ziyaret ettiler.

23 Nisan 1985: İzmir otobüsüne "gözetim altında" bindi ve Kastamonu'dan ayrıldı.

"...Hoca bir ara kulağıma eğilmiş;
'Ben İzmir'de bahçeli evi olan bir arkadaşıma gidiyorum. Aydın'a bildiriver...'"(Saydur,R.I.Y. s.100).

13 Ocak 1986: Yanında kaldığı oğlunun Florya'daki evinin kapısı çaldı. Açtığında karşılaştığı adam içeri girdi, ilk sandalyeye oturdu. Cebinden beş on sayfalık birşeyler çıkarırken;
'Fiş!' dedi. 'İkametgahınızı arıyorum da...'
Sonra kimliğini çıkarıp gösterdi, polisti. Ilgaz'ı "fişlemeye" gelmişti.

1944'ten beri bu böyle... Ne yapmıştım da fişlenmiştim. (...) Tam 42 yıldır adımı dosyalardan çıkarmamışlar, adım adım beni izlemişlerdi..."(Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra, s. 15).

Mart 1986: Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün düzenlediği imza günü için İstanbul'dan Ankara'ya geldi. Sabah garda Kemal Bayram Çukurkavaklı ile Mehmet Saydur karşıladılar.

...Kemal Bey 'en kalabalık bugün karşılıyoruz' dedi.
'Hadi ordan! Beni kalabalıklar çok karşıladı!..'
'Üstelik görevliydiler, değil mi?!..'"(Saydur, R.I.Y. s. 101).
İlhan İlhan Kitabevi'nde okurlarının karşısına çıktı, imza attı.

28 Nisan 1986: 75.yaşı dolayısıyla İstanbul Harbiye'deki Konak Sineması'nda bir kutlama gecesi düzenlendi.

"...Polisten geç ve güç izin alınmıştı. Bu yüzden basında fazla bir haber çıkmadı. Gecede Kemal Sülker, İlhan Selçuk, Şükran Kurdakul, Ali Sirmen, Raif Ertem konuştular. Deniz Türkali ile Ali Yalaz şiirlerini okudular. Cide'den ve yaşamından bazı slaytlar gösterildi İsa Çelik tarafından..." (Bezirci, R.I. s. 56).

1986: "Rıfat Ilgaz-Cide Edebiyat Ödülü"nün "Mizah Hikayesi" dalındaki 2.yarışmasında Muzaffer Abayhan birinci oldu.

1986: "Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra" adlı anı kitabının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.

1986: "Karartma Geceleri" romanının film hakkını telif olarak 2 milyon TL karşılığı Ada Plakçılığa (Yusuf Kurçenli'ye) verdi.

1986: Bir buçuk ay kadar Beyoğlu İmparator Otel'de (Cideli Muzaffer Ece'nin Otelinde) kaldı.

Eylül 1986: Rauf Denktaş'ın daveti üzerine imza için gittiği Kıbrıs'ta trafik kazası geçirdi.
Bir ay kadar Lefkoşe'de hastanede kaldı. Sonra Cerrahpaşa Hastanesi'ne getirildi. Sağ kalça kemiğinde zar zedelenmesi olduğu anlaşıldı. 10 gün kadar yattıktan sonra "Hababam Sınıfı İcraatın İçinde" dizisini yazmak üzere oğlunun evine geçti.
Kalça kemiği zedelenmesi ve buna bağlı kireçlenme nedeniyle sağ ayağını basamaz duruma geldi.

Ocak 1987: Hababam Sınıfı İcraatın İçinde romanının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.(192 sayfa).

Mayıs.1987: "Ocak Katırı Alagöz" adlı şiir kitabının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.

(...)
Bak devrim ne güzel!
Barış, ne güzel!
Dayanışma, özgürlük...
Hele bağımsızlık!
En güzeli, sevgi!
Sev Türkçeni, çocuğum,
Dilini sevenleri sev!
(Türkçemiz/Ocak Katırı Alagöz)

1987: Çınar Yayınları'ndan "Hababam Sınıfı" romanının yeni basımı yayınlandı.

1987: Ocak Katırı Alagöz kitabıyla "Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü"nü aldı.

"...En büyük ödülü halkımdan, okurlarımdan aldım..."(Bezirci,R.I. s.58).

28 Ekim 1988: Cumhuriyet Kitap Kulübü Kastamonu Temsilciliği Özkan Kitabevi'nin açılışı için oğlunun arabasıyla İlhan Selçuk ve Rahmi Saltuk ile birlikte Kastamonu'ya geldiler. (Beklenilen saatlerde gelememeleri kaygı uyandırmıştı.).

...Gecenin geç saatinde Aydın Bey bilgi ulaştırmıştı. Yanlış yola girmişler; Bartın üzerine gitmişlerdi. Ancak sabaha karşı Kastamonu'ya ulaşabilmişlerdi..."(Saydur,R.I.Y. s.107).

29 Ekim 1988: Önce şehri gezdiler. Sonra CKK Temsilciliği Özkan Kitabevi'nin açılışını yaparak imza attılar. Akşam da söyleşiye çıktılar. Söyleşiyi Dr.Atıf Uğurlu yönettl.

" (...)
'O paketlerin hepsini Aydın arabaya atsın; İstanbul'da imzalar yollarım!..'

Zaman yetmemiş, imza için yeni yöntemler üretmek zorunda kalınmıştı. Paketler bir imza uğruna yolculuğa çıkacaktı.
Son imzacılar görevliler olmuştu. Herkes gidince görevliler kendiliğinden ortaya çıkmıştı. Hoca onlara takılıyordu:

'Gelin Memur Beyler! Size de birer kitap imzalayayım!.."(Saydur, R.I.Y. s.109).

"...Sen de gördün; söyleşi için salona ücret ödeyerek girdiler. Öyleyken salon tıklım tıklım doluydu. Bu önemli birşey!.."(Saydur,R.I.Y. s.113).

30 Ekim 1988: Kastamonu'dan İstanbul'a döndüler.

1988: Asım Bezirci tarafından hazırlanan "Rıfat Ilgaz" kitabı Boyut Yayınları tarafından yayınlandı.(2.basım 1989 ve 3.basım 1992'de Çınar Yayınları tarafından yayınlanan bu kitap "1989 Ferit Oğuz Bayır Kültür ve Sanat Ödülü"nü aldı.).

28 Ekim 1989: Özkan Kitabevi'nin çağrılısı olarak imza atmak üzere Kastamonu'ya gitti. 29 Ekim günü kitaplarını imzaladı ve 30 Ekim'de İstanbul'a döndü.

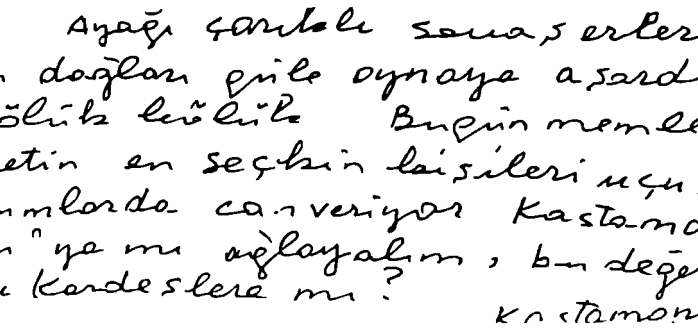
Kasım 1989: "Sınıf" adlı şiir kitabının 2.basımı 1.basımdan 45 yıl sonra Çınar Yayınları tarafından yapıldı.

Kasım 1989: "Bacaksız" adlı çocuk romanları dizisi Çınar Yayınları tarafından basıldı. Dizi beş kitaptan oluştu:
1. Bacaksız Kamyon Sürücüsü (96 syf),
2. Bacaksız Sigara Kaçakçısı (96 syf),
3. Bacaksız Okulda (108 syf),
4. Bacaksız Paralı Atlet (96 syf),
5. Bacaksız Tatil Köyünde (96 syf),

> *...Yazar, olumlama yöntemini kullanarak çocuklara olumlu örneği göstermekte, onları olmalarını istediği biçimde yönlendirmeye çalışmaktadır. (...) Dürüsttür Bacaksız, kendisinin olmayan paraya el sürmez. (...) Zekidir, yaratıcıdır, yardımseverdir..."(Bezirci,R.I. s.188).*

12 Mart 1990: Türkiye Yazarlar Sendikası'nın Karaca Tiyatrosu'nda adına düzenlediği "Ustalara Saygı" gecesine katıldı, Candan Sabuncu'nun sunuculuğunu üstlendiği toplantıda İlhan Selçuk, Ferruh Doğan, Ahmet Oktay, Cengiz Bektaş konuşma yaptılar. Haldun Ergüvenç, Aytaç Öztuna ve Ömer Özgeç şiirlerini okudular. İsa Çelik dia ve Aydın Ilgaz video gösterisi yaptılar. Rahmi Saltuk türküler söyledi. Yusuf Kurçenli'nin yönettiği ve Tarık Akan'ın başrolde oynadığı "Karartma Geceleri" filminden bir bölüm gösterildi.

Mart 1990: "Hababam Sınıfı Baskında" adlı oyununun 6.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.(112 syf.)
1 Mayıs 1990: Yakın dostu Mustafa Özkan'ın trafik kazasında ölümü üzerine başsağlığı mesajı yazdı.

Ayağı çarıklı savaşçıları
bu dağlar gibi oynaya ağardı
bölük bölük. Bugün memle-
ketin en seçkin kişilerini uçu-
rumlarda canveriyor Kastamo-
nu'ya mı ağlayalım, bu değer
li kardeşlere mi?
Kastamonu

Mayıs 1990: "Şeker Kutusu" adlı kitabı Çınar Yayınları tarafından basıldı.(136 syf).

1990: Karartma Geceleri romanının Yusuf Kurçenli tarafından senaryosu hazırlandı, filme alındı.
Film sansür kuruluna takıldı. Üst kurul kararıyla gösterime girebildi. 9.Uluslararası İstanbul Film Festivalinde (1991) en iyi Türk filmi seçildi. Antalya Şenliği'nde 2.Film, halk jürisi tarafından 1.film (1992) oldu. Yunus Nadi Ödülleri Yarışması'nda (1992) en iyi film ödülü aldı. Kültür Bakanlığı'nca yılın en iyi 10 filmi arasında gösterildi.
Ayrıca, İspanya Saint Sebastian Film Yarışması'nda "Jüri En İyi Film Ödülü"(1992) aldı. Venedik Film Festivaline girdi.

Ekim 1990: "Halime Kaptan" romanının 4.basımı Çınar Yayınları'ndan çıktı.(135 syf).

1990: Son eşi Afet Hanım'dan boşandı.

30 Nisan 1991: Oğlu Aydın ve Mehmet Saydur'la İstanbul'dan Kastamonu'ya hareket etti. Kastamonu'ya 20 km kala Ortaköy'e uğradı. Akşam da Özkan Anı, Öykü, Şiir Yarışması Ödül Töreni'ni onurlandırdı. İlk kez "görevlilerin" olmadığı tatlı bir törenden sonra Tabibler Odası'nda yemek yendi.

(...)

'İlk kez bugün törende görevliler yoktu. Sevinmiş olmalısınız!'

'Öyle mi!.. Hiç de sevinmedim doğrusu. Desene Rıfat Ilgaz artık çaptan düştü!.. Görevliler bile ilgi göstermiyorlar!..'" (Saydur,R.I.Y. s.126).

1 Mayıs 1991: Sabah yanındakilerle birlikte Daday Bağışlar Köyü'ne giderek dostu Mustafa Özkan'ın mezarını ziyaret etti. Öğle, Daday Belediyesi'nde etli ekmek yedi. Saat 14:00'te Kastamonu Özkan Kitabevi'nde Emin Değer ile imza gününe katıldı.

2 Mayıs 1991: Kastamonu Belediye Encümeni'nce adı öğrenci olarak oturduğu Gırçeşme Mahallesinin Karaağaçlık Sokağı'na verildi. "Rıfat Ilgaz Sokak" levhası Ilgaz'ın da katıldığı bir törenle yerine çakıldı. Mikrofon Ilgaz'a uzatıldı. Bakalım ne diyecekti:

"Şöyle kasılalım biraz!.. Artık, bir sokak sahibi olarak!.. Bir dikili çöpüm yok... Evim, köyüm yok ama, artık bir sokağım var... Mülkiyet duygusu güzel şeymiş!.."(Saydur,R.I.Y. s.127).

Bu sokak "Sazını Çalana" şiirini yazdığı evin bulunduğu sokaktı. Ev ise çoktan yıkılmıştı.

Öğleden sonra İstanbul'a döndü.

22 Mayıs 1991: "Özel Anakent Lisesi"nden plaket aldı.

3 Haziran 1991: Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Kültür ve Turizm Festivali'ne katıldı. Plaket ile ödüllendirildi.

Eylül 1991: "Devam" adlı şiir kitabının 3.basımı Çınar Yayınları tarafından yayınlandı.(80 syf).

19 Kasım 1991: Son şiirini kaleme aldı.

ATAKÖY:
Son şiirim
19-XI-1991

Elim bunu değsin,
Isıtsın üşüdüğse
Boşaşitmesin son sıcaklığım!

19-XI-1991

11-19 Aralık 1991: 80.yaşını kutlamak amacıyla T.Y.S. ile PEN Yazarlar Derneği'nce ortak etkinlikler düzenlendi.

...İnsan, düşlemediği bazı olayları görünce başka türlü bir mutluluğa kavuşuyor. 1940 yıllarında benim için de geceler düzenleneceğini, hele sağlığımda anılacağımı hiç düşünmemiştim. Bu yüzden mutlu oldum, sevindim. Ve hep geçmiş yıllarımı düşündüm. Acılı yıllarımı..."(Bezirci,R.I. s.58).

"...Ilgaz'a sormuşlardı ve şöyle yanıtlamıştı:
'Kutlamalar 4 büyük kentte yapılacak: Ankara, İstanbul, İzmir ve Kastamonu...'(Saydur,R.I.Y. s.130).

13 Aralık 1991: Ankara Kızılırmak Sineması'nda 80.Yaş Kutlama Törenleri yapıldı. Jülide Gülizar'ın sunduğu programda Uğur Mumcu, Mustafa Ekmekçi, Radi Fiş, Asım Bezirci, Atilla Özkırımlı, Kemal Bayram Çukurkavaklı, İlyas Salman birer konuşma yaptılar. Gülsen Tuncer şiirlerini okudu. İsa Çelik dia gösterisi sundu. Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın bir plaket sundu. Kültür Bakanı Fikri Sağlar kaldığı otele gelerek kutladı ve bir plaket verdi.

14 Aralık 1991: 80.Yaş Kutlama Töreni için İzmir'e gitti.

15 Aralık 1991: İzmir İsmet İnönü Kültür Merkezi'nde düzenlenen 80.Yaş Törenleri'ne katıldı. Törende Radi Fiş, Asım Bezirci, Konur Ertop, Sennur Sezer, Adnan Özyalçıner, Alpay Kabacalı konuştular. Gülsen Tuncer şiirler okudu. İsa Çelik dia gösterisi sundu. Güzel Sanatlar Fakültesi'nden bir grup öğrenci bir öyküsünü sahneye koydular. Büyükşehir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur bir plaket sundu.

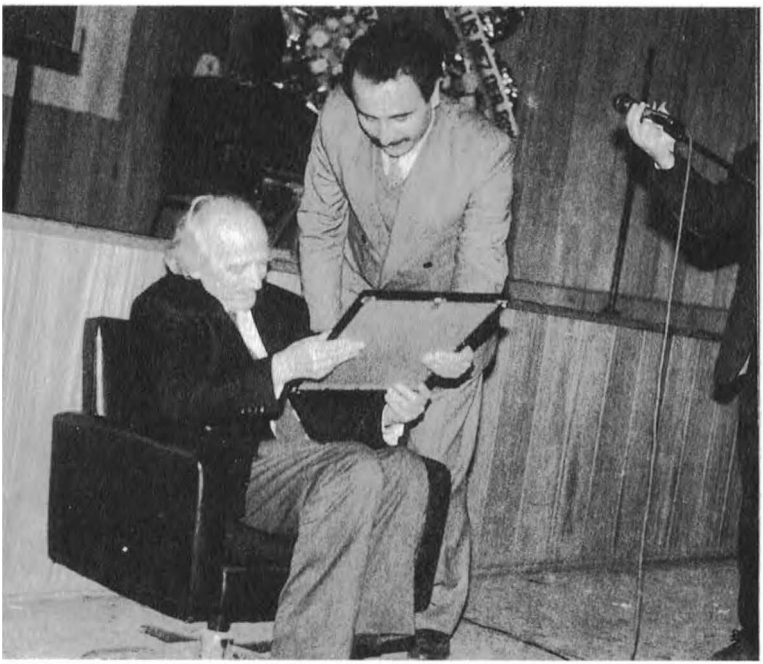
16 Aralık 1991: İstanbul'a döndü.

17 Aralık 1991: İstanbul Cemal Reşit Rey Konser Salonu'ndaki 80.Yaş Törenine Nurettin Sözen, İlhan Selçuk, Doğan Hızlan, Atilla Özkırımlı, Radi Fiş, Tevfik Melikov, Tarık Akan, Suzan Ustan

katılarak konuştular. İsa Çelik dia gösterisi, Gülsen Tuncer de şiirlerinden örnekler sundu.

18 Aralık 1991: Özkan Kitabevi'nin üstlendiği 80.Yaş Töreni için Kastamonu'ya geldi. Diğer gelenler de şöyleydi: Asım Bezirci, Radi Fiş, Bayan Fiş, Ruhan ve Konur Ertop, İsa Çelik, Refik Durbaş, Faruk Şüyun, Cemal Şenal, Nilgün-Aydın-Anıl Ilgaz, Gülsen Tuncer, Ömer Özgeç.

"...Özkan Kitabevi'nin sahibi Metin Özkan her tür etkinliği Kastamonu'ya taşıyan bir kardeşimizdi. (...) Parasal kâr düşünmüyordu. (...) Telefonda şöyle diyordu:
'Neye patlarsa patlasın, Kastamonu'da da kutlamalıyız. Aydın Ilgaz'a bildirdim ve her şeyi kabul ettim...'"(Saydur,R.I.Y. s.130).

19 Aralık 1991: Sabah konuklarla şehir gezildi. Öğle Özkan Kitabevi'nde imza atıldı. Akşam da törene geçildi.
Törende Asım Bezirci, Konur Ertop, Aydın Ilgaz, Radi Fiş, Emin Değer, Mehmet Saydur birer konuşma yaptılar. Gülsen Tuncer şiirlerinden örnekler sundu. İsa Çelik dia gösterisi gerçekleştirdi, Ömer Özgeç "Alişim" şiirinin bestesini okudu, Metin Özkan bir plaket verdi. Mehmet Saydur, Ilgaz'ın Nazikter Gazetesinin 27 Temmuz 1927 günlü ve o gün gün ışığına çıkardığı ilk şiiri "Sevgilimin Mezarında"yı sundu. Ilgaz, tam 64 yıl sonra görebildiği eski yazılı şiirini bir solukta okudu.

20 Aralık 1991: Sabah Özel Uğurlu Hastanesi'nin açılışına katıldı. Sonra "Rıfat Ilgaz Sokak"a gidildi. Fotoğraflar çekildi. İstanbul'a dönüş başladı... Bu, Ilgaz'ın memleketine son gelişi ve son dönüşüydü...

29 Nisan 1992: Kabataş Erkek Lisesi'nce imza ve söyleşiye çağrıldı. İmza sonunda bir plaket sunuldu.

Mayıs 1992: O.D.T.Ü. tarafından, 7.Uluslararası Bahar Şenliği'ne katıldığı için bir plaket sunuldu.

22 Mayıs 1992: Gölcük Belediye Başkanlığı'nca düzenlenen şölene katkılarından dolayı plaket aldı.

6 Haziran 1992: Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Kültür ve Turizm Festivali'ne katıldı ve plaket aldı.

4 Temmuz 1992: Devrek Baston ve Kültür Festivali'ne onur konuğu olarak katılmak üzere bu ilçeye geldi.

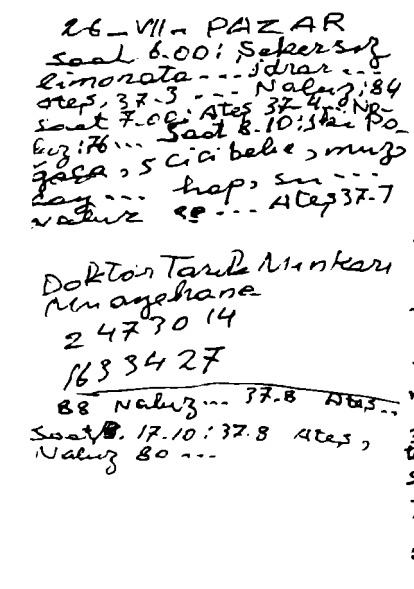
5 Temmuz 1992: Muzaffer İzgü ve Burhan Günel ile birlikte Devrek Festivali çerçevesinde düzenlenen panele katıldı. Panel sonrası okurlarına kitaplarını imzaladı. Yoğun ilgi sonucu saat 21:30'a kadar ampul ışığı ile imza attı. Kastamonu, Bartın ve Cide'den gelen dostlarıyla birlikte oldu.

6 Temmuz 1992: Minibüsçü Süleyman ile Devrek'ten Cide'ye yola çıktılar. Bartın'da dostu Esen Aliş'e uğradı. Bir süre dinlendi. Sonra Cide'ye hareket edildi.

7-8 Temmuz 1992: Belediye Oteli'nde kalıyordu. Dostlarıyla Cide'yi gezdi. Gideros koyunda içki içti. Üşüttüğü için rahatsızlandı.

9-10 Temmuz 1992: Hastaneye yattı. Doktor Sıtkı Kesedar ve eşi yakından ilgilendiler. Pekçok dostu ve o arada Minibüsçü Süleyman başından ayrılmadı. Bir haftaya yakın yattı. Oğlu Aydın aldı, İstanbul'a götürdü. Evde dinlendi.

25-26 Temmuz 1992: Ilgaz kendi doktorluğunu kendisi yapardı. Hastanelerdeki dirençliği son yıllarda daha da titizlenerek evde sürdürdü. Yediği yemeklerin sağlığı üzerindeki etkilerini izleyerek sonuçlar çıkardı. Bu amaçla her gün notlar aldı, yorumladı, 1992 Temmuzunun 2 gününe ilişkin notları şöyleydi:

26-VII- PAZAR
Saat 6.00; Şekersiz limonata ... İdrar ... Nabız; 84 ateş, 37.3 ... Nabız; 84 Saat 7.00; Ateş 37.4; Nabız; 76 ... Saat 8.10; Ihlamur, peynir, 5 ciğ böreği, muz, çaça, 5 ciğ böreği, muz ... hap, su ... Ateş 37.7 nabız ... Ateş 37.7

Doktor Tarık Mankan
Nöroşirurji
Acıbadem
2473014
163427

88 Nabız ... 37.8 Ateş ...
Saat 17.10; 37.8 Ateş, Nabız 80 ...

25-VII-CUMARTESI
Saat 6.10;
Nabız; 90 ...
Ateş; 37.7 ... Saat; 8.10; Baklava, muz, ayran ... Saat 8.30; Ateş; 37.7 ... Nabız; 88 ... Saat 9.00; Nabız; 90; Ateş; 37.7 Saat 9.30; Tuzlu ayran ... Saat 11.50; Sıcak, muz, baklava ... Saat 13; Üç kaşık ... Saat 14.10; 83 Nabız ... 37.7 Ateş ... Saat 14.30; Öğle yemeği ... Saat 19.25; Kavurma, salata, börek, ekmek, kahve ... Saat 17.23; 37.7 Ateş, 90 Nabız ... Saat 18.30; Limonata ... Saat 19.00; Ekmek, pilav, tarhana ... zeytin yağı kalabalık ... Saat 22.30; Nabız ... Saat 24.15; Ateş 37.5 ... Nabız; 88 Saat 9.20 Süt-kaşık ... Saat 10.30; Süt ... Saat 21.35; Corba, ekmek, 1 ayşe, kompostu. 4 çam fıstığı ... E vitamin, Bromid ...

16 Ekim 1992: Bakırköy Belediyesi tarafından yaptırılan Kültürevi'ne "Rıfat Ilgaz Kültürevi" adı verildi.

5 Aralık 1992: Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı "N.Hikmet, Yaşar Kemal ve Rıfat Ilgaz'ı ders kitaplarında istiyoruz" sloganıyla imza kampanyası başlattı.

1992: İstanbul Lisesi'nde düzenlenen imzaya katıldı ve plaket aldı.

1992: "Dördüncü Bölük" adlı öykü kitabının 1.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.

17 Ocak 1993: Bahçelievler'in Bakırköy'den ayrı ilçe yapılması sonucu kurulan belediye seçimlerini kazanan Refah Partili Başkan tarafından "Rıfat Ilgaz Kültürevi"nin adı "Necip Fazıl Kısakürek Kültürevi" olarak değiştirildi. Bu olaya basın, yazarlar ve aydınlar büyük tepki gösterdiler.

...Bu haksızlıktır. Buna karşıyım. Refah Partili Belediye Başkanı'nı mahkemeye verdim. Fazla bir manevi tazminat istemiyoruz. Sadece 1000 TL istiyoruz. Bu artık hukuk meselesi olmuştur...(*)"(Tuna Erdem, Cumhuriyet, 10.7.1993).

24 Ocak 1993: Mustafa Özkan Öykü, Anı, Şiir 1993 Yarışmasına katılan ürünleri Mehmet Saydur'la Ataköy'deki oğlunun evinde değerlendirdi. Sonra da acı bir haber aldı:

(...)
'Ben Aydın'ın annesiyim! Uğur Mumcu'yu vurmuşlar!.. Şimdi TV yazdı! Rıfat'a nasıl söylersin bilmem!..'
(...)
'Acı bir şey mi var?'
'Evet Hocam! Uğur Mumcu!..
'Vurmuşlar mı?!..'
'Ne yazık ki!..'
Çift kişilik koltukta oturan Hoca 'Ah canım!..' diyerek sırtüstü uzanıvermişti.
'Ah canım!.. Uğurcuğum!..'"(Saydur, R.I.Y. s.145).

Şubat 1993: "Dördüncü Bölük" kitabının 2.basımı Çınar Yayınları tarafından yapıldı.(148 syf,mizah öyküleri).

(*)Ilgaz'ın ölümü ile dava düşmüş oldu.

6 Nisan 1993: Kültür Bakanlığı tarafından Bakırköy Kütüphanesi'ne Rıfat Ilgaz'ın adı verildi: T.C.Kültür Bakanlığı Bakırköy Rıfat Ilgaz Kütüphanesi.

13 Nisan 1993: Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı öncülüğünde düzenlenen "Nâzım Hikmet'e Yurttaşlık" yürüyüşüne tekerlekli sandalyede katıldı.

24 Nisan 1993: Lüleburgaz Belediye Başkanlığı'nca Çocuk Şenliğine katkılarından dolayı plaket verildi.

28 Nisan 1993: Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi Mezunları Derneği tarafından Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Kastamonu Kültür Gecesi"ne katıldı. Başkan Fehmi Altıkulaçoğlu tarafından hizmetlerinden dolayı plaketle ödüllendirildi.

Haziran 1993: Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü'nü Ankara'da bir törenle aldı.

21 Haziran 1993: Karabük, Zonguldak ve Bartın'da imza; Kastamonu'da "Gölköy Enstitüsü Çıkışlılar Buluşması" için İstanbul'dan Karabük'e geldi.

22 Haziran 1993: Karabük'ten Zonguldak'a geçti.

23 Haziran 1993: Zonguldak'ta kitaplarını imzaladı. Vali'nin onuruna verdiği yemeğe katıldı.

24 Haziran 1993: Bartın'a geldi. Azim Kitabevi'nde imzaya katıldı. Rahatsızlandı. Otele çekildi. Saat 21:00'de Millet Bahçesi'nde söyleşiye çıktı. Bu etkinlikler son imzası ve son söyleşisi oldu.

...Gerçekten de ateşi 39.5; nabzı 97 idil Ne yapmalıydık? Doktor istemezdi... İğne vurunmaz, ilaç yutmazdı... Çözüm yine kendisinden geliyordu:
'Birşeyler yapalım! Örneğin kanyak!.. Bir yudum belki ateşi düşürür! İkincisil.. Cide!.. Cide'den konu açın, konuşun! Aklımı Cide'ye götürün!.. Ozaman dinlenirim ve ateşim de düşer!..'
(...) Yaklaştım, elimden tuttu;
'Halkımıza söz verdiysek salona çıkarız! Ben burjuva yazarı değilim, özür dilerim, rahatsızlandım diyecek!.. Ben halkımın yazarıyım!..'"(Saydur,R.I.Y. s.148).

25 Haziran 1993: Sabah berberde traş oldu. Metin Özkan, Veyis Demircioğlu, Mehmet Saydur ve Halil Ceylan'la söyleşti. Rahatsızlığının artabileceği düşünülerek Kastamonu'ya gitmemeye birlikte karar verildi.

Dostu Esen Aliş'ln evine gitti. Öğle yemekleri yendi. Bartın'a gelmiş bulunan ilkokul öğretmeninin oğlu Kaya Erdem ile görüştü. Akşama yakın, oğlu Aydın ile İstanbul'a hareket etti.

26-30 Haziran 1993: Evde dinlendi. Eski durumuna döndü.

30 Haziran 1993: 14 Eylül 1980'de yazarak Bartın Gazetesi'ne yolladığı "TÜSİAD Hükümeti" başlıklı yazı, 12 Eylül koşulları nedeniyle yayınlanamamıştı. Bu yazı, Bartın gezisinde Ilgaz'ın onayı alınarak gazetenin 30.6.1993 günlü sayısında yayınlandı. Yazı, yaşamında yayınlanan son yazısı oldu.

"(...)
Bu hükümet birazcık da işçiden, emekçiden, aydından, memurdan, esnaftan, emekliden, köylüden, halktan yana olamaz mı?
El cevap:
'Olamaz!'
'Neden olamazmış kardeşim?'
'Hükümet mi, hükümet TÜSİAD hükümeti!'"

1 Temmuz 1993: Gününü olağan şekilde evde geçirdi.

2 Temmuz 1993: Kızı Yıldız bir doktor arkadaşını getireceği için bir berber çağırttı. Traş oldu, elbiselerini giydi. Konuklarını karşıladı. Kızının arkadaşı olan kalp uzmanı doktor, Ilgaz'ı muayene etti. Olağandışı bir bulguya rastlamadı.
Sivas olaylarını kaba çizgileriyle akşam öğrendi. Olayları izlemeye başladı.

3 Temmuz 1993: Kartal Rıfat Ilgaz Sahnesi Oyuncuları tarafından "Abbas Yola Giden" oyunu Hasan Ali Yücel Salonu'nda sahneye kondu. Kendisi galaya gitmek istemedi. Oğlu Aydın'ı gönderdi.
Sivas olaylarında Asım Bezirci ve Nesimi'nin ölmediği yönünde bilgiler aldı. Yine de olayın boyutlarının korkutucu olması onu çok üzdü.
Kızı ile ikinci eşi Rikkat Hanım o akşam konuk oldular.

4 Temmuz 1993: Oğlu, gelini, ikinci eşi ve kızıyla sohbet etti. Bu arada Asım Bezirci ve Nesimi'nin öldüğünü öğrendi. Sivas olayları üzerine tartışma büyüdü, üzüntüsü arttı.

5 Temmuz 1993: Asım Bezirci'nin ölümü üzerine düşüncelerini Cumhuriyet'e özetledi:

"Artık hiçbir şeye inanmıyoruz. Yaşama da inanmıyoruz. Artık yaşam yalama oldu. Evden dışarı çıkmamak mı lazım? Bizim aklımız ermez oldu. Asım benim çok eski dostum. Benim için yıllarca çalışıp kitaplar yazan değerli bir yazar. Yazar, kitapları yalnız kendisi için yazmaz. Kitaplar birer sevgi derlemeleridir. Asım aylarca günlerce benimle yattı, kalktı. İyi günlerimde gülmüş, hapishanelerle kelepçelerle ağlamış. Gözlerinin önünde 81'de kelepçeliyim. Asım yanımda, Türkiye'de yaşama da ölüme de inanılmıyor. Asım Bezirci yaza yaza kayboldu gitti işte. İnsanca yapabileceğimiz tek şey şimdi Asım'ı saygıyla anmak."

6 Temmuz 1993: Bir gün önceki mesajı Cumhuriyet'te yayınlandı.

Akşam saatlerinde, Çınar Yayınları'nın kurulduğu günden beri emektar çalışanı Cemal (Şenal) Ilgaz'ı aradı.

"Hocanın yalnız olduğunu düşünerek bir isteğinin olup olmadığını sorayım dedim.
'İyi değilim' dedi. 'Hiçbirşey istemiyorum, sen gel yeter.' Israrla gelmemi istedi. Gece gidemedim..."(28 Şubat 1996 günlü görüşme).

Cemal'den sonra Kuşadası'ndan Emin Değer aradı. Başsağlığı dilemek istiyordu. Ancak, Hoca'nın neşesi yoktu, konuşamıyordu. Söyledikleri iki cümlenin yinelenmesiydi:
"Asım'ı kaybettik!.. Nesimi'yi kaybettik!.."

Değer, kendisini tanıyamadığını düşünerek yeniden adını söyledi. Aynı sözlerin yeniden yinelenmesiydi Hocanın yanıtı. Yalnız, bir cümle daha ekleyebilmişti:

...Nefes almakta güçlük çekiyorum!.."

Emin Değer, Aydın Ilgaz'ın Marmaris'e gittiğini öğrendi. Gecenin geç saatlerinde onu buldu, babasının durumunu anlattı.

7 Temmuz 1993: Sivas'taki ateşin yakıcı sıcaklığı İstanbul'daki Ilgaz'ı kavurmaya başlamıştı. Sabah saat 04:40'da bakıcı kadın Hatice Hanım'ı uyandırdı.

"Çay yap bana!" dedi.

Hatice Hanım mutfaktan dönmeden saat 05:00 dolaylannda 83 yıllık yürek durdu. Cemal Şenal sabah doğruca Ataköy'e gitti. Cenazeyle karşılaşınca dondu kaldı. Kızı Yıldız'ın devreye girmesiyle Haydarpaşa Hastanesi morguna kaldırıldı. "Akciğer embolisi"nden öldüğü anlaşıldı.
Ölümünü önce kızı Gönül öğrendi, sonra oğlu ve gelini... Aydın'ın aklına gelen ilk iş Cumhuriyet'i aramak, "İlhancığı"na (Selçuk) hem bilgi ve hem de gerekenler açısından not bırakmak oldu.

Saat 09:00 sıralarında tüm Cumhuriyet bürolarına fakslar ulaştı. Ankara bürosundan Emin Değer'e, Değer'den Saydur'a, onlardan diğer dostlara acı mesajlar 1 saat içinde uçuştu. Saat 12:30 dolaylarında TV'lerde alt yazılar geçti...
Bartın Gazetesi bürosunda, Kastamonu Özkan Kitabevi'nde vitrinler indi. Köşeler düzenlendi. Duyan okurları buralara koştular. Açılan defteri imzaladılar.

"...Sen, bu Türkiye'nin bağrından çıkan değerli bir insansın. (...) Bu Türkiye seni anlayamadı. Sen, Cide bozkırlarının değerli insanı; sen Türkiye'nin en yaşlı mahkumu... (...) Toprağın bol olsun..." (H.Mehmet Kavukluoğlu-Lokanta işçisi, Kastamonu).

Aynı gün İlhan Selçuk'un Büyükşehir Belediye Başkanı ile görüşmesi sonucu Zincirlikuyu Mezarlığı'ndan yer ayrıldı.

8 Temmuz 1993: "40 Kuşağı" arkadaşı Şükran Kurdakul tören için Aydın Ilgaz'la görüştü. Nâzım Hikmet Vakfı'ndan Kıymet Coşkun'la birlikte bu üçlü biraraya geldi. Cenazenin kaldırılmasında Nâzım Hikmet Vakfı önemli görevler üstlendi. Kültür Bakanlığı Müsteşarı Emre Kongar'a ulaşıldı. Böylelikle tören için Atatürk Kültür Merkezi kararlaştırıldı.

9 Temmuz 1993: Bir gün önce gömülen Asım Bezirci'nin ayak ucundan bitişik yer Ilgaz'a ayrıldı. Mezar hazırlandı. Diğer hazırlıklar da tamamlandı.

10 Temmuz 1993: Saat 10:00'da Atatürk Kültür Merkezi'ndeki tören başladı. Ilgaz'ın tabutu Cide'den getirilen Sarıyazma üzerine kondu. Kendi sesinden şiirleri verildi.

"(...)
Her saltanatın bir sonu var oğlum,
Buna musalla taşları şahit!

Son sözümü henüz söylemeden
İşte geldim, gidiyorum,
Altımda bir kuru tabut!
Tacım, tahtım sana emanet!"

Aydın Hatipoğlu'nun sunduğu törende İlhan Selçuk, Şükran Kurdakul, Zeki Alasya ve Metin Akpınar birer konuşma yaptılar. Şoför İdrisler, Hamal İbrahimler, Minübüsçü Süleymanlar başta olmak üzere tanıştığı, tanışmadığı dostları saygı duruşunda bulundular.

Bir süre hastane, hapishane ve sınıf arkadaşlarının(!) omuzlarında taşındıktan sonra Şişli Camisi'ne götürüldü. Daha sonra da Zincirlikuyu Mezarlığı'na... Asım Bezirci'nin yanında toprağa verildi. Mezarına, son yazısının çıktığı ve göremediği Bartın Gazetesi konuldu...

Cenaze törenine Kaya Erdem, Ercan Karakaş, Yaşar Kemal, İlhan Selçuk, Şükran Kurdakul, Rasih Nuri İleri, Tarık Dursun K., Cideli, Bartınlı, Kastamonulu hemşerileri Süleyman Salcı, Ramazan Tuğtepe, Fuat Nazlı, Ramazan Çalım, Sıtkı Kesedar, Esen Aliş ve eşi, Metin Özkan, Mehmet Saydur, Emin Değer, Hüseyin Özbek, Kemal Özkan, Ekrem Alparslan, H.Tahsin Yılmaz, ve kalabalık halk topluluğu katıldı.

Televizyonlarda özel programlar düzenlendi. Basında sayfalar, köşe yazıları ona ayrıldı:

"...Bir ömür boyu siyasal iktidarlarla ters düşen şairin fikirlerinden en küçük ödün vermemesi, Ilgaz'ın 'fikr-i müstakim'ki-şiliğinin göstergesidir..." (Başyazı, Cumhuriyet 10.07.1993).

"...Yalınlığı, şiiri hem dış, hem de iç biçim sanatlarından uzaklaştırışıyla düz yazıya çok yakın yerlerde dolaşmış, sınır-

ları zorlamıştı. Başka hiçbir Türk şairi ana yoldan bu kadar uzaklarda şiir aramayı göze alamadı..." (Mehmet Fuat, "Rıfat Ilgaz için", Cumhuriyet 10.07.1993).

...Aydından burada beklenen birşey var. Aydının yeni bir edebiyatla bu adamlara (köylü ve gecekondululara) ümit vermesi lazım. Bu adamlara hitap etmesi lazım. Bu adamlarla konuşması lazım. Bizim aydınımız tümden soyutlanmış, oturuyorlar meyhane köşelerinde, haberleri yok ne olup bittiğinden. (...) Sen oku, ben oku, okunmuyor o yüzden yazdıkları. Bin mi satıyor, iki bin mi satıyor. (...)
Kuvayı Milliye devrinden sonra da 1940'lı yıllarda toplumcu sanatçılar halka yanaşmayı denediler. Eğer o devrin ardından gelen demokrasi devrinin anlayışsızlığı olmasaydı bunu başaracaklardı.
Ama ondan sonra gelen Türk aydını bir kopukluğun içine düşüyor. Halkla ilişkisi Osmanlı aydınının ilişkisini sürdürüyor. Yaşamıyla kopuk, yazdıklarıyla kopuk, diliyle kopuk, hiçbir ilişkisi yok. Bizler, Türk halkının temsilcileri olmayan bir sanatkar grubun ordularıyız..."(İlhan Başgöz; "Türk Halkı Sanatçısını Bekliyor" Cumhuriyet Kitap eki, 12.8.1993, sayı 181,sf.12-14).

26 Eylül 1993: Esenyurt Belediyesi, kentlilerden gelen istek üzerine, 4500 kişilik anfitiyatroya "Rıfat Ilgaz" adını verdi.(Kabacalı, R.I.s.11).

15 Ekim 1993: Oğlu Aydın Ilgaz tarafından Beyoğlu Küçükparmakkapı Sokak'ta satın alınan bina Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi olarak açıldı. Aydın Ilgaz, buranın Rıfat Ilgaz'la ilgili her tür belge, fotoğraf, film vb,nin sergileneceği; video gösterimlerinin yapılacağı; konuşma ve panellerin düzenleneceği bir kültür kurumu olarak örgütlendiğini açıkladı.(Kabacalı,R.I. s.11).

6-14 Kasım 1993: TÜYAP'ın düzenleyeceği 12.İstanbul Kitap

Fuarının "Onur Yazarı" seçilmişti. Ilgaz'ın ömrü "Onur Yazarı" olduğu fuara katılmasına yetmedi. Fuar süresince anıldı, adına etkinlikler yapıldı.

Kasım 1993: Alpay Kabacalı tarafından hazırlanan "Edebiyatımızın Koca Çınarı Rıfat Ilgaz" adlı kitap TÜYAP tarafından yayınlandı.(104 sayfa).
8 Kasım 1993: Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen bir gecede anıldı. Geceye Emre Kongar, Şükran Kurdakul, Mücap Ofluoğlu, Yunanistan Yazarlar Birliği Başkanı Tanasis Valtinos, Nurettin Sözen, Ali Talip Özdemir, İlhan Selçuk katılarak konuşma yaptılar.

Kasım 1993: Kastamonu'da Hükümet binasının bitişiğinde bulunan ve restore edilen eski cezaevi binası Kültür Merkezi olarak düzenlendi. Kastamonulular'ın önerisi ile Kültür Bakanlığı tarafından "Rıfat Ilgaz" adı verildi: "T.C. Kültür Bakanlığı Kastamonu Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi"

Kasım 1993: "Fedailer Mangası Kırk Kuşağı Anıları" kitabı Öner Yağcı tarafından hazırlandı ve Çınar Yayınları'nda yayınlandı.

2 Şubat 1994: Cide'de "Rıfat Ilgaz Gecesi" düzenlendi. Aydın Ilgaz, Öner Yağcı ve Mehmet Saydur'un konuşmacı olarak katıldığı gecede video ve dia gösterisi yapıldı. Fuat Nazlı, Ramazan Çalım, Ramazan Tuğtepe anılarını anlattılar.

Ekim 1994: Esenyurt Belediyesi tarafından yaptırılan İlköğretim Okulu'na Ilgaz'ın adı verildi: "T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Rıfat Ilgaz İlköğretim Okulu"

7-8-9 Temmuz 1995: "Cide Sarıyazma Rıfat Ilgaz Kültür Sanat ve Turizm Şöleni" yapıldı.

"(...)
'Ne yaparsan yap Hoca, onları, mezarının başına gelmekten alıkoyamazsın! Ölümünün ikinci yıldönümünde Cide'de öyle bir tören yaparlar ki senin için, Cideliler şaşıp kalırlar.'
'Yapabilirler, buna karışamam! Ben törensel gömüden kaçıyorum buralara. Turistik bir gezi olur, ikinci ölüm yılında yapılan tören.'"(Sarı Yazma, sf. 10-11).

CİDE SARIYAZMA-RIFAT ILGAZ KÜLTÜR, SANAT VE TURİZM ŞÖLENİ PROGRAMI

7 Temmuz 1995 Cuma

09.00	Belediye Parkı	Tertip Komitesince Atatürk Büstü'ne Çelenk Sunuluşu
10.30	Şehir Stadı	Açılış Töreni

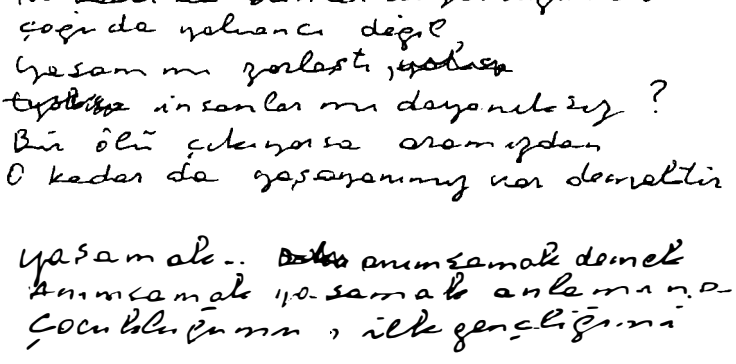
Üç gün süresince yapılan etkinliklerde Ilgaz'la ilgili ancak iki küçük program yapılabildi.

13 Ekim 1995: Antalya Çağdaş Eğitim ve Kültür Vakfı (ANTÇEV) tarfından "Rıfat Ilgaz Aramızda Gecesi" düzenlendi. Geceye Aydın Ilgaz, Emin Değer ve Mehmet Saydur konuşmacı olarak katıldılar. Ilgaz'la ilgili dia gösterisi sunuldu. Şiirlerinden örnekler okundu.

21 Kasım 1995: İzmir'de Evrensel Rıfat Ilgaz Kütüphanesi açıldı.

24 Nisan 1996: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Bakırköy Şubesi tarafından Rıfat Ilgaz'ın 85. Yaş Töreni yapıldı. İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'ndeki gecede Türkan Saylan, Şükran Kurdakul, Dr. Atıf Uğurlu, Suzan Ustan ve Aydın Ilgaz birer konuşma yaptılar.

7 Temmuz 1996: Mezarıbaşında anıldı.

8 Temmuz 1996: Asım Bezirci Kitaplığı Evrensel Kültür Merkezi'nde anma toplantısı yapıldı.

RIFAT ILGAZ'DAN GENÇLERE...

"Bize kimse öneride bulunmadı. Biz çağımızın gerçeklerini arayıp bulduk. Çağımızın gerçeklerine uygun yazınsal türler gerektiğini bulup çıkardık. Bugünün gençliği de kendi yazınsal türlerini, çeşnilerini kendisi bulup çıkarırsa daha da sağlam bir yere, bir toprağa basmış olur. Yalnız onların bizim yaşamımız, yaşantımız doğrultusunda davranmalarını isteriz. Yani herşeye karşın, sağlığını yitirme karşılığında bile olsa, direnebilmek, saptadığı gerçekler karşısında en biçimli uygulamayı, yazınsal uygulamayı başarabilmek. Durmadan kendisini yenilemek, böylece toplumu yenilemeyi hedef almak. Özgürlük ve bağımsızlığını yitirmeden, aydına yakışan biçimde savaşmak. (...) Çevresine güvenmek, çevresindeki kişilere güvenmek, emekçilere güvenmek. Çünkü emekçi en haklı, yoplumun içinde. Üreten kişiye güvenmek. En haklı insan, bence üretendir. Üretenden yana olmak. Biraz daha yüreklice konuşacak olursak ki bugün bunu bile söylemek yüreklilik istiyor, işçi sınıfından yana olmak. Onun sorunlarını sanat yoluyla dile getirmek. Sanatın olanaklarından yararlanaran işçi sınıfının bir kelimeyle buyrultusunda olmak. Onun doğrultusunda, onun verdiği görev ve ödevde yerini almak. Ama her zaman dediğimiz gibi, sanatçının üzerine düşen en büyük iş, bu sınıfın başında bile olsa, herşeyi değiştirmek, yenilemek, daha ilerisi için hazırlamak; hatta işçi sınıfının başı olarak bile üzerine düşen iş bu. Onun için sanatçı kendi sınıfından kopmuş kişi değildir. Kopmuş kişi olmamalıdır. Kendi sınıfının görevinde, işlevinde olmalıdır..."

KAYNAKÇA

A. RIFAT ILGAZ'IN YAPITLARI

1. KİTAPLARI

ŞİİR

- *Yarenlik*, İstanbul, 1943, Sebat Matbaası/İstanbul, 1946, Stad Matbaası/İstanbul, 1988, 1991, Çınar Yayınları
- *Sınıf*, İstanbul, 1944/İstanbul, 1989, 1991, Çınar Yayınları
- *Yaşadıkça*, İstanbul, 1948/İstanbul, 1989, 1991, Çınar Yayınları
- *Devam*, İstanbul, 1953, Kutulmuş Matbaası/İstanbul, 1991, Çınar Yayınları
- *Üsküdar'da Sabah Oldu*, İstanbul, 1954, Tan Matbaası/İstanbul, 1991, Çınar Yayınları
- *Soluk Soluğa*, İstanbul, 1962, Tan Matbaası/İstanbul, 1991, Çınar Yayınları
- *Karakalçık*, İstanbul, 1969, Öncü Kitabevi/İstanbul, 1991, Çınar Yayınları
- *Uzak Değil*, İstanbul, 1971, May Yayınları
- *Güvercinim Uyur mu?*, İstanbul, 1974, Doyuran Matbaası/İstanbul, 1974, 1991, Çınar Yayınları
- *Kulağımız Kirişte*, İstanbul, 1983, 1991, Çınar Yayınları
- *Bütün Şiirleri (1937-1983)*, İstanbul, 1983, Adam Yayıncılık
- *Ocak Katırı Alagöz*, İstanbul, 1987, 1991, Çınar Yayınları

ÖYKÜ

- *Radarın Anahtarı*, İstanbul, 1957, Düşün Yayınevi/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları/İstanbul, 1990, 1991, Çınar Yayınları
- *Don Kişot İstanbul'da*, İstanbul, 1957/*«Palavra»* adıyla, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları/1982, Yalçın Yayınları/İstanbul, 1989, 1992 Çınar Yayınları
- *Kesmeli Bunları*, İstanbul, 1962, Tan Matbaası
- *Nerde O Eski Usturalar*, İstanbul, 1962, Tan Matbaası/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları/İstanbul, 1988, 1992, Çınar Yayınları
  Saksağanın Kuyruğu, İstanbul, 1962, Tan Matbaası/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları

- *Şevket Ustanın Kedisi*, İstanbul, 1965, Hüsnütabiat Matbaası
- *Geçmişe Mazi*, İstanbul, 1965, Tan Matbaası
- *Garibin Horozu*, İstanbul, 1969, Öncü Kitabevi/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları/İstanbul, 1991, 1992, Çınar Yayınları
- *Altın Ekicisi*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları
- *Palavra*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları/*«Don Kişot İstanbul'da»* adıyla, İstanbul, 1957
- *Tuh Sana*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları
- *Hababam Sınıfı Baskında*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları/İstanbul, 1990, Çınar Yayınları
- *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları/İstanbul 1990, 1991, Çınar Yayınları
- *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, İstanbul, 1975, Yeni Büyük Dağıtım Yayınevi/İstanbul, 1991, Çınar Yayınları
- *Rüşvetin Alamancası*, İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları/İstanbul, 1987, 1989, 1992, Çınar Yayınları
- *Çalış Osman Çiftlik Senin*, İstanbul, 1983, 1988, 1991 Çınar Yayınları
- *Sosyal Kadınlar Partisi*, İstanbul, 1983, 1986, 1990, 1992, Çınar Yayınları
- *Şeker Kutusu*, İstanbul, 1990, Çınar Yayınları
- *Dördüncü Bölük*, İstanbul, 1992, Çınar Yayınları

ROMAN

- *Hababam Sınıfı*, 1957, 1958, Dolmuş Mizah Yayınları/İstanbul, 1959, Gar Yayınları/İstanbul, 1962, 1964, 1965, 1966, 1968, 1971, 1972, 1976, 1980, Ak Kitabevi/İstanbul, 1987, 1988, 1990, 1992, Çınar Yayınları
- *Bizim Koğuş*, İstanbul, 1959, Gar Yayınları, Nurgök Matbaası/İstanbul, 1964, Tekin Yayınevi/İstanbul, 1969, Ülkü Yayınları/*«Pijamalılar»* adıyla, İstanbul, 1973, Sınıf Yayınları/İstanbul, 1984, 1987, 1988, 1991, Çınar Yayınları
- *Karadeniz'in Kıyıcığında*, İstanbul, 1969, Cem Yayınevi/İstanbul, 1984, 1989, Çınar Yayınları
- *Meşrutiyet Kıraathanesi*, İstanbul, 1974, Doyuran Matbaası/İstanbul, 1988, 1992, Çınar Yayınları

- *Kurarma Geceleri*, İstanbul, 1974, Yeni Gür Matbaası/İstanbul, 1983, Yazko Yayınları/İstanbul, 1983, 1990, 1991, 1992, Çınar Yayınları
  San Yazma, İstanbul, 1976, Altın Kitaplar/İstanbul, 1984, 1990, 1992, Çınar Yayınları
- *Yıldız Karayel*, İstanbul, 1981, 1982, Yalçın Yayınları/İstanbul, 1987, 1991, Çınar Yayınları
- *Hababam Sınıfı İcraatın İçinde*, İstanbul, 1987, 1991, Çınar Yayınları

ÇOCUK ROMANI

Halime Kaptan, İstanbul, 1972, Yeni Büyük Dağıtım Yayınları/İstanbul, 1982, Örgün Yayınları/İstanbul, 1990, Çınar Yayınları
- *Kumdan Betona*, İstanbul, 1976, 1978, 1979, Arkadaş Kitaplar, Cem Yayınevi/1982, Örgün Yayınları/İstanbul, 1990, Çınar Yayınları
  Bacaksız Kamyon Sürücüsü, İstanbul, 1977, 1980, Arkadaş Kitaplar, Cem Yayınevi/İstanbul, 1983, Can Yayınları/İstanbul, 1989, 1991, Çınar Yayınları
- *Öksüz Civciv*, İstanbul, 1979, 1980, Okul Sesi Yayınları/İstanbul, 1989, 1992, Çınar Yayınları
- *Cankurtaran Yılmaz*, Ankara, 1979, Kültür Bakanlığı Yayınları/İstanbul, 1983, 1988, 1990, Çınar Yayınları
- *Bacaksız Okulda*, İstanbul, 1980, Arkadaş Kitaplar, Cem Yayınevi/İstanbul, 1983, Can Yayınları/İstanbul, 1989, 1991, Çınar Yayınları
- *Bacaksız Tatil Köyünde*, İstanbul, 1980, Arkadaş Kitaplar, Cem Yayınevi/İstanbul, 1985, Can Yayınları/İstanbul, 1990, 1991, Çınar Yayınları
- *Bacaksız Sigara Kaçakçısı*, İstanbul, 1980, Arkadaş Kitaplar, Cem Yayınevi/İstanbul, 1983, Can Yayınları/İstanbul, 1989, 1991, Çınar Yayınları
- *Bacaksız Paralı Atlet*, İstanbul, 1980, Arkadaş Kitaplar, Cem Yayınevi/İstanbul, 1983, Can Yayınları/İstanbul, 1989, 1991, Çınar Yayınları
- *Küçükçekmece Okyanusu*, İstanbul, 1983, 1988, 1990, Çınar Yayınları
- *Apartıman Çocukları*, İstanbul, 1984, 1990, 1992, Çınar Yayınları
- *Hoca Nasrettin ve Çömezleri*, İstanbul, 1984, 1990, Çınar Yayınları

OYUN

- *Hababam Sınıfı*, İstanbul, 1967, Ak Kitabevi/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları
- *Karadeniz'in Kıyıcığında*, İstanbul, 1965, Türkiye Basımevi
- *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları/İstanbul, 1975, Yeni Büyük Dağıtım Yayınevi/İstanbul, 1991, Çınar Yayınları
- *Hababam Sınıfı Baskında*, İstanbul, 1972, Sınıf Yayınları/İstanbul, 1976, Yeni Büyük Dağıtım Yayınevi/İstanbul, 1985, 1990, 1992, Çınar Yayınları
- *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, İstanbul, 1971, Osmanbey Matbaası/İstanbul, 1973, Sınıf Yayınları/İstanbul, 1975, Yeni Büyük Dağıtım Yayınevi/İstanbul, 1986, 1990, 1992, Çınar Yayınları
- *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, Hababam Sınıfı Baskında, Hababam Sınıfı Uyanıyor* (üç oyun), İstanbul, 1981, Sosyal Klasikler/İstanbul, 1982, Yalçın Yayınları

FIKRA

- *Nerde Kalmıştık*, İstanbul, 1984, Çınar Yayınları
- *Cart Curt*, İstanbul, 1984, 1992, Çınar Yayınları

ANI

- *Yokuş Yukarı*, İstanbul, 1982, Adam Yayıncılık/İstanbul, 1987, 1991, Çınar Yayınları
- *Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra*, İstanbul, 1986, 1987, Çınar Yayınları
- *Fedailer Mangası* (Yay.haz. Öner Yağcı), İstanbul; 1993, 1994, Çınar Yayınları

2.YAZILARI

- *"Barınaktan Kooperatife"*, Bartın Gazetesi, 31.08.1979.
- *"Dost Siyami"*, Kastamonu Gaz., 25.01.1980.
- *"Kaynaklara İnmek"*, Kastamonu Gaz., 28.05.1980.
- *"Mehmet Saydur'a Mektubu"*, 31.05.1983.

"San Yazma Gecesi", Cide Postası Gaz., 01.06.1979.
"Şiire Dair", Yürüyüş Dergisi, 09.09.1942, Sa. 7-8.

B. DİĞER YAPITLAR

Ali, Filiz, Özkırımlı, Atilla: *Sabahattin Ali*, De Yayınevi, ?: 1986.
Bezirci, Asım: *Nazım Hikmet*:Çınar Yay., İstanbul: 1993.
Bezirci, Asım: *Rıfat Ilgaz*:Çınar Yay., İstanbul: 1992.
Bezirci, Asım: *Sabahattin Ali*, Çınar Yay., İstanbul: 1979.
Çukurkavaklı, K. Bayram: *Sabahattin Ali Olayı*, Yenigün Yay., Ankara: 1978.
Dinamo, Hasan İzzettin: *İkinci Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları*, De Yayınevi, ?: 1984.
Kabacalı, Alpay: *Rıfat Ilgaz*, Tüyap Yay., İstanbul: 1993.
Kurdakul, Şükran: *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, İnkılap K.evi Yay, İstanbul:1989.
Necatigil, Behçet: *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yay., İstanbul: 1975.
Saydur, Mehmet: *Rıfat Ilgaz'lı Yıllar*, Çınar Yay., İstanbul: 1994.
Yağcı, Öner: *Şükran Kurdakul*, Çınar Yay., İstanbul:1994.

DERGİLER

(...); *Adımlar Dergisi*, Mayıs 1943.
Bezirci, Asım; *Forum Dergisi*, 15 Kasım 1968.
(...)Dolmuş Mizah Dergisi, 5 Ocak 1956-2 Eylül 1958 arası çıkan tüm (1-139) sayıları. *Milliyet Sanat, Yeni Dizi*, 15 Eylül 1984, sa.103.
Saydur, Mehmet; *"Rıfat Ilgaz'la Eğitim Üzerine"*, Öğretmen Dünyası, Kasım 1988.
Saydur, Mehmet; *"Güle Güle Ilgaz Hoca"*, Öğretmen Dünyası, Eylül 1993.
Yağcı, Öner; *"Bir Çınar'ın Şiirleri"*, Karşı, Nisan 1993.
(...); *Yurt Ve Dünya*, Nisan 1943.
(...); *Yürüyüş*, 9 Eylül 1942 tarihinden Temmuz 1943 tarihine kadarki 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18. sayılar.

GAZETELER

(...); Ali Baba Gazetesi, 25.11.1947 - 16.12.1947 arası 1, 2, 3, 4. sayılar.

Arslan, Ç. Selçuk; *"Rıfat Ilgaz'lı Yıllar"*, Bartın, 21.06.1995.
(...); Bartın Gazetesi, 20.01.1978, 10.02.1978, 09.03.1979, 07.04.1979 günlü sayıları.
(...); Başdan Gazetesi, 09 07.1948 - 11.02.1949 arası çıkan 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,27. sayılar.
(...); Bekri Mustafa Gazetesi, 01.04.1948 günlü 41. sayı
(...); Bizim Paşa, 24.06.1949 - 08.07.1949 arası 1,2,3. sayıları.
Can, Saffet; *"İşte Rıfat Ilgaz"*, Zonguldak Uyanış, 05.07.1993.
(...); Cumhuriyet, *"Anısıyla ve Gülmecesiyle Gerçekti"*, 10.11.1993.
(...); Cumhuriyet, *"Nazım Hikmet İçin İmza Kampanyası"*, 05.12.1992.
(...); Cumhuriyet, *"Nazım'a Yurttaşlık, Hemen Şimdi"*, 10.11.1993.
(...); Cumhuriyet, 06.07.1993.
Değer, M. Emin: *"Bir Anılar Demeti ki"*, Cumhuriyet Kitap, 15.12.1994.
Değer, M. Emin; *"Rıfat Ilgaz"*, Kastamonu Nasrullah Gazetesi, 18.12.1991.
Dinamo, Hasan İzzettin: Yeni Ortam, 25.11.1995.
Erdem, Tuna: *"Neyi Bildiğini Bilmeyecekler"*, Cumhuriyet, 10.07.1993.
Fuat, Mehmet: *"Rıfat Ilgaz İçin"*, Cumhuriyet, 10.07.1993.
(...); Geveze Gazetesi,12.06.1947 - 18.03.1948 arası 13-1,13-28,13-30,13-35,13-37. sayılar.
(...); Hür Markopaşa Gazetesi, 07.01.1949 - 12.09.1049 arası 1,2,3,4,5,6,7,8,1,12,13.sayıları.
Ilgaz, Aydın: *"Babam ve Arkadaşım Rıfat Ilgaz"*, Milliyet, 07.11.1995.
İlhan, Attila: *"Fedailer Mangasının Demirbaşı Rıfat Ilgaz"*, Meydan, 21.08.1993.
İlhan, Attila: *"Kırk Kuşağı Demokrasiyi Başlattı"*, Hürriyet, ?.
(...); Külah, 17.06.1960 ve 24.06.1960 günlü 1,2.sayıları.
(...); Lalapaşa Gazetesi, 25.05.1947 günlü 1. sayı.
(...); Malümpaşa Gazetesi, 08.09.1947 - 11.10.1947 arası 1,2,3,4,6.sayıları.
(...); Markopaşa Gazetesi, 25.11.1946 - 01.04.1949 arası 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,1(35), 2(35),3(35),4(35),5(35),6(35),7(35),8(35),9(35),10(35),11(36),12(36), 13(36),14(36),15(35),16(36),(36+16)-1. sayıları.
(...); Medet Gazetesi, 23.04.1950 günlü 1. sayısı.
(...); Merhumpaşa Gazetesi, 16.10.1947 - 01.11.1947 arası 2,3,4.sayıları.
Nebiler, Halil: *"Ilgaz Anadolu'nun Sen Yüce Bir Dağısın"*, Cumhuriyet, 08.07.1994.

Pekin, Hüseyin: *"Anıtsal İnsan Onurunun Çok Değerli Belgeseli"* Bartın, 12.04.1995.
Say, M. Kemal: «Tarihsel Bir Anı, Bir Şiir», Cide Postası, 30.11.1984
Saydur, Mehmet: «Biz ve Yıldız Karayel», Kastamonu, 9.8.1982
Saydur, Mehmet: «Hababam Sınıfı'nın Örnek Eğitimci Kel Mahmut'u: Nihat Dicle», Kastamonu, 12.11.1983
Saydur, Mehmet: «Rıfat Ilgaz 48 Yıl Sonra Hocası 'Kel Mahmut' Nihat Dicle ile Görüştü», Cide Postası, 30.3.1984
Saydur, Mehmet: «Rıfat Ilgaz ile Öğrencilik Günleri Üzerine», Kastamonu, 12.5.1990
Saydur, Mehmet: «Rıfat Ilgaz'ın Şiir Anlayışı Üzerine», Kastamonu, I-II-III-IV, 11.1.1991, 12.1.1991, 14.1.1991, 15.1.1991
Saydur, Mehmet: «Bizim Ilgaz», Kastamonu, 19.12.1991
Saydur, Mehmet: «Rıfat Hoca'nın İlk Şiiri», Kastamonu, 20.12.1991
Saydur, Mehmet: *"Güle Güle Ilgaz Hoca", Bartın, 13.07.1993.*
Saydur, Mehmet: "Bezirci'den Ilgaz'a Kara Temmuz" Abana, Ekim 1993.
Selçuk, İlhan: Cumhuriyet, 11.07.1993.
(...); Türk Solu, 16.09.1968.
Süsoy, Yener: Milliyet Gazetesi, 28.12.1986.
(...); Yedi-Sekiz Paşa Gazetesi, 29.04.1949-20.05.1949 arası 1,2,3,4. sayıları.

D. GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER

Hasan Akgül, Esen Aliş, Halil Ceylan, Özdilek Erdem, Aydın Ilgaz, Nilgün Ilgaz, Muammer Karayel, Hüseyin Özbek, Cemil Özel, Metin Özkan, Cevdet Öztürk, Necmi Püskülcü, Süleyman Salcı (Minibüsçü), Hasan Sözen, Cemal Şenal, Ramazan Tuğtepe, Selahattin Yıldırım, Mehmet Yücel, Rikkat Uzsay.

Dünden
Bugüne
Rıfat Ilgaz

biz de yaşadık

mehmet
saydur

Rıfat Ilgaz, tüm yaşamını insanlık uğruna sunarak "bir insanın nasıl yaşaması gerektiğini" en çarpıcı biçimde göstermişti. Hapishanelerde, hastanelerde, basımevlerinde, ışıksız, havasız, yerine göre susuz, ekmeksiz, selamsız... O, tarihdeki bazı yanılgıları gün ışığına çıkartmak amacıyla da son günlerinde anılarını kaleme almayı tasarlıyordu. Kitabına düşündüğü ad ise "Biz de Yaşadık" idi. Olmadı. Sivas olayları yüzünden aramızdan ansızın ayrıldı.

Ardından, Ilgaz'ın son on yılına yakın tanıklığını "Rıfat Ilgaz'lı Yıllar" ile belgeselleştiren Mehmet Saydur yeniden kolları sıvadı. Bir mektubunda Usta'dan, "Anılarımızı sen değerlendireceksin" yetki ve güvencini almış bir dostu olarak, çetin araştırmasına üç yıl önce başladı. Ilgaz ile ilgili yazılı ne varsa aradı, taradı. Markopaşa'ları buldu, bir araya getirdi. Ulaşabildiği tanıkların bilgilerine başvurdu. Bulgularını denetledi, soruşturdu, konuşturdu. Aynı adla sundu.

Adını Rıfat Ilgaz'ın koyduğu bu kitap ile Ilgaz Usta'nın bir türlü düzene girmeyen yaşamı düzenlenmeye çalışıldı. Bu düzen ile, İmparatorluktan Cumhuriyete geçişi, Cumhuriyet dönemimizin gel-gitleri, Edebiyat tarihimizin kimi ilginç yönleri sergilenmiş oldu. Kitap aynı zamanda, toplumcu-gerçekçi yazın yaşamımızın ve bu uğurda ödenen bedellerin belgeseli demek. Saydur'un aydınlık yaklaşımı ve titiz çalışması, "kimlerle gurur duymamız gerektiğinin" de belgesel bir yanıtı olsa gerek...

ISBN 975 - 348 - 106 - 3

1100000 TL

9 789753 481069